

SBORNÍK ÚCTY
SV. ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO
V ČESKÝCH ZEMÍCH

SBORNÍK ÚCTY
SV. ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO
V ČESKÝCH ZEMÍCH

Sestavil
a vlastním nákladem vydal
ANTONÍN ŠORM

Vytiskla
Československá akciová tiskárna v Praze
v prosinci léta Páně 1925.

Jeho Milost,

nejdůstojnějšího Pána, pana

Th. Dra Antonína Podlahu,

*světícího biskupa, generálního vikáře, člena Čes. akademie a Společnosti nauk atd., bedlivého strážce
posvátného umění, neúnavného spisovatele a vydavatele vzácných českých knih,*

prosím v hluboké úctě, aby vlídně přijal
věnování této prosté a skromné knihy.

A. Šorm.

V Praze, před vánocemi 1925.

ÚVODEM.

CELÝ křesťanský svět s plesáním připravuje se na oslavy sedmistého výročí smrti svatého Františka z Assisi, s nímž bude zároveň oslavovati jubileum jeho nezměrné pokory a lásky ke Kristu. Podobně jako jinde, tak také česká literatura náboženská připravuje několik nových publikací, z nichž zvláště kniha Bitnarova podá nám obrázky českých fioretů přesazených z františkánské Italie do naší půdy neb na našich luzích vypučelých. Sledujice, jak v českých zemích utvářelo se a rozkvétalo od sv. Františka z Assisi vyše hnutí — jedno z nejmohutnějších v křesťanské historii vůbec — záhy můžeme zjistiti, s jakou oblibou, úctou i důvěrou zakořenila u nás láska a oddanost k nemeně slavnému vrstevníku umbrijského světce — k svatému Antonínu Paduánskému — který putoval ve šlépějích světce po výšinách, na něž my z rovin a údolí všedního života sotva můžeme dohlédnouti. Stejně proslavený františkán, sv. Antonín Pad., došel v českých zemích takové přízně, jaké těší se jen zemští patronové a jeho kult jeví se ve františkánském hnutí jako mohutný proud hluboké víry blahodárně zroduňující složky našeho umění a naší kultury. Proto nebude snad nemístno připojiti tento sborník k literatuře spjaté s oslavami františkánskými, ač ke vzniku této knihy přispěly i momenty jiné.

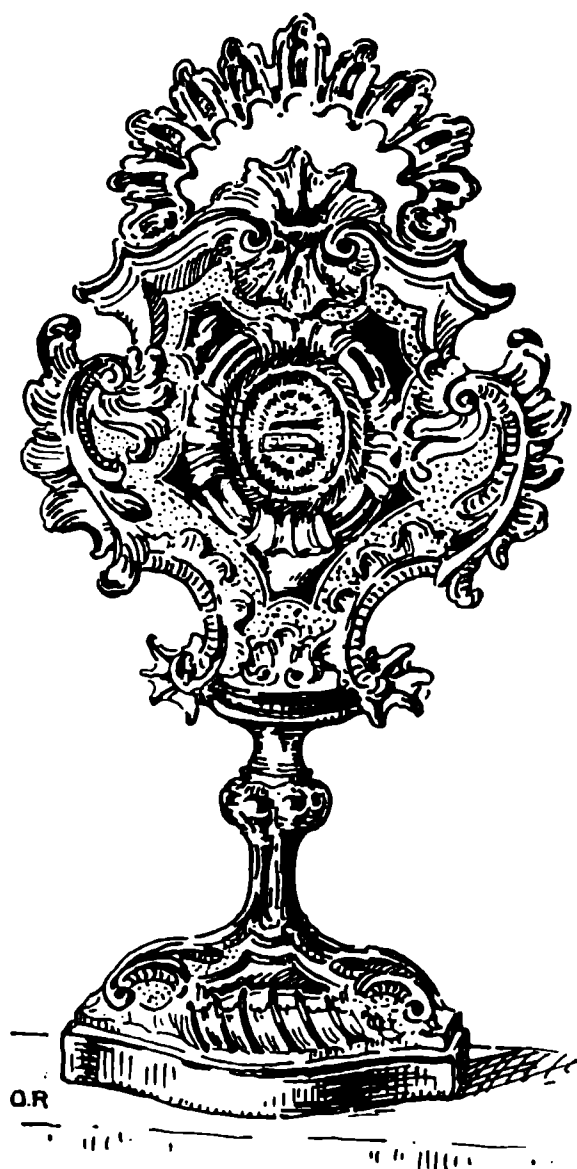
Přítomná knížka jest vlastně jen jakýsi pokus sebrati a soustřediti hrst dat a zpráv, jak projevovala a projevuje se úcta k sv. Antonínu v našich zemích, s přáním, aby podobně dále bylo pokračováno, a povolanější rukou jednou zpracováno. Že při dnešní drahotě tisku mohlo toto dílko vyjíti tak bohatě ilustrováno — jsem zavázán za nejúčinnější pomoc, kterou poskytl mi nejmenovaný, vzácně milý přítel-kněz věnováním Kč 2000.— na štočky, dále p. Antonínu Myslivcovi, velkoobchodníku v Č. Budějovicích, za příspěvek Kč 300.—. Tím docíleno, že mohu tuto knihu vložiti do rukou čtenářů pod cenou výrobní. Zároveň vyslovuji vroucí díky všem příznivcům, kteří moji práci zdatně podporovali vzácnou radou, účinnou pomocí, zasláním a zapůjčením obrázků, fotografií, kreseb, opisů písní, modliteb a různých upozornění. Se zvláštním porozuměním, živou a radostnou účastí sledovali vznik a vývoj této knihy: arcib. kons. rada Karel Procházka na Žižkově, spisovatel inž. Vilém Bitnar v Praze a dp. Alois Černý, kaplan v Dýšíně. Titulní kresbu pro sborníček nakreslila Olga Runtová, akad. malířka v Rokycanech a některé štočky blahovůlně zapůjčili: J. M. biskup Dr. Antonín Podlaha, Československá státní tiskárna v Praze, Domov sv. Antonína na Vinohradech, dp. Em. Masák v Brně, Mariánská družina v Pardubicích atd.

S bratrskou láskou a pomocí usnadnili mi práci Josef Šorm, farář na Kaňku a Alois Šorm, kaplan v Kyšperku, tím, že provedli korektury některých článků a opatřili překlad chronostikonů. Vroucí dík též patří arcib. notáři Silvestru

*Hrnčířovi v Praze VII., dp. Aloisu Černému a dp. J. Samkovi v Litni, kteří za-
koupením většího množství výtisků poskytli sborníčku značnou podporu, podobně
jako sl. kolegyním a pp. kolegům v Mor.-slovenské bance v Praze, kteří nezištně
a ochotně vypomohli mi s expedici, aby kniha nemusila býti dána na knihkupecký
trh a tím zároveň zdražována.*

*Při množství jmen a dat vloudila se do sborníku zajisté tu a tam chyba
a nějaké nedopatření, proto prosím snažně, zvláště povolané činitele, za opravy,
a předem děkuji za každé upozornění i doplněk.*

A. Š.

Z i k m u n d R u d l : S V A T Ý A N T O N Í N P A D U Á N S K Ý .

Majitelem originálu J. M. biskup Dr. Antonín Podlaha.

S. ANTONIUS de PADUA .

Baltzer sc. excudit Prager et Lipsia

Baltzer: SVATÝ ANTONÍN PADUÁNSKÝ.

Rytinka ze sbírek arcib. kons. rady Karla Procházky.

J. A. Pfeffel: SVATÝ ANTONÍN PADUÁNSKÝ.
Rytinka z obrázkové sbírky arcib. kons. rady Karla Procházky.

M. Engelbrecht: SVATÝ ANTONÍN PADUÁNSKÝ.

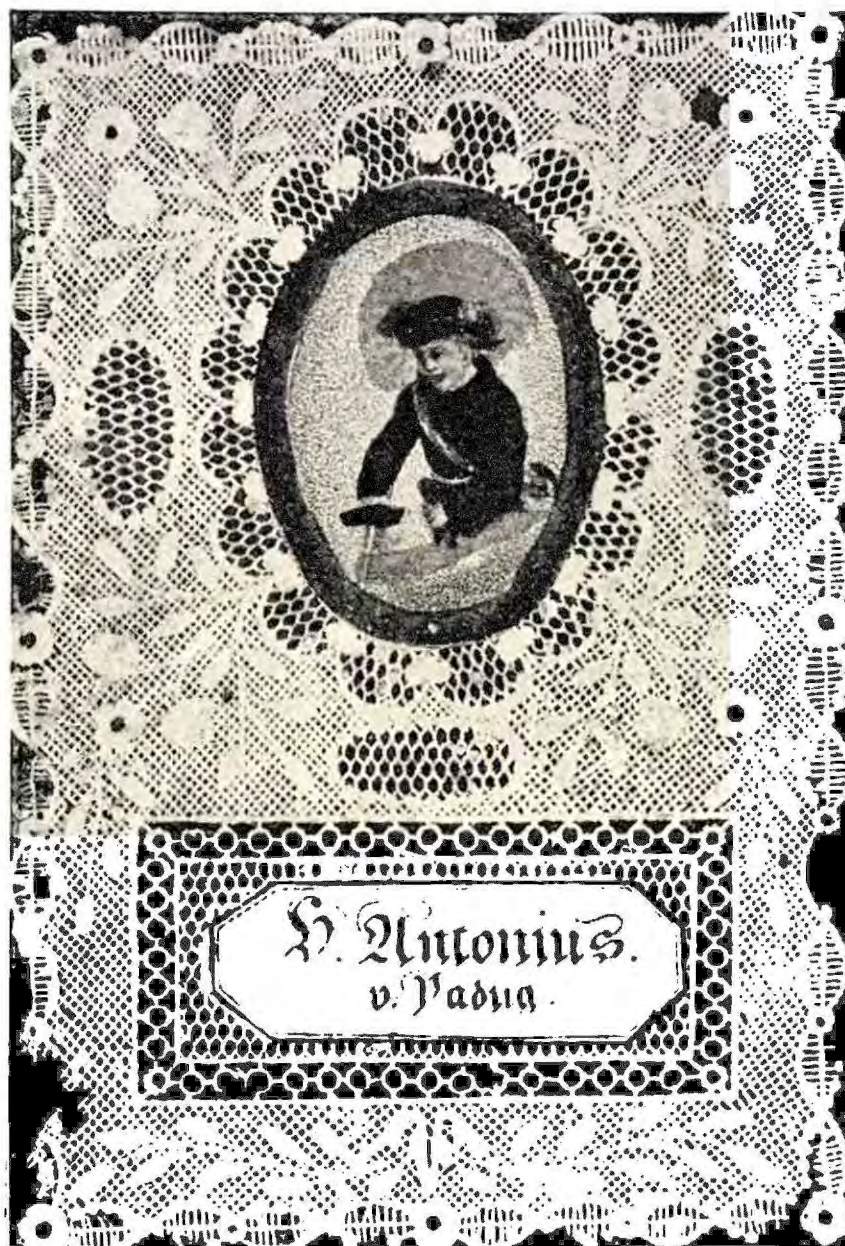
Rytinka ze sbírek arcib. kons. rady Karla Procházky.

SVATÝ ANTONÍN S JEŽÍŠKEM.

Prolamovaný ruční pergamenový obrázek z XVIII. stol.

Ze sbírek arcib. kons. rady Karla Procházky.

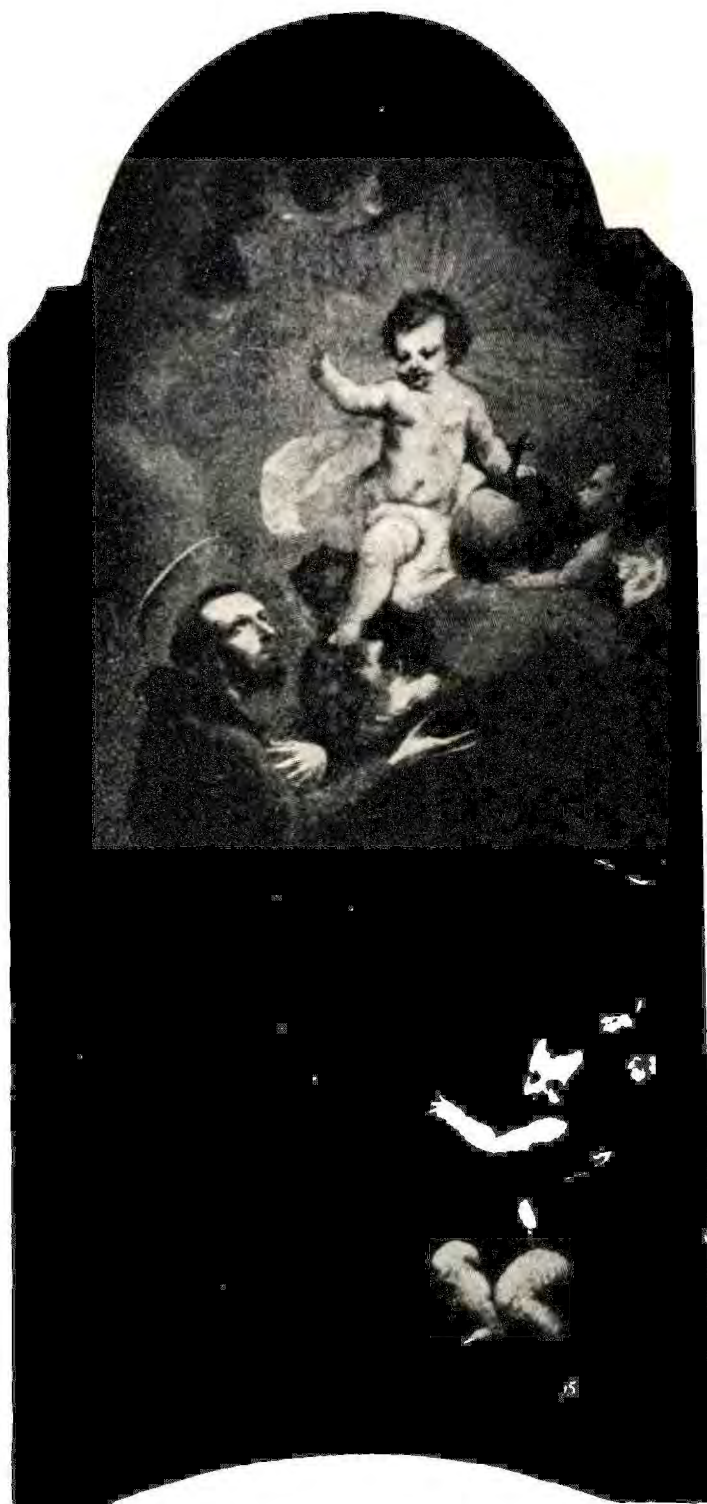
SVATÝ ANTONÍN PADUÁNSKÝ.

Krajkový strojový obrázek z roku kol 1850.

Z obrázkové sbírky arcib. kons. rady Václava Vítka.

Stará rytina oltářního obrazu svatého Antonína Paduánského
v Kunžvartu v Meternichovské kapli.
Ze sbírek arcib. kons. rady Václava Vítka.

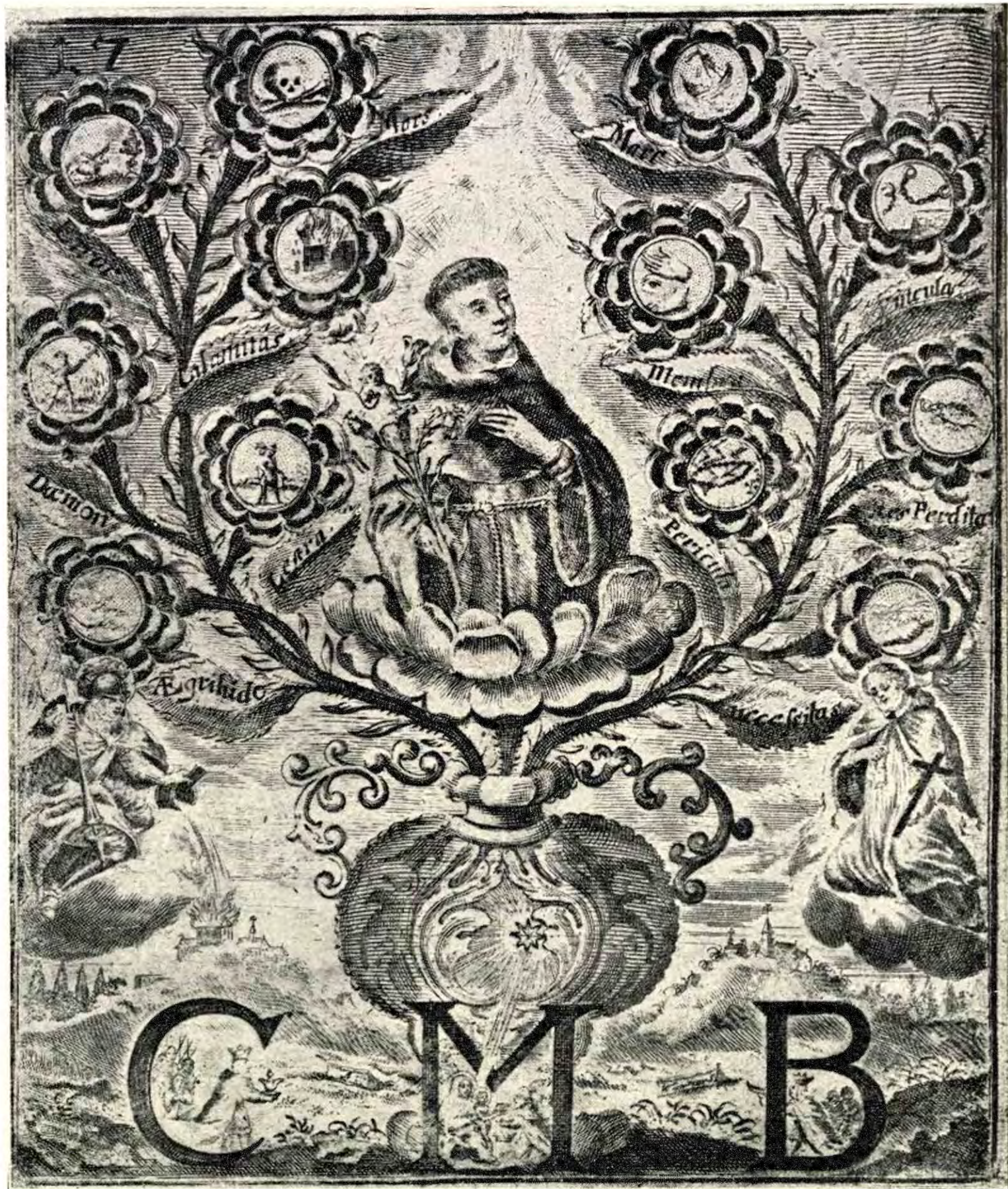

Felix Antonín Scheffler: OLTÁŘNÍ OBRAZ SV. ANTONÍNA PAD.
ve Viticích, původně v klášteře kapucínském v Českém Brodě
z roku 1750.

Tříkrálový koledový lístek z počátku 18. stol.

Ze sbírek arcib. kons. rady Václava Vítka.

Tříkrálový kolední lístek z počátku 18. věku.

Ze sbírek profesora Michala Ludvíka na Mělníce.

L á ď a N o v á k: OLTÁŘNÍ OBRAZ SVATÉHO ANTONÍNA
z roku 1924 v kapli „Domova svatého Antonína“
na Kr. Vinohradech.

OLTÁŘ SVATÉHO ANTONÍNA

v křestní kapli u sv. Prokopa na Žižkově. Komponoval profesor J. Kastner.

Sochy terrakottové zhotovil Josef Klíma, řezbářskou práci

V. Mráz, polychromii J. Píša.

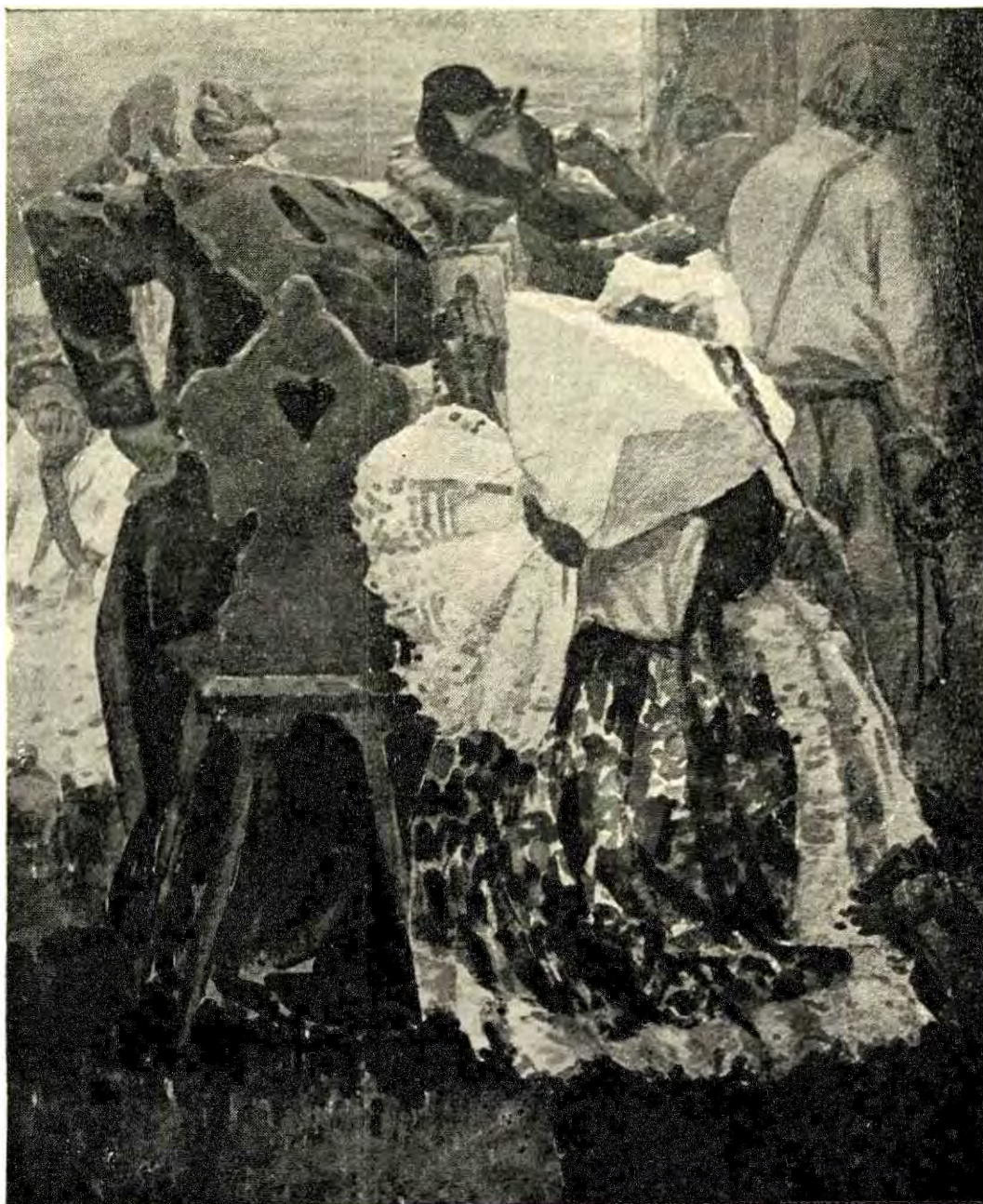
J. Hellich: SV. ANTONÍN PADUÁNSKÝ.

Z pozůstalosti mistrovy.

Starý oltářní obraz sv. Antonína Paduánského v Brně.

Fot. J. Vejvoda.

Antoš Frolka: ZPOVĚĚ U SVATÉHO ANTONÍČKA
nad Blatnicí.

Vilém Bitnar :

SVATOANTONÍNSKÉ ŽIVLY V ČESKÉ LYRICE.

NENÍ divu, že poesie, hudba i výtvarnictví zmocnily se záhy legendy o životě i dle slavného pána Svatého Františka z Assisi a jeho velkého syna a bratra, *Svatého Antonína Padovanského*. Osobnosti obou těchto mužů byly tak ohromující a vyrostly tou měrou nad průměr doby, že Církev spěchala s rychlostí, nám dnes již stěží pochopitelnou, aby kanonisovala své syny, jejichž těla sotva dochladla. Bratr Antonín z Padovy umírá dne 13. června 1231 a již 30. května 1232 prohlašuje ho papež Řehoř IX. slavnostně v městě Spoletě za svatého.

Tento čin Církve měl ovšem velký vliv na umělecké oslavení světce Antonína. Nesmírná byla sláva tohoto františkánského vyznavače, tak jedinečná, že hned po kanonisaci počal v Padově vyrůstatí velkolepý chrám ke cti jeho

jména a jako skvělá schrána jeho oslaveného těla. A současně s architekturou, sooupturou a malířstvím počala i poesie s hudbou pěti chvalozpěvy milovanému světci. Tak vyrůstá nejstarší květena mystické poesie svatoantonínské již v třicátých létech 13. věku a vyvrcholuje během ostatních desítiletí tohoto století. Tato básnická tvorba je úhelným kamenem stavby celé umělecké kultury antonínské až podnes a východiskem českých slovesných projevů, o nichž chceme promluvit.

O gloriosa domina.

Řadu básnických skladeb zahajuje výtvar samotného světce Antonína, jeho mariánská hymna *O gloriosa domina*, či jak je nejčastěji s malými obměnami textu uváděna pod názvem *O gloriosa virginum*. Životopisci

světcovi hovoří o této skladbě s velkou úctivostí a jeden z nejhlubších, José Severiano de Rezende, praví v díle „Můj Flos Sanctorum“ doslova: „V třiceti sedmi létech smrt přichází pro něho. On vzývá Pannu Marii rozkošným hymnem „Gloriosa Domina“, jež byl sám složil, a s úsměvem blaženě vydechuje na cestě do Padovy, kamž jej pod paždí vedli.“ Svatý Antonín rozmnožil řadu středověkých básníků mariánských skladbou, vzniklou někdy v dvacátých letech 13. století, a přimykající se k podobnému výtvaru slavného hymnografa Venantia Fortunata „Quem terra pontus“. Oba hymny jsou projevem hluboké úcty k Bohorodičce, aniž by se vztahovaly k určitému mariánskému svátku. Hymnus obsahuje čtyry strófy čtyřveršové a zní:

O gloriosa domina	Tu regis alti janua
Excelsa super sidera	Et porta lucis fulgida
Qui te creavit provide	Vitam datam per virginem
Lactasti sacro ubere,	Gentes redemptae plaudite.
Quod Eva triste abstulit	Gloria tibi, Domine,
Tu reddis almo germine	Qui natus es de Virgine
Intrent ut astra flebiles	Cum patre et sancto Spiritu
Coeli fenestra facta est.	In sempiterna saecula.

Radostným důkazem hlubokého zájmu našich středověkých předků o literaturu duchovní je zajisté fakt, že s prvním překladem tohoto hymnu setkáváme se již v 14. věku, tedy za jedno století po smrti světcově. Rukopis Karlovy university v Praze, signatury XVII. A. 18, ze 14. století, obsahuje český překlad latinských *Hodinek svaté Márie*. Zmíněný Venantiův hymnus „Quem terra pontus“ je zde zařazen jako chvalozpěv na Nokturn a hned za ním jako chvalozpěv k Laudes je hymnus „O gloriosa domini“. První jeho strófa zní:

O przeslawna pany
powyessena nad hwyezdy,
genz tye stworzyl rozsafnye
krmyla gsy swatymy prsy.

Tento vzácný projev předhusitské, katolické gotiky mariánské nezůstal jistě ojedinelým, ale s novými překlady světcova hymnu, které lze přesně doložit, setkáváme se až v době obrozenské na Moravě. *František Sušil* zařadil svůj starší překlad tohoto hymnu do proslulého sborníku překladů „Hymny církevní“ (Brno 1846) a přičinil pod čarou několik zajímavých vysvětlivek. První strófa jeho překladu zní:

Panno, slawný pannen kwěte,
jíž hwězd dwanáct wěnac plete,
ježto mlékem hrudi svojí,
Stwořitele swého kojí.

Hned následujícího roku *Tomáš Bečák* otiskl ve svém sborníku „Kato-lický Kancionál“ (Olomouc 1847) jiný překlad této hymny, pozoruhodný svými od originálu odlišnými šestiveršovými slokami a plynou dikcí:

Ó, vnešená nad pannami,
kteráž se mezi hvězdami
na způsob slunce skvíti:
která sama hodná byla,
aby Synáčka kojila,
jenž ji ráčil stvořiti.

V druhém vydání svých „Hymnů církevních“ (Brno 1859) otiskl *František Sušil* hned dva překlady hymny vedle sebe. Jeden z nich je nepatrným pozměněním znění uvedeného překladu z roku 1846, druhý překlad je nový. Třetí sloka obsahuje dva pěkné verše: „Tys brána krále přeskvoucí a palác světla planoucí...“ O pět let později kanovník *Vincenc Bradáč* otiskl v druhém svazku svého „Kancionálu“ (Praha 1864) nový překlad hymnu, lišící se od předešlých i tím, že vynechává čtvrtou sloku:

Panno nejvýš oslavená
a nad hvězdy povýšená,
prsy tvoje Pána kojí,
jenž utvořil duši tvoji.

O další nové překlady chvalozpěvu pokusili se pak *Bohumil Hákl* v „Blahověstu“ (1882), *Pavel Josef Pelikovský* ve své „Regulní knížce“ (Praha 1884), velmi pěkný překlad otiskl *Alfons Pryč* v jubilejním sborníčku „Svatý Antonín Padovanský“ (Olomouc 1896) a františkán *Bonaventura Wilhelm* v přepracovaném vydání Pelikovského „Regulní knížky“ (Praha 1922). Tento nerýmovaný překlad je dílem českého biblisty *Jana Hejčla*, který jej otiskl jako chvalozpěv k Laudes svých „Hodinek Mariánských“ (Praha 1913). Překlad je přiléhavý a cituji jej celý.

Ó nejslavnější z panen všech,
vznešená mezi hvězdami!
Původce svého, v plenkách teď,
ty mlékem sytíš mateřským.

Co Eva k žalu ztratila,
nám vracíš v Synu bohatém.
By vešli k hvězdám lkající,
závory nebe otvíráš.

Tys brána Krále velkého,
síň světlem jasným zářící.
Život, jenž Pannou nám byl dán,
spasený lide, oslavuj!

Buď sláva tobě, Ježíši,
jenž z Panny jsi se narodil,
Otcí i Duchu svatému
po všechn věčných věků čas!

Rýmované officium.

Kanonisace byla jiskrou, kterou vyšlehl plamen nesmírného nadšení pro milovaného světce. Proud zázraků strhoval věřící i nevěřící, lidé zpívali

a horovali, zvony samy od sebe slavně vyzváněly po městech františkánské Evropy a básníci přicházeli do extáze při pouhém vyslovení jména světce. Z tohoto žhoucího roznícení vyrostlo několik květů liturgické poesie, které podnes nepozbyly svěžesti. Z nich především poutá nás slavné *Rýmované officium ke cti svatého Antonína Padovanského* s korálovým trsem chvalozpěvů a antifon.

Tyto rýmované hodinky k světcovi Antoninovi byly plodem nejen náboženského zanícení, ale také výrazem uměleckých snah františkánského století. Naše officium lišilo se od uměleckého útvaru hodinek předchozích století, v nichž vlastní umělá lyrika hodinek omezena byla jen na hymny, kdežto pro ostatní pohyblivé části officia užívalo se veršů z Písma svatého, rčení neb průpovědí prosou a jen zřídka kdy vyskytl se v nich verš umělý. Bylo to jen k prospěchu věci, neboť jednotlivé části officia dosáhly stejnorodosti. Poesie nebyla tím zkrácena, neboť i bez metrické výzdoby zachovala si stará officia k svaté Anežce a k svatému Martinu tolik básnické krásy, že nebyla předstižena ani pozdějšími útvary zveršovanými.

Avšak již od devátého století počínají se vyskytovat officia, jejichž tvůrci snažili se dáti metrický útvar nejen hymnům, nýbrž i antifonám, versiklům a responsoriím a tak vtiskli celému officiu jednotný rytmický charakter. Vedle této vnější přeměny starších forem byla tu ještě druhá novota, týkající se ideového a citového obsahu. Spisovatelé snažili se uvědoměle o to, aby v cyklu chvalozpěvů vystihli co nejdokonaleji a nejpriléhavěji odlišné rysy života i díla světce, jeho hagiografický charakter. Proto se počalo novým officiím výstižně říkati *Historia rhythmata*. Až do konce 12. století byly antifony těchto officií skládány metry antickými, verši nerýmovanými. Avšak od počátku století 13. skládána byla již celá officia v rýmovaných strófách a právem se tedy mohla nazývati *officia rýmovaná*.

Rozkvět a rozšíření tohoto vzácného útvaru umění básnického souvisí těsně se založením a rychlým rozšířením řádu františkánského, jehož významní světci František, Antonín, Klára a Alžběta dosáhli v celém křesťanském světě hned po své smrti srdečné obliby. Smrt svatého Antonína podobně jako smrt Chudáčkova spadají do prvního desetiletí vývoje tohoto osobitého proudu františkánské kultury umělecké, již děkujeme i za dvě skvělá básnická officia ke cti obou zmíněných světců. Ředitel kůru františkánského konventu v Paříži, františkán *Julian ze Špýru*, vytvořil v letech 1232 až 1249 básnický text i hudbu slavného rýmovaného officia ke cti svatého Antonína, které se rozšířilo po celé Evropě.

Julian ze Špýru († 1278) podal v hymnách a antifonách svého officia básnický oslavený obraz života i díla světce, roztrídil bohatou látku v úsečné, aforistické verše, vypracované v hudebních rytmech a zvukných

rýmech v krásné souměrnosti a sloučil slovesnou skladbu s hudební komposicí v svazek, prodchnutý nejvroucnější zbožností. Harmonický útvar střídá mistrovsky epické živly s lyrickými motivy svaté osobnosti a tak Julianovo officium má význam nejen nové formy slovesného umění, ale je i východiskem celého, sedm století trvajícího proudu básnické tvorby antonínské.

Si quaeris miracula.

Mezi nejstarší památky básnického uctívání svatého Antonína Padovského patří vedle Officia i veršované *Responsorium*, počínající slovy „Si quaeris miracula“. Všeobecně se o něm tvrdí, že je plodem františkánského básníka svatého Bonaventury. Když dne 7. dubna 1263 o Bílé neděli mělo býti tělo světce slavnostně přeneseno z kostela Santa Maria Maggiore do nového chrámu, byla rakev otevřena a shledalo se, že z těla zbyl jen prach a některé větší kosti, že však jazyk v lebce byl svěží jako u živého člověka. Svatý Bonaventura, který byl slavnosti přítomen jako generál řádu, vzal jazyk do rukou, políbil jej a v ekstázi nad zázrakem vyslovil krátkou modlitbu „Ó jazyku požehnaný“, která se stala modlitbou církevní. Brzo potom prý složil i „Responsorium“, až dosud nejúčinnější a nejznámější modlitbu k světcům, kterou ještě papež Pius IX. omilostnil dne 25. ledna 1866 odpustky. Novější badání však dokazuje, že Responsorium je původu staršího, že vzniklo bezprostředně po kanonisaci v letech 1232 až 1240. Učený františkán Ferdinand Maria d'Araules připisuje autorství zmíněnému již básníku Officia, bratru *Julianovi ze Špýru* a tvrdí, že svatý Bonaventura byl pouze ctitelem a horlivým rozšiřovatelem modlitby. Skladbu ovšem napsal skutečný básník formou velmi umělou, v čtyřveršových strofách s vracejícími se rýmy a obsahově spjatých slokou refrénovou.

Si quaeris miracula.
mors, error, calamitas.
daemon, lepra fugiunt,
aegri surgunt sani.

Cedunt mare, vincula,
membra, resque perditas
petunt et accipiunt
iuvenes et canī.

Pereunt pericula
cessat et necessitas:
narrent hi, qui sentiunt,
dicant Paduani.

Cedunt mare, vincula,
membra, resque perditas
petunt et accipiunt
iuvenes et canī.

Gloria Patri et Filio
et Spiritui Sancto.
Sicut erat in principio
et nunc et semper
et in saecula saeculorum.

Cedunt mare, vincula,
membra, resque perditas
petunt et accipiunt
iuvenes et canī.

K této skladbě připojili františkáni záhy starobyitou církevní modlitbu, která splynula se strofami Responsoria v jeden organický celek.

Ora pro nobis, beate Antoni!
Ut digni efficiamur
promissionibus Christi.

Ecclesiam tuam, Deus,
beati Antonii Confessoris tui
commemoratio votiva laetificet,
ut spiritualibus semper muniator auxiliis
et gaudiis perfrui mereatur aeternis.
Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Responsorium bylo do češtiny záhy překládáno františkány a v pěkné úplnosti i s modlitbou zachoval se nám zejména překlad horlivého litoměřického kapucína *Samuele z Pilsenburka* (asi † 1660), dobrého znalce františkánské literatury latinské, vlašské i české. Tento řeholník připojil celý latinský originál, nadepsaný *Responsorium Seraphici Doctoris Sankt Bonaventurae de Sancto Antonio Paduano*, spolu s českým svým překladem, otitulovaným, *Responsorium o svatém Antonyovi Paduanském od svatého Bonaventury*, k dílu kapucína Františka z Rozdražova „Żiwot a zázrakowé swatého Antonína Paduanského“ (Praha 1646). Nerýmovaná česká prósa Pilsenburkova, která je asi staršího data, zní v prvních dvou strofách:

Ptáš-li se na zázraky:	Ustupují moře, okovy:
smrt, blud, neřest, ďábel.	za oudy a za věci ztracené
malomocenství utíkají:	žádají a dosahují
nemocní povstávají uzdravení.	mladí i staří.

Překlady novějších je v české literatuře několik, zejména z let devadesátých, kdy křesťanský svět oslavoval 700. výročí světcova zrození. *Alfons Pryč* otiskl trochejský překlad v zmíněné již knížce „Svatý Antonín Padovánský“ (Olomouc 1896). *Bonaventura Wilhelm* vydal jiný překlad v knížce „Divotvůrce Paduánský“ (Praha 1897), přetiskl jej i v další své publikaci „Svatý Antonín Paduánský“ (Brno 1900), a ještě později otiskl tento převod františkán *Jan Urban* v knížce „Svatý Antonín pomocník ve všech potřebách“ (Uherské Hradiště 1921) a připojil k textu i hudební doprovod. Wilhelm překládá čtyřstopým trochejem rýmovaným:

Zde jsou divy, hledáš-li je:	Moře klesne, pouta spadnou,
smrt, neštěstí, všechn blud,	Antonín ti najde zas.
malomocnost, ďábel prchne,	co jsi ztratil a co hledáš
uzdraví se chromý úd.	celý den a celý čas.

Neštěstí a bída mizí
a ty najdeš v světě ráj.
to ti hlásá město cizí,
paduánský celý kraj.

Úplně nový překlad čte se v brožuře *Eduarda Kasala* „Chléb svatého Antonína“ (Praha 1899), který skladbičku překládá verši jambickými, jak patrno ze strofy refrénové, kterou uvádíme ukázkou:

Bouř tiší, trhá okovy,
úd hojí, ztrátu vrací zas,
klid duši dá těm světec náš.
kdo k nebi zvedá zbožný hlas.

Ideové tkanivo Responsoria přejato bylo i do pátého *Chvalozpěvu* „Hodinek ke cti svatého Antonína Paduánského“, které *Alfons Pryč* otiskl v citované knížce „Svatý Antonín Padovanský“ (Olomouc 1896) a do latinského „Hymnu k svatému Antonínu Paduánskému“, určenému k 13. červnu, který v trochejských šestistopých verších překladu *Aloise Kolísky* (Růže Lurdská 1924) zní doslova:

Ctíme světce, který trpícímu lidu
ku pomoci spěje, skýtaje mu klidu,
chorým zdraví dává zázračnou svou silou,
modlitbu když věnují mu vroucně milou.

Jeho moci podlehnou vše zkázná bludy,
zlo a bída každá přechá před ním všudy,
mizí těla mor i bolest duše děsná,
mrtvé křísí, jak by spící budil ze sna.

Těm, kdož nevině jsou odsouzeni k trestu,
ze žaláře volnou ukazuje cestu,
mile vzácná věc když někomu se ztratí,
jeho pomocí se najde nebo vrátí.

Slovo jeho stiší rozbouřené moře,
v radost změni skutek náš i každé hoře.
Důvěru vždy pevnou v jeho svatost mějme.
čest a díky jemu vroucí rádi vzdejme.

Touha po mučednictví.

Svatý Antonín Padovanský je z oněch světcův, jejichž život poskytl básníkům mnoho *živlů epických*. Od svého mládí až do blahoslavené smrti byl život bratra Antonína nepřetržitým řetězem událostí, které tvoří malou hrdinskou epopej hagiografickou, jakési romancero tohoto rytíře vzácného portugalského rodu.

Již samo *zrození světcovo* stápi se v záři epické. Jeho rodištěm bylo město Lisabon, ležící v staré Lusitanii, v oné „zahradě Evropy na pobřeží mořském štipené“, která se nám dnes již rozplývá v mlhách a o jejíchž hranicích máme dnes jen báchorkovité představy. *Doba*, v níž se světec 1195 narodil, naplněna je příšernými stíny konce dvanáctého století, plného

rozbrojů a mravního úpadku, ale ozlacovaného již předtuchami tajemných červánků sladkého úsvitu františkánského. *Rod*, z něhož Ferdinand, neboť tak byl pokřtěn, pocházel, byl vzácným kmenem reků z nejušlechtilejší krve. Jeho matka, *Marie Terezie de Tavera*, narodila se v jednom z knížecích rodů Asturských, a jeho otec, *Martin de Bulhano*, byl pokrevním příbuzným legendárního reka křížových výprav, krásného a hrdinného krále Jerusalemského, Bohumíra z Builonu. To jsou již samy sebou prvky hrdinné romance.

Prvním činem mladičkého Ferdinanda bylo *zřeknutí se šlechtictví* a všeho blahobytu s ním spojeného, aby se mohl věnovati duchovnímu životu. To je na středověk obět veliká a rozhodnutí mužné. Dal se za bratra k řeholním kanovníkům svatého Augustina v metropoli lisabonské. Nejstarší zdroj duchovního oslavení světcova, *Officium ke cti svatého Antonína* osvětluje orací svého matutina tuto odhodlanost slovy: „Pro onu věrnou lásku, kterou ti, Pane Ježíši, svatý Antonín hned z útlého mládí věnoval, uděl nám milosti, ať poklesků a hříchů mladosti své litujíce, po celý život věrně ti sloužíme.“ A hymnus matutina zpívá v čtyřstopých trochejských verších rýmovaných chválu prvního hrdinského činu světcova:

K tvé cti, Antoníne svatý,	Jej tys žití zvolil cílem.
ozývá se rtů mých dech.	On byl touhou lásky tvé,
a svou slávou duch můj vzňatý	pro něj světa zhrdls dílem,
chválí Krále světců všech.	jež tak vábně k sobě zve.

K výši nebes vznesl v touze
v mládí květu tvůj se duch.
vše Ti lichým. jedna pouze
krása vábila tě: Bůh.

V nové české poesii duchovní věnoval této události vyšehradský kanovník *Beneš Method Kulda* jednu strófu básně „Svatý Antonín Padovanský“ ve sborníku „Legendy“ (Praha 1894).

Za jarého svého květu	před myšlenkou zlou se chvěl:
horlivě se k Bohu měl,	ctnost by hájil, nebes dceru,
vyhýbal se zlému světu,	uchýlil se do klášterů.

Rovněž „Píseň k svatému Antonínu“, již *Alfons Pryč* otiskuje v knížce „Svatý Antonín Padovanský“ (Olomouc 1896), líčí skutek světcova dětství ve třech čtyřveršových trochejských strófách:

Jako jitra při záblesku	Od pozemské hroudy chladné
ptáče v cíl má oblohu.	plamenný se světcův duch
Antonín tak žití stezku	k výši nes. kde věčnost vládne.
mlád hned zřídil ku Bohu.	velebný kde sídlí Bůh.

Svět opustiv do tichosti
klášterní se uchýlil,
touže pravé po svatosti.
skrytou perlou ctnosti byl.

Krásně vyličil obrat v dětské duši Antonínově zásahem Kristovým básník *Rudolf Stupavský* v čtyřstopých rýmovaných dvojverších skladby „Svatý Antonín“ (Náš domov 1925):

Letí vítr mraky honě, hýří bouře v Lisaboně.	„A co nosíš v mošně malé. skývy chleba okoralé?“
Hýří, sténá, láme stromy, v základech se chvějí domy.	„Nejsem živ já zemským chlebem. vládnou zemí, vládnou nebem.
Běda poutníku je v cestě. když bouř takto řádí v městě.	Láskou planu. lásku hledám. lidská srdce za nic nedám.
Sám kdo doma strachem trne, hrůza ze všad naň se hrne.	I tvé srdce v mošnu složím. nejdražším mně světa zbožím.“
A přec v domě na úskalí doma sám Antonín malý.	Antonín tu s hrůzou vidí z mošny planout srdce lidí.
Očka vlhká, spjaté dlaně, za ochranu prosí Páně.	„Jméno své mi pověz, dítě, mluvíš ke mně neurčitě.“
A v tom kdosi klepe v dveře a za kliku zvolna běže.	„Jméno mé ti v duši zvučí, když tě matka modlit učí.
„Kdo to?“ Antonínek volá, otevřít dveře zpola.	Znáš mne dávno, poznáš zcela, změním tebe na anděla . . .“
Chlapce vidí s mošnou státi a z ní velkou září pláti.	V tom již mizí dítě v chvíli, co den září světlem bílý.
„Co tě žene v této slotě, či snad chodíš po žebrotě?“	Divná touha? srdce spíná maličkého Antonína.
Nelekáš se bouře? kleté, že tě každou chvíli smete?“	Podivné to, světlé dítě. žití jeho spřádá nítě.
„Bouře ta je posel boží, na můj pokyn hrůzu složí.“	Jeho službě oddává se. zmírá světu, jeho kráse . . .

Byl to zděděný živel povahy otcovy, který v Antonínovi toužil po hrdinství v způsobě onoho zpřízněného krále Bohumíra z Builonu. V synovi proměnila se jen tato touha rytířství meče a válečné polnice v mystickou touhu po *rekovství martyria* pro Krista. Psychologický námět celého jeho jinošství projevil se výmluvně v několika zevnějších epických událostech v době řeholního jeho kanovnictví.

Bylo to především *zjevení mučedníků marokánských*, které zasáhlo v život jinochův. V těch letech bratří řádu, založeného Chudáčkem z Assisi, počali se rojit po zemích Evropy a mladý augustinián poznal některé

velmi pokorné bratříčky františkány v Coimbre. Veliké známky svatosti, jež na sobě jevíli mocně naň působily. Právě v době těchto styků stala se veliká událost. Portugalský infant Don Pedro dal za velikých slavností přenést do Coimby tělesné pozůstatky pěti františkánských mučedníkův, zavražděných 16. ledna 1220 v Maroku. V české poesii máme tuto historickou chvíli zachycenu v básni „Triumf mučedníků marokánských“, v sborníku „Romancero duchovního roku“, který napsal v letech 1896 až 1900 spisovatel *Jan Hurdálek*. Osmiveršové trochejské strofy nerýmované zachycují vjezd mrtvých apoštolů do města:

Na svém zlatém trůně sedí
Uracca, jež z Kastilie
Portugalsku přišla vlásti.
Slyší posla rytířského,
jehož předem vyslal v spěchu
infant Pedro, aby hlásil,
z Maroka že již se vrací
s drahocennou kořistí.

Královna tu zprávu slyší,
obrací se k svému choti,
přejasnému Alfonsovi,
radostně mu oznamuje,
že se drahý infant Pedro
do Coimby vrací s plesem,
do náručí otce, matky,
s darem hodným podivu.

Na koních mu jeli v ústret
v čele dvora přeskvělého.
kavalkády pyšných hrabat,
v zlatem jiskřící se zbroji,
v čele sličných žen a dívek
ve brokátu, v perel třpytu,
jeli vstříc mu s toužebností,
aby syna objali.

Divil král se Alfons Druhý,
královna též divila se
a s ní všichni dvořanové:
z háje po bělostné cestě
nevyjel to infant skvělý,
pyšný jinoch v zlaté zbroji
v čele hrdých bohatýrů
oslněných vítězstvím.

V poutnickém, hle, prostém šatě
kráčí infant a s ním řeci
pokorně za černým vozem,
který zvolna táhnou oři,
sledující zástup kněží
slavné hymny zpívajících
za biskupem, zlatou berlu
v slabé ruce třímajícím.

Nevezl jim Pedro zlata
v těžkých bojích dobytého,
ostatky jim vezl svatých,
mrtvá těla pěti bratří,
františkových učedníků,
umučených od pohanů
pro Kristovu víru sladkou,
kterou seli v Maroku.

Berarda to vezl infant,
vezl Petra mladičkého,
Othu z rodu hraběcího,
statečného Akursia,
Adjuta též učeného,
všechny vezl zohavené
pod černými pokrývkami
v smutných písni hlaholu.

Poklekl král s celým dvorem,
požehnal se křížem svatým
a pak všichni v zbožné úctě
vnesli těla do kostela,
aby s lidem uctívali
svaté reky františkovy
a tak smyli svoje hříchy
v jejich zásluh koupeli.

Řízením Božím dostala se těla pěti bratří do kláštera augustiniánů a Antonín, modle se u jejich hrobu, jat byl náhle nevýslovnou touhou, státi se františkánem a vypítí pro Krista kalich mučednictví jako oni. „Řeholní

kanovník.“ praví lapidárně básník *Severiano de Rezende*, „cítí ve své duši rozněcovati se touhu po podobném osudu. a žádost, by se stal mučedníkem; žene jej v mužstvo svatého Františka. Byl přijat s otevřeným náručím představeným kláštera svatého Antonína Poustevníka v Lisaboně, dostal hábit a klášterní jméno Antonín . . .“

A tehdy běře počátek ono duchovní, epické dobrodružství, které bych nazval *výpravou za smrti mučednickou*. Prosil své představené, aby ho poslali do nejdivočejších končin afrických. „A tak mu dovolili bratři františkáni odebrati se k Saracénům, jak mu to byli slíbili,“ vypravuje *Vavřinec Surius* v „Životě svatého Antonína“ (1570). „On pak, maje za to, že nesmí otáletí, rychle odejel. Bůh však v tom jeho úmysl rozhodně zadržel, navštívil ho na celou zimu těžkou nemocí. Tím byl donucen odebrati se pro vyléčení těla na rodnou půdu, ale když se plavil a doufal, že plavci přistanou u břehů španělských, uviděl se zahrán silnými větry k Sicilii. Měl tedy touhu i úsilí pro Krista zemřítí, ale Boží prozřetelnost ho zachovala, jak věc sama potom ukázala, ku spáse přemnohých . . .“ Znamé nám již starobylé *Officium* zpívá o této zázračné odyseji antonínské v hymnu pro Laudes takto:

Mučedníkův Páně těla	Nehoden ač, kéž přec mohu,
Antonín v údivu zřel,	v pohanský kraj bera se,
touha vroucí duši chvěla,	život v oběť dáti Bohu
v nadšení že svatém děl:	mučednickém v zápase!“
„S bolestí a mukou sterou	K Africe se proto plaví,
Ježíš svou dal za tě krev,	mučedníkem by se stal,
Ty cos dal mu? stejnou měrou	zpět loď žene vichor dravý,
lásku svou, má duše, zjev!	jinde Bůh mu úkol dal.

Starobylá *Litanie k svatému Antonínovi* prosí: „Pro jeho touhu po mučednictví, vysvobď nás Pane!“ a rovněž *Novena ke cti svatého Antonína* vroucně se dotýká touhy světcovy:

Ó obdivuhodný světce z Paduy,	prosíme tebe:
jejž neuhasitelná touha	rozněť v srdci našem posvátnon horlivost:
po koruně mučednické	abychom s odevzdaností do vůle Boží
vedla v kraje nevěřících,	časné nehody snášeli.
aby zde za pravdu víry Kristovy	a tak hodnými se stali odměny
krev svou vylil,	těm přislíbené, kteří Spasitele svého
	na cestě křížové následují.

Kanovník *Beneš Method Kulda* v básni výše citované věnoval této události dvě šestiveršové strofy veršem národním:

Volil hlásat u pohanů	Nemoc zlá jej donutila
samospasný Kristův kříž,	navrátit se rychle zpět,
přestoupil v řád Františkánů,	Františkova zbožnost milá
chválal k cíli svému blíž:	zbystrila mu navždy hled:
do Afriky již se plavil,	po Kristu jen, jak on, toužil.
Bůh však kroky jeho stavil.	Bohu, lidem vroucně sloužil.

Ještě jeden prudký květ vyhnala tato Antonínova touha po hrdinské smrti, Mnohem později, když byl již po celé Itálii známým kazatelem, odvážil se činu, který budil úžas svou smělostí a jenž mohl skončiti smrtí. Sušilovec, básník *Jan Bílý* vypravuje o tom ve svém kázání „Na slavnost svatého Antonína Paduánského“ (Hlas 1858) zajímavě, jak v těch dobách panoval v hoření Itálii náramný tyran, jménem *Ezzelino*. „Ve městách, od něho dobytých, patnáct let neslýchaných ukrutností se dopouštěl. Ve městě Padově za jeden jediný den dvanáct tisíc lidí o život připraviti dal, protože město jařmo jeho se sebe strásti chtělo. Proto v jednom starém spise divokým zvířetem, krvežíznivým tygrem se nazývá. Antonín též doslechl o bídě lidu, kterak od tohoto šilence trýzněn bývá a kterak nikdo si netroufá, jemu v cestu se postaviti a odporovati. Tu ukázal Antonín, že v něm přebývá duch onoho dobrého pastýře, kterýž neváhá i život položit a nasaditi za ovečky své. I vypravil se do Verony, kde Ezzelino přebýval, a žádal připuštěn býti ku knížeti . . . Ezzelino seděl na trůnu, obstoupený ode strážců svých, zvyklých a hotových na pokynutí strašlivého vladaře každého usmrcovati. Tu před něho se postavil chudý mnich, jakoby měl nejvyšší moc, a jakoby ten na trůnu byl odsouzený, ubohý hříšník, svázaný na rukou i nohou. Antonín mu vytýkal nevinnou krev, kterou prolil, bezbožnosti a loupeže, jichž se byl dočinil, a plamenným slovem mu vyhrožoval, kterak brzo pomsta Boží ho zachvátiti musí. Básník *Josef Svatopluk Machar* ve své básni „Ezzelino“ (Barbaři 1912) v několika plastických dvojverších zachytil hrůzu činů tohoto ukrutníka :

Dal je věšet, sekat, bylo málo to,
přec vás tolik zbylo, drzá holoto!
Rval jim z důlku oči tupé, zjevené,
jazyky jim trhal zrovna z kořene!

A před takového muže postavil se vyhrožující Antonín! Vojáci čekali jen na pokynutí, aby opovážlivého mnicha na kusy rozsekali, avšak strašný tyran zblednul, sestoupil s trůnu, klesl světcí k nohám, na znamení pokání ovinul si svůj opasek kolem krku a zapřísáhal ho, aby mu u Boha vyprosil odpuštění . . . Tak skončila i tato výprava za hrdinskou smrtí.

Lilium panictví.

Život svatého Antonína Padovánského obsahuje nejen rozmanité prvky epické, ale je i bohatou náplní *lyriky citové*. Jedno z tajemných dobrodružství nejintimnějšího života světce, které se neprojevalo epickým činem, ale zůstalo v jeho duši jako vůně rajskeho parfumu, zachycuje stará *Litanie k svatému Antonínovi* v prosbách :

Lilie panictví, oroduj za nás !
Nádobu čistoty, oroduj za nás !
Okraso mravnosti, oroduj za nás !
Zrcadlo zdržlivosti, oroduj za nás !

Rovněž rýmované *Officium* oslavuje panickou neporušenost světcovu ve třech nadšených strófách hymny Tercie :

Zdráv buď, svatý Antoníne,	V liliové nevinnosti
květe ráje milostný,	žil jsi, skvrny všaké prost,
panictví Bůh věnec vine,	Boha zříš teď ve radosti
kol hlavy ti bělostný.	jako nebe vzácný host.

Vypros nám též, tě prosíme,
u Božího u trůnu,
věčnou ať si zasloužíme
nevinnosti korunu.

Panictví mariánského pěvce hymny „O gloriosa domina“ bylo dědictvím po matce světcově, jako byl jeho heroism zděděn po otci. Tajemné pověsti vyprávějí o Antonínově matce, asturské princezně Marii Terezii de Tavera, jako o ženě toužící po liliové čistotě života a o mystickém zvěstování, jež jí bylo polnutkou, že svého synáčka zasvětila panictví. *Jan Hurdálek* zachytil toto delikátní tajemství života rodičky světcovy v tercínách básnické orace „Kvítek lilje z Asturie“ zmíněného již „Romancera duchovního roku“ (1896).

V drsných horách Asturie
kvetla tvoje dívčí krása
jako kvete lilije.

U potoků starých zahrad
trhala jsi, sladké dítě,
bílé, rosné Lilije.

V staré hradu katedrále,
Poupátko v svém držíc klíně,
trůní bílá lilije.

Té jsi zjitra s něhou v srdci
plaše kladla na oltáře
utržené lilie.

Mladý hrabě z Lisabonu
přijel do hor Asturie
pro tě, pro květ lilije.

Přesadil tě do svých zahrad,
aby z tebe vypučel mu
nový kvítek lilije.

Antoníne, tys ten kvítek,
rosný, svěží, bez poskvrny,
tys ta nová lilije.

Rozpomeň se v luzích Ráje
na nás hříchem nečistoty
poskvrněné lilije !

Byl to veliký mistr španělského baroku, toledský malíř *Greco*, který v skvělém svém portretu „Svatý Antonín z Padovy“, visícím v Prado, znesmrtlnil motiv liliové čistoty světcovy. Zhustil všechny živly tohoto jemného námětu v aristokraticky ušlechtilé tváři i ve vysoké, štíhlé postavě františkána, držícího v bílé krásné pravici dlouhý stvol lilie jako žezlo královské. *Greco* je výlučně malířem Antonínovy lilie, světcovy cudnosti a jeho vliv na malíře obrazů antonínských byl právě tak pronikavý jako

na antonínskou lyriku barokní. *Novena ke cti svatého Antonína* z druhého desetiletí 17. věku prosí světce výmluvně :

Ó zrcadlo čistoty, svatý Antoníne,
jenž jsi andělskou cnost cudnosti
bedlivě vždy opatroval,
prosíme tebe,
abychom z lásky k svatému Dítku,
jenž jen mezi lilijemi zalíbení nalézá,
každému nečistému pokušení ke hříchu
udatně odpor kladli,
čistotu duše i těla vždycky milovali.

Stará barokní *Modlitba k blahoslavenému otci Antonínu Paduánskému*, již vedle svého překladu „Responsoria“ otiskl kapucín *Samuel z Pilsenburku* v uvedeném „Životě“ (1646), vyzývá světce pěknou metaforou „Ó, buď pozdravena ty pěkná a drahá perlo opravdové čistoty těla i srdce...“ A mystické průpovědi „Cherubínského Poutníka“ *Angela Silesia*, překládané anonymy z Tovařystva Ježíšova, oslavují rovněž liliovou čistotu a panictví.

Lidová *Píseň ke cti svatému Antonínu Paduánskému*, zachovaná ve „Sborníčku duchovních písní“ v knihovně kapituly na Vyšehradě (1833), vyzývá v čtvrté a sedmé sloce věřící :

Tebe, swatý Antoníne,
já jsy nyní zwoluji,
tebe, ó mocný Patrone,
celým srdcem miluji,
neb wím, že jsy mnoho dušy
Krystu Ježíšy zeyskal,
protož do ruky čistoty
palmu lilium dostal.

Pojďte sem, mládency, panny,
k Antonínu swatýmu,
wašy pannenskau čistotu
obětujte zde jemu,
žádejte ho, ať wás chrání,
by jste ji zachowali,
a tak v pannenské čistotě
Bohu věrně slaužili.

Jiná *Píseň k svatému Antonínu*, kterou s hudebním doprovodem otiskuje *Jan Urban* v zmíněné již knížce „Svatý Antonín“ (1921), spojuje vhodně odznak liliové nevinnosti s úctou k Panně Marii :

V pravici máš lilii,
odznak nevinnosti :
dej, ať láska k Marii
je nám hradbou ctností.

Fialkový kvítek pokory.

„Vezměte jho mé na sebe a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem...“, cituje Matoušovo Evangelium antifona k Primě rýmovaného *Officia*, a příslušný hymnus slavně zpívá :

Slaven budiž slávou stálou, světče Páně, od všech nás, pokory jenž byl jsi skálou po celého žití čas.	Velebil tě svět a chválil, zevšad k tobě hojně spěl, ty jsi vždy se hluku dálil, a v samotě tiché dlel.
--	--

Šalebné se pýchy chráně,
moudrost, vlohy své jsi kryl,
z tmy tě zdvihla ruka Páně,
světlem světu abys byl.

„Vzore pokory, oroduj za nás!“, modlí se *Litanie k svatému Antonínovi* a „Ó, buď pozdravený ty líbezně vonný fialový kvítku pravé poníženosti . . .“, vzdychá *Pilsenburkova* barokní „Modlitba k blahoslavenému otci Antonínu Paduánskému“ (1646). Sytě vyjádřila celou škálu obsažného námětu pokory velká báseň *Kapucín*, anebo: O životě, stavu a skutcích jak duchovních, tak i tělesných pravého kapucína, od urozeného pana *Capoleona Chelfucia z Castellu* složená a na světlo v jazyce vlašském vydaná. Dlouhou řadou čtyřstopých rýmovaných dvojverší převedl tuto báseň do barokní češtiny kapucín *Samuel z Pilsenburka* a připojil ji na stránkách 325 až 339 k zmíněnému již dílu kapucína Františka z Rozdražova „Život a zázrakové svatého Antonína Paduánského“ (Praha 1646). Strasti i slasti řeholního života synů Chudáčka Serafinského líčí v této skladbě básník všestranně a obšírně a mnohá stránka vyvolává živý obraz radostné chudoby i pokory světce z Padovy.

Trápení tvé v polehčení obrací se, v potěšení.	Ustavičné tvé trýznění je lékařům k podivení.
Jestli je tvůj život nuzný, příkrý, chudý, také bídný:	Chudobou všechny přemáháš, klenoty však nesmírné máš.
Ježíš je tvé potěšení, vždycky milé občerstvení.	Drahotu ty nepoznáváš, všeho hojnost od Boha máš.
Živ jsi v světě bez bohatství, důchodův a všeho panství.	My píchavé máme trní a ty pěknou růži ranní.
Život tvůj, tvé bičování, posty tvé, velké pokání:	Přešťastná chudoba nyní všech věcí pánem tě činí.

Starý básník pracuje stále methodou kontrastu, snaže se ubohý život řeholnický vysoko hodnotiti oproti zdánlivě skvělému životu lidí světských. Pokora mnicha je odměněna sladkostmi nedoceněnými.

Mnohem větší potěšení přináší ti oblíbení,	palác rozkošný a krásný, perly, zlatem ozdobený.
Tvůj konvent a ta tvá ouzká komůrka malá a nízká:	Sukna užíváš tlustého, ostrého a chatrného:
Nežli pánu některému, knížeti, králi mocnému.	habit nosíš vše laciný, roztrhaný, však čistotný.

Lůžku tvrdému jsi zvolil,
bys tím spíše se probudil
k službě Boží a k modlení,
čest, chválu Boží činění.
Serafinův ouřad míváš
na jitřní když ty povstáváš,

žalmy Pánu zpívající,
nízce se mu klanějící.
Ó jak mnohých králův mnoho
mohou_žet velmi toho,
že nemají tak sladkého
obcování zde libého.

Avšak i sám o sobě, bez přirovnání k světu rozkoše, je život pokorného kapucína plný lahodnosti, které lze jen střídmostí a odříkáním dosáhnouti. Staré české verše Pilsenburkovy líčí to s nemalou výmluvností :

Půst a práce tě zdravého
činí, též i čiperného :
Prodlužuje tvého střídmost
života, a zdržlivost.
S větší chutí jíš kořeny,
salát a jiné zeliny,
než koroptvy páni, ptáčky,
bažanty, skvostné omáčky ...
Musíš-li pak kraj změnit
aneb někam jinam jíti,
vše bohatství s sebou neseš,
za koně jen hůlku bereš.

Na vozích, koních nejezdíš,
jen toliko pěšky chodíš,
Apoštolův následujíc
to pro Krista rád snášejíc.
Bez všeho jdeš opatření,
však opravdu žádny není,
kdo by tebe nerad viděl
neb škaredě na tě hleděl.
Pánem každé jsi hospody,
tamť bez peněz činí hodý.
Mnohem větší záduší má,
do domu kdo tě přijímá,

nežli kdyby krále přijal
a v svém domu nocleh mu dal.

Jezulátko svatého Antonína.

Mystický kult Jezulátka, sladce se tulícího nebeského Děťátka, vyprýštil z Jesliček svatého Františka Serafinského o vánocích v Grecciu, ale vyvrcholil v náručí vzníceného Antonína z Padovy. Téměř všichni nejstarší životopisci vypravují o zjevení Ježíška a *Chronica generalium Ministrorum* líčí podrobnosti. Světec bydlil v Padově v paláci hraběte Tisa di Camposanpiera, který s úctou pozoroval každý jeho pohyb. Jednou v noci přišel k jeho jizbě a viděl skulinami dveří pronikati jasnou září. Když nahlédl dovnitř, spatřil v náručí Antonínově překrásné, nebeskou září zalité pacholátko, které světec vroucně líbal a tiskl k prsoum.

Oslavila-li Jezulátko Chudáčkových jesliček výtvarná gotika Giottova, vzrušenou ekstatickou oslavu Jezulátka Antonínovy náruče inscenovalo teprve maliřství baroka. Zázraky milostné něhy mazlíčího se božského Chlapečka mohl stvořiti jen barok, jehož povaze námět plně vyhovoval. V létech 1631 a 1632 žil katolický svět ve znamení 400. výročí smrti a kanonisace

světce Padovanského. To byly dva vydatné podněty k mocnému rozmachu umělecké adorace Divotvůrcovy. Tehdy nový tento látkový zdroj umělecké inspirace byl již objeven, milánský mistr *Daniele Crespi* († 1630) a holandský velikán *Anton van Dyck* († 1641) vytvořili již svoje mystické vise svatého Antonína, laskajícího Jezulátka v náruči. V jubilejních létech byly tyto obrazy již známy a mladí, tehdy teprve dospívající mistři španělští, *Alonso Cano* († 1667) a zejména *Bartoloměj Estéban Murillo* († 1682) chystali se k rozletu do této oblasti barokní mystiky. Zejména Murillo stal se malířem Jezulátka, navštěvujícího mladého, jemného mnicha Antonína. „Nesčíslněkráté zpracoval toto thema o Antonínovi, jemuž zjevuje se Ježíšek,“ praví *Richard Muther*. „Na obraze kathedrály v Seville rozhoupává celá nebesa. Antonín klečí ve své jizbě. Tu se otevřel strop. Ježíšek, obletovaný jásajícími anděly, snáší se dolů. Obrazy museí v Berlíně, Seville a Petrohradu jsou prostší. Antonín klečí v krajině. Ježíšek staví se mu na knihu nebo se mu klade na rámě a hladí mu líc.“ A mistr českého baroka, *Karel Škréta*, stržen byv tímto visionářským proudem, vytvořil světce padovského pro františkánský chrám ve Slaném. Sochaři nezůstali pozadu za malíři. Zmocnili se rovněž vděčného thematicu a jeden z nich, *Jan Ulrich Mayer*, zanechal nám v sousoší svatého Antonína na Karlově mostě dobrý výtvar antonínské plastiky z úsvitu 18. století.

Slovesné kořeny této barokové mystiky jsou starší a lze je stopovati již od 13. století. Její prvky jsou zhuštěny již do hymny pro *Nonu Officia*, zpívající s antifonou i orací o divu světcovy vise.

Láska duší světce vřela	V tichém nočním rozjímání
v divukrásném záření,	po Ježíši toužil duch,
lásky slova se rtů zněla	hle, tu milostně se sklání
v nehasnoucím nadšení.	k sluze svému Ježíš Bůh.

Děťátko jak milokrásné
objímá jej, celuje,
blahem chví se světec, žasne,
rámě k dítěku vztahuje.

Starobylá *Litanie* vyzývá světce prosbou: „Zjevem božského nemluvnátka oblažený, oroduj za nás“ právě tak, jako dávný *Růženec ke cti svatého Antonína*, jehož jedno tajemství zní: „Kterého svatý Antonín jako dítě v náruči svém choval“. Rovněž častěji citovaná *Novena* z počátku 17. věku prosí: „Ó mocný divotvorče, svatý Antoníne, jenž jsi ctnostmi tak byl obohacen, že hodným jsi se stal milosti božské Dítě v náruči svém chovati a veliké divy činiti, prosíme tebe...“

Nová česká lyrika lidová i umělá zpracovávala ráda tento námět, který se vyskytuje již v pozdně barokních verších anonyma v sborníčku *Měsíčné*

Lilium (Příbram 1758), v jeho „Letanii“, „Růženci“ a modlitbách. Také lidový anonym *Písně* zmíněného již vyšehradského „Sborníčku“ (1833) dotýká se tohoto námětu, zachyceného již dřevorytem titulního listu. Umělá tvorba počíná významněji zpracovávat tuto látku veršem v básni „Svatý Antonín Paduanský“, kterou *František Sušil* otiskl ve sbírce „Růže a trní“ (Brno 1851). Sušil v prvních strófách líčí lásku světce k dětem, které „s láskou háravou brával v náruč lákavou, celý slastí plynul, když je k hrudi vinul“. Jednou, nemoha býti s dětmi pohromadě, modlil se za ně a plakal po nich touhou.

Tu se nebe otvírá, záře se tu prostírá, Pán co dítě slítá. v náruč se mu skýtá.	A on Dítě s veškerou bere k sobě důvěrou, k ústům svým je stiská, zrak mu slastí blýská.
--	---

Tu slast Pán mu osnoval,
že ho v dětech miloval.
Tož tu k dětem lásku
nese na obrázku.

Kanovník *Beneš Method Kulda* v básni „Vzývání svatého Antonína Padovanského“, zařazené do prvního dílu jeho „Legend“ (Praha 1894), vypráví o tomto zázraku prostinkým národním veršem:

K Bohu Kristu duší celou Antonín vždy vroucně lnul, snahou zbožnou, touhou vřelou k Ježíškovi ducha pnul.	Touze jeho poulevil náš Pán Ježíš zázrakem: jako Dítě se mu zjevil nezastřené oblakem.
--	---

Spisovatel *František Libora* užil obrazu, „jenž jsi v zbožném roztoužení spatřil božské Jezulátko“ v básničce „Prosba k svatému Antonínu“ (Kalendář svatého Antonína 1920) a *Jan Urban* podobného obrazu v citované již „Písni“ v sborníčku „Svatý Antonín“ (Uherské Hradiště 1921). Básník *František Odvalil* ve své „Rozmluvě se svatým“ (Archa 1924) apostrófuje světce Antonína něžnými verši:

Pravda, Svatý, ale žel,
tobě se to lehce řekne!
Jezulátko milé, pěkné
na srdce jsi tisknout směl.
blaženě a zadumaně
hledíš na ně, jenom na ně . . .

Básník *Rudolf Stupavský* v citované již skladbě „Svatý Antonín“ (Náš Domov 1925) líčí, jak světec po velkých triumfech, které sklízí v Itálii, zatouží po styku s Ježíšem.

„Pane můj, mé sladké dítě,
kdy mé oko uvidí tě?“

Tak kdys toužil za večera,
v kraj když hnala bouře šerá.

Nedbá světec bouře divé,
modlitbě jen žije tklivé.

Rájem komůrka mu tichá,
po Kristu v ní toužně vzdychá.

Když tu otevrou se dveře
a z nich dítko dál se beře.

Světlé dítko s mošnou malou,
s krásou v tváři neskonanou.

Tak je viděl, dávno tomu,
v jasů blesků, tříšti hromu.

V sluch mu dětský hlásek zvučí:
„Vezmi si mě do náručí.

Za tvou lásku. jež vždy nová,
ať mne náruč tvoje chová!“

Světec tone v udivení,
dítko chová v roztoužení . . .

Básník *Vladimir Hornov* napsal na sochu svatého Antonína, kterou známý náboženský sochař Čeněk Vosmík vytvořil pro Pardubice, výstižnou skladbu „Proslov“ (Lidové Listy 1925), v níž v sedmi šestiveršových strófách pěkně vystihuje svůj dojem z výtvarného díla a připojuje případné reflexe.

V chrámu zášeří, kam bolest vzdech svůj nese,
Světec pokorný svou milou sklání líc,
kolem jeho šíje s něhou lásky pne se
ruka Jezulátka, z jehož zřítelnic
milost nebeská sní jako zoře ranní.
nesouc útěchu a Boží smilování . . .

Víra s uměním tvůj obraz v kámen vryla.
slzy tisíců je láskou posvětil.
v perly promění je příměluva tvá milá
v Jezulátka sladkém objetí.
Bolest ztichne v duši, v srdce radost splyne
pod ochranou tvojí, svatý Antoníne!

Marnotratník zázraků.

Portugalský básník *José Severiano de Rezende* nazval světce Padovanského přiléhavě „marnotratníkem zázraků“. Sotva sestoupil s kazatelny ve Forlì, „zázračný život světce se začíná. Celá Evropa se otřásá zvukem jeho všemohoucího hlasu, jemuž širošíře zástupy posluchačů naslouchají s chvěním. Jeho moc je neodolatelná. Zázrak line se s jeho rukou, provází jeho kroky. Zdráhají-li se někdy lidé poslouchati ho, obrací se na obyvatele oceánu, a ryby napjatě se kupí u pobřeží. Nespravedlnost lidská má proti sobě v tomto apoštolu dobrodružného rytíře a on chrání cti bezbranné dívky jako přispívá vdově v opuštěnosti. Bludaři zastrašení prchají před jeho logikou, a on sláb a nemocen, ztýrán a bled takto po deset let naplňuje Evropu svým jménem a svými činy . . .“

Chvalozpěv Sexty starodávného *Officia* oslavuje divotvornou moc svět-covu, používaje motivů Responsoria Juliána ze Špýru.

Divotvornou moc tvou slaví,	Hrůzou bludu, hříchu's býval
Antoníne svatý, svět,	léčitelem zázračným,
širé světa do dálavy	nevinný-li kdy tě vzýval,
slyším jméno tvoje znět.	pouta spadla slovem tvým.

Smrt, bouř moře, ďábla síly
moci tvé se kořily,
v nouzi, ztrátě kdož tě ctili,
přímluvu tvou zkusili.

Rovněž *Litanie* zná řadu přiléhavých metafor: „Postrachu bludařů, napraviteli nevěřících, záštito nevinně odsouzených, hrůzo duchů pekelných, velký divotvůrče, oroduj za nás!“

„Dar zázraků zdá se provázeti zcela zvláště prostotu,“ praví *Arnošt Hello* ve svém portretu Antonína Padovanského v „Podobiznách světců“. „Svatý Antonín patřil k té třídě světců, kteří se nediví ničemu a mluví k zvířatům jako k lidem, rozkazující věcem, jakoby byly osobami. Jednou kázal pod širým nebem. Vypukne bouře, zástup prchá. „Stůjte,“ praví Antonín, „žádný nezmokne.“ Dešť potopil zemi všude v okolí, ale nikdo z těch, kteří věrni slovu svět-covu, zůstali nepohnuti, neviděl ani kapky vody.“ Moravský básník *František Střížovský* zachytil tento výjev v šesti strófách své básně „Divotvůrce svatý Antonín“ (Olomouc 1925).

Pod blankytem jasným, nebem italským,
kázal kdysi divotvůrce Antonín.
K milování Boha mocným hlasem svým
nabádal a v srdcích vzbouzel čin.

Hle, a pokud slovem lahodným
líčí Boží lásky nevystihlý taj,
slunce, slastí jato, usmívá se s ním
zlatým jasem polévajíc širý kraj.

Sotva z jeho úst však Běda! zahřímá
těm, kdož lásku láskou splácet nechtějí,
nebe náhle chmuří se a houstne tma,
těžké kapky zprahlou půdu zkrápějí.

Na útěk se zástup dává v hory klín
proti přívalu si úkryt vyhledat.
„Stůjte!“ volá na ně svatý Antonín,
„láska neutíká, neumí se bát!“

Hle, a těm, kdož nepohnuti zůstali,
ani krůpěj nesmočila roucha lem,
ač kol do kola, jak růčej se skály,
s oblak proudy vod se řinou v tichou zem.

Světce dí: „Kde v srdcích láska zahoří,
plamenem svým s oka slzy vysuší,
ztichne druhá kvil, jak bouře na moři,
ztracený ráj navrátí se do duší!“

Svatý Antonín měl vzácný dar *bilokace*. Arnošt Hello míní, že nezdála se mu býti podivnějším, než všechno ostatní. „Více osob dosvědčilo, že jej viděli ve snu, a on jim zjevil jejich tajné chyby a nařídil, aby se z nich vyzpovídali. Jednou kázal v Montpellieru. Najednou si vzpomněl, že měl zpívat při bohoslužbě ve svém klášteře slavný graduál a že nikoho nepoprosil, aby jej zastupoval. Lítost jej hluboce dojmá: najednou se zastaví a skloní hlavu. V téže chvíli vidí jej v jeho klášteře, jak zpívá graduál mezi bratry.“ Otec Antonínův byl obžalován z vraždy a uvězněn, neboť bylo nalezeno v jeho zahradě tělo neznámého mladíka. To se stalo v Lisaboně, mezitím co Antonín byl v Benátkách. Přes to zjevil se v Lisaboně, poručil mrtvému, aby řekl před soudci, zdali otec Antonínův je vinen vraždou. Mrtvý vstal, vydal svědectví o nevině starcově, pak ulehл opět a znovu zesnul. Otec byl propuštěn na svobodu. Tuto událost opěvává stará slovenská jarmareční *Historická píseň k svatému Antonínovi na Blatnici*, a věnuje jí sloku 20. až 28. Literární ceny nemá, ale zajímá použitím motivu, jehož si umělá poesie dosud nepovšimla.

Podivuhodným způsobem vzniklo malé literární dílo duchovní, které v modlitebních knížkách, věnovaných kultu svatoantonínskému, nalezneme pod názvem *Novena k svatému Antonínu*. Počátkem 17. věku žila v Bologni vznešená paní, která po dlouhém manželství neměla dítě. I šla do chrámu, padla na kolena před obrazem světce Antonína a slzíc prosila jej o přimluvu. V noci na to zjevil se jí svatý Antonín a pravil: „Navštěvuj po devět úterků můj obraz ve františkánském kostele a budeš vyslyšena!“ Zbožná paní vyplnila s pevnou důvěrou tento úkol a brzo potom stala se matkou. Tak vznikla roku 1617 *devítiúterní pobožnost*, kterou papež Benedikt IV. omilostnil dne 7. května 1751 a Klement IV. dne 25. května 1770 odpustky a která je po celém katolickém světě proslulá mnoha zázraky.

Řada duchovních spisovatelů složila k této výjimečné pobožnosti vhodné modlitby. Na každý z devíti úterků připadá rozjímání o některé vlastnosti světcově a všem úterkům je společná jedna modlitba úvodní a jedna konečná. *Alfons Pryč* v častěji citované knížce (1896) věnuje první úterek rozjímání o lásce světcově, druhý pokoře, třetí pohrdání světem, čtvrtý cudnosti, pátý sebezapírání, šestý kněžské horlivosti, sedmý úctě mariánské, osmý světcově smrti a devátý jeho oslavení. Podobnou, jen málo se lišící „Novenu“ vypracoval pro svého „Divotvůrce Paduanského“ (1897) *Bonaventura Wilhelm*, kdežto *Eduard Kasal* uvádí ve své příručce (1899) jinou,

v krátkých zhuštěných oracích vypracovanou „Novenu“. Obsahem svým zcela odlišnou „Novenu“ podal *Václav Davídek* v knížce „Svatý Antonín divotvůrce Paduanský“ (Vimperk 1905). Rozjímání mají ráz více epický, obírajíce se událostmi ze světského života. První úterek obírá se odchodem do kláštera, druhý úterek touhou po mučednictví a podobně. Od uvedených cyklů liší se opět „Novena“, již uvádí ve své knížce (1921) *Jan Urban*. Rozjímá o tělesných a duchovních synonymech: smrt, těžký hřích; nemoc, lehký hřích; ďábel, pokušení a podobně. Jedna ze zachovaných starobylých „Noven“, napsaných v 17. a 18. století, poskytuje v počátečních apostrófách řadu básnických metafor, příznačných baroku a má cenu literární.

Přeslavný svatý Antoníne!
Slunečný květe božské pobožnosti!
Pozdravuji tebe jménem Anjelů a Archanjelů!
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
převýborný narcisový květe opatrnosti,
jménem všech svatých Patriarchův a Prorokův!
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
zlatý květe hořící lásky,
jménem všech svatých Apoštolů a Učedníkův.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
růžový květe trpělivosti,
jménem všech Mučedníkův a Kajícníků.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
šafránový květe štědroty,
jménem všech Biskupův a Kněží.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
máteřní kvítku tichosti,
jménem všech svatých Mnichův a Poustevníkův.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
liliový kvítku čistoty,
jménem všech svatých Panen a Neviňátek.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
fialový květe pokory,
jménem všech svatých Vdov a Manželů.
Pozdravuji tebe, svatý Antoníne,
májový kvítku přívětivosti,
jménem všech zbožných lidí na zemi.

Kázání rybám.

Papež Řehoř IX. slyšel bratra Antonína kázati. Úžasem naplněn nad způsobem, jakým v moci měl, ovládal a chutnal Starý i Nový zákon, řekl o něm: „Tento jest archou úmluvy, neboť archa úmluvy obsahovala dvě

desky svatého zákona.“ Podivuhodné toto nadání zůstalo však dlouho skryto. *Severiano de Rezende* vypravuje o tom, jak příští divotvorný kazatel doprovázel jednou do města Forli skupinu františkánů, aby tam byli vysvěceni, a při obřadu svěcení nebylo nikoho, kdo by měl promluvu, jako obyčejem. „Jakožto poslední pomoc uloženo Antonínovi z poslušnosti vystoupiti na kazatelnu. Nečekalo se od něho ničeho. Prostě když nebylo nikoho jiného, on vždycky „jakž takž“ učiní zadost svému úkolu. Za krátko však, tou měrou, jak Antonín, ztlumeně započav, výš a výše stoupal v ohromující krescendo výmluvnosti, mohutné pohnutí, mohutné a pozvolné, strnulého překvapení a vytřeštěného úžasu rozechvívalo kolem dokola posluchače. Antonín byl strhující svým hrdým postojem, svým gestem, svým hlasem, svým učením. Kde se to vše v něm vzalo? Kdo byl ten bratr bezvýznamný a neznámý, jenž z nenadání se projevoval mistrem? Svatý František, zvěděv, jaký poklad má v řádě, pověřil ho kázáním a odtud počíná zázračný život světcův.“

Svatý Antonín kázal. „Tehdejší kázání náboženské bylo událostí,“ praví *Arnošt Hello*. „Mluví se mnoho o slově, jako kdyby jeho moc rodila se od včerejška. Ale tehdy rozléhalo se slovo v duších a v zástupech v zcela jiné hloubce. Když svatý Antonín kázal, všechny práce byly okamžitě přerušeny jako o svátcích. Soudcové, advokáti, dělníci opouštěli svá zaměstnání a běželi tam, kde on byl. Obyvatelé města vmísili se mezi venkovany. Mnozí vstávali i v noci, aby přišli záhy ráno a získali místo blíže řečníka. Dámy přicházely při světle pochodní. Obdivování a obrácení byla nápadná, ohnivá, náhlá. Dlužníci byli propouštěni, vězení otvírána, nepřátelé se objímali. Tlačili se kolem světce, aby dotekli se jeho roucha.“

Takové bylo ovzduší, způsobované zázračnými kázáními svatého Antonína. Staré *Officium* zpívá v první strofě chvalozpěvu na Nešpory o tomto zázraku úsečně :

Tisícové v pestré směsi
slýchají tvou, světče, řeč :
vlažné budí, hříšné děsí
plamenných slov břitký meč.

Kapucín *Samuel z Pilsenburka* v překladu zmíněné již vlašské básně „Kapucín“ (Praha 1646) líčí prostými svými dvojveršími situaci podobně.

Každá městečka i města,
byť jich bylo třeba na sta,

Tebe chtějí, bys jim kázal,
slovo Boží tam rozsíval.

Pro příklad tvůj dobrý, hříšník
obrací se i heretyk.

Králové, knížata, páni,
všickni se před tebou klaní.

Tebe celý svět miluje,
uctivost ti prokazuje.

Apoštola jakž nového,
od Boha jim seslaného.

Aby k pokání přivedl
ty, které ďábel podvedl.

Všickni tě chtějí národové,
Němci, Vlaši i Flandrové . . .

„Píseň k svatému Antonínu“, již *Alfons Pryč* otiskuje v zmíněné již knížce (1896), praví: „Mocně hlásal pravdu Boží, zatvrzelcům v duše hřměl, divoké plel hříchů hloží, bludy lživé porážel . . .“ *Rudolf Stupavský* pak, v básni již citované líčí účinek světce kázání verši:

Poslouchá lid udivený,
děti, muži, hříšné ženy.

Co tu vzdechů, slzí padá,
jako deště v zaschlá lada.

Kladivem zní jeho slova,
z hříšných srdcí tvoří nová.

Všichni láskou k Bohu hoří,
Antonín tu divy tvoří.

Nový život v srdcích bije
hýřivé kdys Italie.

Avšak nejen lidem, světci bylo kázati i němé tváři. *Arnošt Hello* o tom vypráví, jak jednou kázal Antonín v Rimini před bludařským a zarputilým posluchačstvem. Zpozoroval, že jeho slovo setkává se se srdci zatvrzelými a ušima zavřenými. I přerušil se v řeči a odešel na břeh moře. Posluchačstvo zvědavé na nějaké dobrodružství, následovalo světce na břeh. Tehdy Antonín obrátil se k oceánu a mluvil k rybám.

Rýmované *Officium* praví o tomto proslaveném zázraku v druhé strofě hymny k Nešporám:

Mile zní, zas hromem duní
v lidstva zástupy tvůj ret!
lid když nedbá, z mořských tůní
sbory ryb zřít k břehu spět.

Ale básnického zpracování v zaokrouhleném celku, s epickými podrobnostmi, dostalo se této události již během 13. století v jedné kapitole nesmrtelných *Fioretti*. Bratr františkán *Hugolin de Monte Giorgio* sbíral z psané i ústní tradice rozkošná tato kvítka do své kytice za doby Dantovy. Tyto slovesné skvosty udržely se v kláštorech i poustevnách krajiny, v níž žil, v neobyčejné živosti a ryzosti. A na základě těchto zkazek vytvořil Hugolin ono dílo provanuté okouzující poesií, které světová literatura zná pod názvem *Fioretti di San Francesco*. Kapitola 39. obsahuje vyličení „Jak svatý Antonín kázal rybám, a jak veliké množství jich ho poslouchalo“.

Kapitola byla do češtiny přeložena již dvakrát. Moravská spisovatelka *Alma Gelata* přeložila ji pro vydání prvního překladu „Kvítek svatého Františka“ (Nový Jičín 1902) a *Karel Vrátný* zařadil ji rovněž do svého překladu „Kvítky slavného pána svatého Františka a jeho bratří“ (Praha 1921). Oba překlady cituji v následujících odstavcích.

Kapitola o svatém Antonínovi obsahuje ve „*Fiorettech*“ několik odstavců. *Prolog* příběhu zní v překladě Karla Vrátného doslova: „Chtěje

Zdeňka Vorlova:
Kázání svatého Antonína rybám.

Z „Legend“ Sigismunda Boušky.

Brno 1904.

Kristus požehnaný ukázati velikou svatost svého převěrného služebníka svatého Antonína Padovského a jak zbožně se náleželo slýchati jeho kázání a jeho nauku svatou, skrze živočichy nerozumné jedenkrát, to jest skrze ryby, pokáral pošetilost nevěřících a kacířů, na ten způsob jako za starodávna v Starém zákoně skrze ústa oslice pokáral nevědomost Balaamovu. Jsa tedy jednou svatý Antonín v Rimini, kde bylo veliké množství kacířů, a chtěje je přivésti ke světlu pravé víry a na cestu pravdy, mnoho jim kázal a vykládal jim o víře Kristově a o Písmě svatém. Ale oni netoliko nepřisvědčovali k jeho svatým řečem, nýbrž docela jakožto zatvrzelí a zarytí ani ho nechtěli slyšeti. Pročež svatý Antonín jednoho dne z božího vnuknutí šel blízko k moři k ústí řeky.“ Nejstarší novočeská báseň, zpracovávající toto thema, již pod názvem „Svatý Anton Paduanský“ otiskl *František Sušil* ve sbírce „Básně“ (Brno 1847), reprodukuje tento prolog v šestistopých trochejských dvojverších rýmovaných takto :

Chodí swatý Anton kolem břehu moře,
 swatou duši jeho obkličuje hoře.
 Což ti, Antoníne, což ti srdce hlodá.
 či ti hoře plodí tatoorská woda?
 A taorská woda nehlodá mi hrudi.
 ta mi v hlaubi duše swaté city budí.
 Proto duše moje proto je tak smutná,
 že ta mysl lidská že je přeurtputná.
 Srdce jich je twrdé jak taorská skála.
 w něm kwět všechen dobrý wyswédila spála.
 Ale an jim wíce řeč má není libá.
 bude slowo Božíorská slyšet ryba.“

Rovněž *Vojtěch Pakosta* věnoval tomuto motivu pěknou báseň „Ryby svatého Antonína“, zařazenou do sbírky „Růže a ostny“ (Praha 1890). Rýmovaná disticha o šestistopých trochejských verších obměňují v některých podrobnostech prolog „Kvítků“ takto :

O Riminské břehy kde se vlny tříští.
 Antonín měl lidu kázat v přístavišti.
 Chátra žen i dětí, muži polonazí.
 smějí se mu. skáčí, jazyky naň plazí.
 „Tvoji kázně pouty nedáme se spjati,
 v moři němým rybám můžeš zakázati!“
 Stál Antonín smuten, v moře zraky nořil,
 křížem požehnal je. a pak zahovořil . . .

Básník *Sigismund Bouška* v znamenité své básni „Kázání svatého Antonína“, již otiskl v pražské Podlahově „Obrázkové Revui“ (1901) a

po druhé, s některými změnami jednotlivých veršů, ve sbírce svých „Legend“ (Brno 1904), věnuje prologu jednu z pětiveršových stróf o šestistopých verších, trochejských, uměle rýmovaných v schematu abaab.

Do siného moře kde se řeka vlívá,
na pobřeží stojí světec Antonín.
náruč otevírá, do dálky se dívá,
do vln volá, pláče, vlna hučí, zpívá,
za ním Rimiňané tmějí se jak stín.

V básnickém svém překladě překrásné knihy „Eucharistie“ (Prostějov 1914), od katalanského pěvce *Jacinta Verdaguera*, tlumočil benediktin Sigismund Bouška první sloku básně „Zázrak s rybami“ těmito čtyřmi verši :

Rád bych vám zazpíval
o zázraku ryb v slavné Alborayi,
sám svatý Padovanský Antonín
když pomůže mi v ráji.

Časově poslední básnické zpracování tohoto tematu obsahuje výborná skladba „Kázání svatého Antonína“, již do své první sbírky básní „Kvetoucí meze“ (Stará Říše 1917) zařadil *František Odvalil*. Také on věnoval prologu pouze jednu strófu šestiveršovou, složenou z trochejských šestiměrů, rýmovaných v schematu aabccb.

Sluha Kristův malý, po té zemi milé
chojím volat, hledat duše pobloudilé,
do Rimini poslal dnes mne kázat Pán.
Ale slyšet nechce město vzdorovité,
nuž vy slyšte, ryby, v hloubi moře skryté,
nebyl jsem v kraj tento marně povolán.

Druhou částí příběhu ve „Fiorettech“ je *Počátek kázání*. „Kvítek svatého Františka“ o tom vypravuje : „A stoje na břehu mezi mořem a řekou, počal mluvit na způsob kázání jménem božím k rybám : Slyšte slovo boží, ryby mořské i říční, když nevěřící se mu vyhýbají. A jakmile toto řekl, hned přišlo k němu ke břehu mořskému takové množství ryb, velikých a malých a prostředních, že nikdy ve všem tom moři ani v té řece nebylo jich vídáno tak veliké množství. A všechny vystrčily hlavy z vody a dávaly pozor v náramném pokoji a krotkosti a pořádku, neboť napřed a blíže u břehu byly ryby nejmenší a za nimi byly ryby prostřední a pak, kde byla voda hlubší, byly ryby větší. A když tedy se ryby umístily a rozestavily v takovém pořádku, svatý Antonín počal jim kázati slavně a pravil takto...“ V citované již básni *Fojtěch Pakosta* líčí počátek kázání ve třech strófách :

„Ryby, rybky milé! pokořte lid drzý.
slovo Boží slyšte, an jím člověk zhrzí ...“
Mořská pláň se čeří a z ní valné davy
ryb a rybek lesklých vynořují hlavy.
Nad hladinu jasnou, sotva prostor stačí,
v tłum se k břehu shlukli divní posluchači.

Plasticky zachytil tento zázračný výjev ve své básni *Sigismund Bouška*,
který počátek kázání rozvrhl do třech stróf.

„Rybičky, mé sestry, ke mně spějte, ryby,
vám chci slova Páně živný lámat chléb,
lidé otupěli, bludem bezpochyby,
marné jsou mé hrozby, marné ráje sliby,
slovo Antonína je jim za poškleb!“

Divy Páně! moře bouří se a čeří,
na tisíce rybek spěje ku břehu,
tisíc těl a ploutví šlehá, k zemi měří,
šupiny se svítí jako paví peří,
celé moře s řekou dá se do běhu.

V předu rybky malé batolí se dětsky.
zlatem planou očka nedočkavě všem,
za nimi se velké do pěn noří všecky,
vzadu obři hlubin lid ten nevěrecký
děsí příšerným a skelným pohledem.

Ticho. Naslouchají. Každá ploutev ztichla,
jenom moře vzadu bzučí písničkou . . .

V třetí části „Kvítku“ podán je obsah slavného *kázání světcova rybám*.
Svatý Antonín je oslovil podivuhodnou řečí: „Sestry mé ryby, velmi jste
zavázány podle své možnosti děkovati našemu Stvořiteli, který vám dal ta-
kový ušlechtilý živel za váš příbytek, takže, jak se vám líbí, máte vody
sladké a slané, a dal vám mnoho útočišť, abyste se ukrývaly před bouřemi,
dal vám také živel jasný a průsvitný a pokrm, kterým byste se živily.
Bůh, váš stvořitel laskavý a dobrotivý, když vás stvořil, dal vám přikázání,
abyste rostly a množily se a dal vám své požehnání. Pak, když byla obecná
potopa a všichni ostatní živočichové zahynuli, vás jediné Bůh zachoval beze
škody. Dále vám dal ploutve, abyste mohly plovati, kamkoli vám libo . . .“
Tuto část kázání, která obsahuje *apotheosu vody*, jakožto rybího živlu, zpra-
covali naši básníci různým způsobem. *František Sušil* zazpíval o něm
v pěti dvojverších:

Ryby, sestry milé, vychwalujte Pána,
od něhož vám w moři tato zwůle dána.
Nemá žádný mocnář takowéto říše,
w jaké vaše plémě o swobodě dýše.

Nesejete žita, vláken nesprádate.
od Boha předc pokrm a to raucho máte.
Tau, již člověk nemůž, chodíváte dráhau,
slunko za dnů horkých nepálí vás žáhau.
Ó, tož Pána svého zvelebujte žiwě,
že vás obmysliti ráčil dobrotiwě.“

Líčení *Vojtěcha Pakosty* je bohatší a lýři barvami i svity hojných epithet, přiléhajíc i věrněji ke klasické své předloze z „Kvítků“.

„Chvalte Hospodina, tajných hlubin sestry!“
s břehu hlas se vlní v rybí chochol pestrý.
„Ó, jak mrštné tilko dal vám a jak hbité,
jímž se šípů letem v moři proháníte.
Roucho vaše skvostné, stříbrem protkávané,
tisícerou duhou v záři slunka plane.
V říši smaragdové z jasných vlnek sály
k plesům ruce Jeho pro vás uchystaly.
Chvalte Hospodina! neboť na té zemi
rod váš vyznamenal mezi rody všemi.
Kdy vše tvorstvo ničil, strhav vodstva hráze,
vy jen láskou Jeho unikly jste zkáze,

Básník *Sigismund Bouška* obohatil líčení vzácnými podrobnostmi a plastickými verši vystihl sytě celý smysl světcovy apotheosy vody.

„Díky, milé ryby!“ ústa světce vzdychla,
„dojemná je vaše poslušnost, tak rychlá,
Stvořitel dnes divy koná rybičkou.
Mezi zvířítí země vy jste vyvoleny,
zvířátka vy vodní v říši korálů,
v hloubi klid a snění, nad vámi bouř, pěny,
před potopy hrůzou navždy zachráněny.
v živlu sladkém, slaném, rovném křišťálu.
Bůh vám dal byt krásný, jasné vodní sluje,
žádný palác králů jim se nerovná,
svobodna a šťastna rybka si tam pluje,
prales zázračný ji divy obklopuje,
něma Boha chválí říše čarovná.

Druhá část kázání světcova obrací se od hmotné stránky rybího života do říše mystiky a líčí význam ryby v božské historii. „Kvítky“ velebí je pro řadu událostí tajemného významu i slávy: „Vám bylo uděleno z přikázání božího, zachovati *Jonáše proroka*, a po třech dnech uvrhnouti ho na zem zdravého a živého. Vy jste *podaly daň* pánu svému Ježíši Kristu, kterýž, jakožto chudý, neměl čím platiti. Vy jste *byly pokrmem* věčného

Krále, Ježíše Krista, prve než vstal z mrtvých a potom, obzvláštním tajemstvím. Pro kteréžto všechny věci velmi jste povinny chváliti Boha a dobrořečiti mu, jenž vám dal více dobrodiní než jiným tvorům . . .“ František Sušil nedotkl se ve své básni této duchovní stránky, ale *Vojtěch Pakosta* rozpředel ji velmi podrobně, rozmnožil počet událostí ještě o zázrak Tobiašův a prvky eucharistické.

„Rybu Jonášovi poslal, by v svém těle
po tři dny jej kryla, jak hrob Spasitele.
K andělově radě žlučí z družky vaší
šupin blány spadly s očí Tobiaši.
Kdy Pán všeho tvorstva neměl drachmy ani,
peníz ryba skytla ku chrámové dani.
Při vás Kristus divy tkal si božství záři,
ryba symbol jeho svatý na oltáři.
Apoštoly dvakrát ryby kousek malý
přesvědčil, že Kristus u nich z mrtvých vstalý.
Ó tvorové vzácní, dražší než ta tvrdá
nevděčná hruď lidská, jež svým Tvůrcem zhrdá.“

Také *Sigismund Bouška* vyzvedl tuto duchovní stránku ve dvou pracovaných strófách své básně, rozhojnil její obsah o nové motivy.

Sestřičky mé, ryby, miláckové Páně,
mezi vámi volil rybářů si kruh.
vy jste živily ho, daly peníz daně,
on vás žehnal, množil, prošel vodní pláně,
bouři tišil, kázal u vás, vlídný Bůh.

Jonáš v břiše ryby obrazem je Krista,
který po vzkříšení žehná pokrm ryb,
Tobiaši ryba nové světlo chystá.
voda, živel rybí, křtem je spása jistá.
Petr lidi loví, jak děl Pána slib.

„Kvítek svatého Františka“ po obou podstatných částech Antonínova kázání vyličuje v další části *hold ryb svému Stvořiteli*. „Na tato a podobná slova a naučování svatého Antonína počaly ryby otvíratí ústa a ukláněti hlavy, a těmito a jinými známkami uctivosti podle způsobů jim možných chválily Boha. Tu tedy svatý Antonín, vida takovou uctivost ryb k Bohu stvořiteli, zaradoval se v duchu a řekl velikým hlasem: Požehnán budiž Bůh věčný, protože více ho ctí ryby nežli lidé kacířští, a lépe slyší jeho slovo živočichové nemající rozumu než lidé nevěřící. A čím dále svatý Antonín kázal, tím více rostlo množství ryb, a žádná neodcházela z místa, které zaujala . . .“ *František Sušil* stručně dotýká se tohoto holdu ve dvou distichách.

A ty ryby z moře pozdvihují hlavy,
poslauchají tiše, co jim swatý praví.

Na Božím se slowu jako w slunku sloní,
úctau slowa toho hluboko se kloní.

Vojtěch Pakosta nedotýká se tohoto motivu, ale *Sigismund Bouška* věnuje mu zase dvě strófy, z nichž zejména druhá podrobně líčí neobvyklé rybí adorování.

„Rybičky mé zlaté, zvířátka vy nemá,
zahrnutá péči Tvůrce tvorů všech,
uкажите svou vděčnost, jaké bludař nemá,
po způsobu vlastním tady přede všema
klanějte se Pánu ve svých zástupech!“

Na ta slova divem ryby tisícere
otvírají ústa, sklánějí se hned,
ocasem i ploutví ryba do vln pere,
barvy mění, blýská, ku předu se dere
nežli potopí se v tůni naposled.

Poslední součást příběhu týká se *kajícího obrácení nevěřících*, které „Kvítky“ vylíčily s dojemnou prostotou. „K tomu divu začali se sbíhati obyvatelé toho města, mezi nimiž se tam brali také kacíři výše jmenovaní, kteříž, vidouce zázrak tak podivuhodný a zřejmý, zkroušení v srdcích svých, všichni padli svatému Antonínovi k nohám, aby slyšeli jeho slovo. A světec začal kázati o katolické víře a tak vznešeně o ní kázal, že všechny ty kacíře obrátil a přivedl zpět ku pravé víře Kristově. A všichni věřící tím zůstali s velikou veselostí posilnění a utvrzení ve svaté víře. A potom svatý Antonín propustil ryby s požehnáním božím, a všechny odešly s podivuhodnými projevy veselosti, a podobně lid. Potom svatý Antonín zůstal v Rimini mnoho dní, kázaje a získávaje veliký užitek duchovní duší.“ *František Sušil* to vyjádřil aforisticky jedním dvojverším :

A lid, jenž to widí, pobožně se kaje,
a ta všechna twrdost w srdci jeho taje.

Obšírněji vypracoval tuto partii *Vojtěch Pakosta* v šesti posledních dvojverších své básně.

Dokončil muž swatý a nad mořskou plání
rozestřel pak ruce, šepce požehnání.
Chce již odejiti . . . Aj, co zraky vidí?
Před ním nepřehledné klečí davy lidí.
Za kázání na sta vzrostl hlouček malý,
• rybám kázal světec, lidé poslouchali.
U noh jeho sedí, zrak jim slzy rosí,
líbají lem řízy, by jim kázal, prosí.

Sliby se mu vděčí, žití polepšení
přislibují s pláčem v svatém rozechvění.

Nikdy radost větší neměl světec z davů,
jako po kázání rybám ve přístavu.

Stručně jednou strófou ukončil báseň svou *Sigismund Bouška*. Svým lapidárním způsobem vypráví, kterak

němo bylo, ticho divném po kázání,
Rimiňané k nohám světce klekají,
který rybám žehná nad nesmírnou plání . . .
Sklopily se oči v tichém přemítání,
po smíření nebes duše volají.

Zcela odlišnou skladbou je báseň „Marné kázání“, kterou dle Abrahama a Santa Clara vytvořil *Vladimir Šťastný* a zařadil ji do cenné sbírky „Kytka z Moravy“ (Brno 1879). Šťastný pojal kázání humoristicky, vycházejí asi z připomínek „Fiorettů“, které vypravují, jak nejen věřící „zůstali s velikou veselostí posilnění ve svaté víře“, ale jak i všechny ryby po kázání „odešly s podivuhodnými projevy veselosti“. Báseň Šťastného nutno ovšem vyslyšeti celou.

Když svatý Anton kdysi kázat chtěl,
svůj chrám však našel prázdný,
pln hoře na břeh mořský spěl
muž boží, řečník rázný.
„Vy, ryby, slyšte slovo Páně.
když lid už nechce dbáti na ně.“

A sotva tichou moře hladinou
se rozešel hlas plný,
již hemží četnou rybí rodinou
se rozčeřené vlny.
I pozdvihují ryby hlavy,
by slyšely, co světec praví.

Tu připlovali kapři vytylí,
ta čeleď bohopustá,
ti zkroušeně své zraky klopili
a otvírali ústa:
neb jakživ kaprům, co jich bylo,
se nic jak řeč ta nelíbilo.

I štiky přibraly se společně,
to zákeřnické plémě,
i naslouchaly slovům povděčně
a klonily své těmě:
neb jakživ štikám, co jich bylo,
se nic jak řeč ta nelíbilo.

Též ouhoři, ti hladcí dvořané,
sem na kázání spějí,
a rázná řeč jak o ně zavane,
tu všeci se až chvějí.
Též ouhořům, co jich tu bylo,
se nikdy nic tak nelíbilo.

A taktéž hňupů řada veliká
se ku kázání plaví,
a všechno slova jen jen polyká
a kloní tvrdé hlavy.
A jakživ hňupům, co jich bylo,
se nic jak ta řeč nelíbilo.

Též raci přišli, taktéž uštríce,
jenž pokroku se bojí,
ti podél břehu k světci hledíce
tu v zkroušenosti stojí.
A jakživ rakům, co jich bylo,
se nic jak řeč ta nelíbilo.

A ryby, rybky, prosté, vznešené,
jdou slyšet slovo Boží,
i přisvědčují řeči plamenné
a dav se stále množí.
Vždyť jakživ žádné, co jich bylo,
se nic jak řeč ta nelíbilo.

Tu řekl „Amen“ svatý Antonín,
i rozjely se v mále . . .
Než ouhoř dopouští se starých vin
a štika krade dále.
Všem kázání se zalíbilo,
než jako dříve vše zas žilo.

Ti raci zas jen lezou po zpátky
a kapři zase mnoho jedí,
již po kázání ani památky
a hňupi zas co dříve vědí.
Ač všem se velmi zalíbilo,
vše životem zas starým žilo.

Ó, nebuďte jak tupé ryby,
radš nechvalte, však zpravte chyby.

Také v rozsáhlém díle *Jaroslava Vrchlického* mihne se dvakrát zmínka o kázání rybám, ale básník uvádí je vždy ve spojení s Františkovým kázáním ptákům. V básni „Kraj byl pustý . . .“ (Písně Poutníka 1895) praví o světcově kázání:

Napad František mi svatý,
lidmi zneuznán,
v srdci oheň lásky vzňatý,
jak šel v pustý lán,
k á z a l r y b á m, kázal ptákům,
čím vřel a co chtěl,
sestře luně, bratřím mrakům
všecko pověděl.

Po druhé vzpomíná obou slavných kázání v sonetu „Blud umělcův“ (Poslední sonety samotáře 1896) a opětne připisuje kázání rybám světci Františkovi.

Ó něho symbolu, kdy v lesku zoře
František r y b á m k á z a l neb kol hlavy
když ptáky zaslech letět do dálavy,
zvěst lásky za nimi slal, láskou hoře.

Nejhlouběji pojal a zpracoval příběh světcův básník *František Odvalil*. Jeho skladba „Kázání svatého Antonína“ (Kvetoucí meze 1917) roztavuje a rozlévá kovy různých motivů antonínských v novou slitinu, kterou nalévá do nového, od „Fiorettů“ odlišného kadlubu a podává tak odlitek přehodnocený v útvar vyšší jednoty. Není to jen barevná nebo plastická reprodukce dané a v tradiční relief uspořádané látky, zjemněné a odstíněné ciselující rukou básníka, je to osobitý útvar, v němž cítíte umělce zasvěceného v mystické vztahy světcova díla k božskému dílu Kristovu.

Sestry mlčelivé, slyšte moje slova:
k ptáčkům mluvila kdys ústa Františkova,
může k vám též jeho promluvití žák.
Neboť tajů velkých zvolil strážkyněmi
Spasitel váš rod, jenž pokorný a němý
v tajemných vod hloubkách žije tiše tak.

Vytáhne vás rybák z hlubiny svou sítí,
nehybný váš zrak mu čistý ve tvář svítí,
spíše nežli strachu — plný údivu:
vy, jichž cesty míří dimensemi třemi,
kolik říci máte nám na ploše, zemi,
dimensi již dvojí známe k pohybu?

Ó ten směr, ten třetí, jehož zapomněli,
bydlitelé země, vzestup k výším smělý,
k němuž milost Boha vlídná volá nás!
O těch cestách vzhůru ať nám rod váš poví,
o těch plánech Božích, jako Jonášovi,
jehož s cesty bludné vrací jedna z vás!

Báseň Odvalilova obsahuje dvanáct strof, dotýká se zázračného prohlédnutí Tobiašova, penízu daně, křtu, Kristova symbolu ryby, utišení bouře, povolání rybářů k úřadu apoštolskému a končí krásnou paralelou lovu na ryby a duchovního lovu lidských duší.

Jako u vás, sestry, tak i zde to chodí.
V široký se zástoj sítě do vln hodí.
táhnou, táhnou všecko v cestě lapené:
ale tím, že spolu v síti nalezeno,
není ještě všecko užitečným čteno,
mnohé letí nazpět v tůni vržené.

Tak i s námi bude, sestry, rybky milé.
Tříditi nás bude jedné hrozná chvíle
na pobřeží věčna velký Rybář, Pán.
Ten, jenž o vodách i o vás mluvil mnoho,
večeři svou slavit spěchá v dům jen toho,
očistné jenž vody právě nese džbán.

Hle, tu vod tak mnoho, mnoho vás, jež okem
čistým na nás zříte v žalu přehlubokém,
ale málo lidí pochopí váš žal . . .
Ó, kéž srozumějí lidé od Rimini,
kéž rod milý váš i svatý živel siný
kazatelem spásy lidstvu by se stal!

PAMÁTNÁ MÍSTA ZASVĚCENÁ ÚCTĚ SV. ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO.

EDUARD Šittler a Antonín Podlaha ve „*Vlasti*“ (ročník XII. z let 1895-6, strana 682) otiskli v článku „*Národopisná výstava českoslovanská*“ pozoruhodný přehled, znázorňující, kolik kostelů a kaplí každému ze svatých našich patronův, jakož i ostatním světcům v zemích koruny české jest zasvěceno. Svatý Antonín v řadě asi 200 světců, pod jejichž patronáty naše kostely patří, zaujímá čestné místo záhy za P. Marií a českými světcí: svatým Václavem a svatým Janem Nepomuckým, ježto jest již na 29. místě. Statistika ta vykazuje, že v roce 1895 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku celkem 74 kostelů zasvěceno tomuto světcí, z čehož připadá na arcidiecesi olomúckou 19, na diecése: litoměřickou 16, na budějovickou 13, na brněnskou 11, na královéhradeckou 8, na arcidiecesi pražskou 4 a na diecesi těšínskou 3. Od těch dob ovšem počet kostelů a kaplí svatého

Antonína opět do dnešních dnů vzrostl; tak v samé Praze dobudován před desíti roky nádherný nový kostel svatého Antonína.

Na popis veškerých těchto svatyň bylo by třeba tento sborníček rozšířiti v obšírný soupis a tu mi nezbývá, než zmíniti se jen o zvláště významných. Nejdříve uvedu kostel svatého Antonína, dovolávající se svým tragickým osudem ze světové války útrpnosti a štědrosti ctitelů svatého Antonína. Jest to kostel svatého Antonína Pad. v Loučkách u Železného Brodu. Farní tento kostel založen ve středu 12 pojizerských horských obcí koncem 18. věku a vysvěcen byl 24. dubna 1791. Na starém hlavním oltáři, původem ze zrušeného kláštera kartusiánského u Jičína, stála socha svatého Antonína

Paduánského v životní velikosti, dar to hospodářských úředníků z Hrubého Rohozce. Dne 6. června 1915, zatím co téměř všichni muži a mladíci celé farnosti byli v Semilech u odvodu, kostel vyhořel. Při požehnání — dle domněnky — meškalo na věži několik školáků a tito snad z rozpustilosti chtěli na trámovi zapáliti ptačí hnízdo; od toho vzňala se sláma a suchá tráva ptactvem sem nanosená; oheň přeskočil na šindelovou střechu a tak octl se kostel najednou v plameni. Vody nebylo, s obyčejnou stříkačkou nedalo se pomoci; s hlavního oltáře zachráněna pouze socha světce. Vše ostatní téměř lehlo popelem a k nebesům zůstaly trčeti pouze očazené, holé zdi. Současně s kostelem vyhořely ještě tři nejbližší usedlosti. Bohoslužby po delší dobu odbývaly se ve škole; kraj je pověstný svou chudobou, také kostel nemá žádného jmění ani pozemků a duchovní jeho správce, nechtěl-li ve válce a po převratu trpěti hlad, byl nucen navlékat korále, aby uhájil skromňoučkou svoji existenci. Nejvíce však bolela jej myšlenka, že kostel snad se z trosek již nepozvedne. Avšak díky obětavosti šlechtných lidí, jest již dnes kostel znovu dobudován, ovšem jen chudě; zvláště vnitřní výzdoba, oltáře, varhany a j., dosud schází. Místní však duchovní správce fary doufá, že ctitelé svatého Antonína pomohou mu chrám důstojně vybavit a vyzdobiti. Několika zvlášť významným místům úctě svatého Antonína zasvěceným v minulosti i přítomnosti věnuji zvláštní kapitoly.

Nelze-li tu uváděti veškeré kostely a kaple, tím méně veškeré oltáře, sochy a obrazy světce, ježto by to bylo několikanásobné opisování československého místopisu, neboť není v našich zemích kostela, kde nebyl by alespoň obraz a socha světce. Větší chrámy mají často zvláštní kapli, zasvěcenou jeho úctě, v nesčetných kostelích zbudovány jsou oltáře a zvony našemu oslavenci. Odhodlávám se proto zaznamenat jenom několik důležitějších dat k tomuto temat.

Na počest divotvůrce Paduánského sv. Antonína s Ježíškem dal postavit staroměstský měšťan Krištof M. Wittauer pěknou sochu, tesanou roku 1707 Oldřichem Mayerem, v aleji mosteckých světců v Praze. Božské Dítě stojí na volutovité vzpěře a tulí se k světci. Po stranách stojí dvě kamenné vázy; jedna původní má na obvodu krásný relief, jak svatý Antonín káže rybám; druhá byla nahrazena nově tesanou a nemá dosud reliefu. Na podstavci jest nápis: Vtělenému Bohu a svatému Antonínu Paduánskému zřídil a věnoval Krištof Mořic Wittauer. Po pravé i levé straně jsou apostrofy k světci. Plasticky zdařile provedené „*Kázání svatého Antonína rybám*“ nalézáme též na umělecké výzdobě vodotrysku na zámku Roztěži u Kutné Hory. Ve výklenku pod terasou v průčelí malebného zámku Roztěži — jakoby zasněného v rozkošné krajině u Malešova na Kutnohorsku — před vodotryskem jest postavena socha svatého Antonína Paduánského; světec

sedí na sedadle, hlavu má ozdobenu gloriolou, levá ruka se pozvedá k řečnickému gestu; dole jest moře, z něhož vykukuje několik ryb, snažících se dostat nad vlny, aby poslechly čarořečníka. Socha tato z tvrdého pískovce jest uměleckým dílem nejspíše ze školy slezského mistra J. Obetha z Opavy. Jistotu nelze sice určit, ale soudí tak majitelka zámku

a zámecký kaplan dp. Jos. Hrdý, neboť i jiné sochy zámecké pocházejí z dílny téhož umělce a jeví značnou příbuznost technického provedení. Podnět k této práci dali zajisté majitelé zámku, pánové z Dalberků.

Nejkrásnější sochu sv. Antonína v Praze vůbec má basilika sv. Václava na Smíchově; sochu tu provedl nadaný žák Myslbekův — bohužel ve světové válce padlý — A. Renz, z bílého slezského mramoru. Byla zhotovena v srpnu 1914 a postavena na oltář ze sliveneckého mramoru, zdobený bronzovým reliefem sv. Josefa. Celý umělecký oltář dle návrhu arch. Barvitiusa i se sochou svatého Antonína věnován byl Rosou Lerchovou, sestrou slavného malíře Lercha. Oltář byl posvěcen 20. srpna 1914 kanovníkem J. Paulyem. (Zevrubný popis oltáře sv. Antonína i jeho vyobrazení jest v „Zlaté Praze“.)

Také mistr Vosmík ozdobil starobylý chrám Perštýnů pardubických sochou z pískovce velmi jemně tesanou a posta-

venou jako protějšek sochy Božského Srdce Páně téhož mistra. Socha tato mariánskými družinami koupena a dne 13. června 1925 slavnostně posvěcena; současně uspořádána srdečná akademie svatoantonínská, četně navštívená místními Antoníny a Toničkami, neboť toto křestní jméno i v Pardubicích je velmi oblíbeno.

Dne 16. srpna 1925 posvěceny byly společně sochy svatého Antonína Paduánského a blahoslaveného Jana Sarkandra ve „Stojanově“ na posvátném Velehradě.

V kostele sv. Bartoloměje v Stranné na postranním oltáři stojí socha sv. Antonína Paduánského mistrné řezby v rouchu i obličeji; její reprodukce se nalézají v Soupisu památek okresu pelhřimovského na straně 266.

V Opočně je památná socha svatého Antonína u hřbitova. Velmi četnými sochami sv. Antonína jsou ozdobeny cesty, stromořadí, vchody ke kostelům a hřbitovům; u poutnického místa Kájova na Krumlovsku při rozcestí z Kájova k Novosedlům a Přelsticím stojí sochy „Tři svatí na rozcestí“. Jest to pěkná skupina sochařská, zbudovaná roku 1733 opatem Kristianem Guschlem. Uprostřed povýšený svatý Josef, vpravo svatý Tadeáš a vlevo svatý Antonín Paduánský, tesaní z pískovce. Na žulovém podstavci nápis:

TRIADI SACRATAE
IN
PRAETEREUNTIIUM
HONORIS AC VENERATIONIS
MEMORIALI ET AUGMENTUM
S. IOSEPHO
VIRO MARIAE
S. THADDAEO
CHRISTI AGNATO
MIRO
FIDEI CHRISTIANAE
ILLUMINATORI
ET
S. ANTONIO PADU
ORBIS TERRARUM
MIRACULO
DEVOTO EX VOTO POSUIT
P. CHRISTIANUS GUSCHL
S. STAE SPINAE CORONAE
FILIUS
IN MARIAE CAIOW
CURATUS.

NA PAMÁTKU
MIMOJDOUCÍM
A
K VĚTŠÍ CTI A SLÁVĚ
TROJICI SVATÝCH
SV. JOSEFOVI,
SNOUBENCI MARIE.
SV. TADEÁŠI,
PŘÍBUZNÉMU
PÁNĚ,
SVĚTLONOŠI
VÍRY KŘESŤANSKÉ
A
SV. ANTONÍNOVI PAD.
DIVU OKRSKU
ZEMSKÉHO,
DLE ZBOŽNÉHO SLIBU
POSTAVIL
P. KRISTIAN GUSCHL,
SYN SVATÉ TRNOVÉ KORUNY,
FARÁŘ
V KÁJOVĚ MARIINĚ.

Vyobrazení v Soupisu památek okr. krumlovského jest na straně 166.

V Místku na Moravě byla socha sv. Antonína Paduánského ve druhé části Zámostí. Dle pamětní farní knihy postavena byla původně již roku 1746 Pavlem Hinzem na poděkování, že ho Pán Bůh před utonutím v Dunaji zachránil. Během času utrpěl snad škodu a tudíž postavil nynější sochu, jak vypravuje pamětní kniha cechu soukenického, Antonín František Místecký roku 1783. Dříve chodívalo k soše té procesí.

V Rakovníku při silnici do Olešné stojí pěkná socha sv. Antonína na štíhlém čtyřhranném sloupu. Zdařilou reprodukcí a chronostikony její

otiskuje Soupis památek okresu rakovnického na straně 249. A tak bychom mohli vypočítavati sochy svatého Antonína do nekonečna.

Také českému umění maliřskému byl velmi často hledaným motivem, jak přesvědčili jsme se už na jiných stranách této knihy a nelze v této malé studii klásti počet ze všeho, čím české maliřství úctu k svatému Antonínu Paduánskému oslavilo.

Upozorniti však přece musíme na obrazy dvou největších mistrů českých Karla Škréty a Petra Brandla. Postranní oltář klášterního kostela v Bechyni honosí se jedním z nich; jest to vzácné dílo Škrétovo velikých rozměrů, obraz 1.10 m široký a 2 m vysoký z roku 1634. U prostého oltáře, na němž kříž, lebka, tři zavřené kruhy, stojí vlevo svatý Antonín se sepjatýma rukama; před ním na oltáři na otevřené knize sedí Ježíšek v košilce, pravici máje vpravo vztaženou a levicí bera svatého Antonína za bradu. Tváře obou hledí ven z obrazu k diváku.

Pozoruhodný tento obraz je věrně reprodukován v „Soupisu historických a uměleckých památek,“ politického okresu milevského jako zvláštní příloha. Od Karla Škréty ze Zádvořic jest též obraz svatého Antonína Paduánského na evang. straně kapucínského kostela svatého Josefa v Praze. Krásný obraz představuje světce, an ubírá se k nebesům, kde nejsvětější Trojice jej vítá a anděl ověnčuje. Též ve Slaném zachoval se obraz svatého Antonína od Škréty. V klášterním františkánském kostele Nejsvětější Trojice v Hořovicích ve zvláštní kapličce pod kruchtou jest pěkný oltářík barokní s bohatými rozvalinami a na něm kopie Škrétova obrazu svatého Antonína. Historie jeho psána jest na plechové tabulce u vchodu do kapličky: „Tento obraz Velikého divotvůrce svatého Antonína Paduánského roku 1678, dne 17. září, když celé město Cerhovice od nenadálého ohně téměř celé v popel obráceno bylo, v domě měšťana Antonína Sládka v prostřed ohně, který celý dům, též i rám okolo toho obrazu spálil, k velikému ustrnutí všech neporušený zůstal; ten od Pána Boha podivuhodně zachovaný obraz roku 1684 umíraje Menším bratrům svatého Františka, jakožto největší poklad svůj daroval, aby pro potěšení pobožných dítek veřejně k uctění vystaven byl, s radostným pláčem prosil.“ V děkanském chrámu v Cerhovicích jest kopie tohoto obrazu.

Od maliře Petra Brandla mají oltářní obraz sv. Antonína Paduánského v Manětíně na pobočném oltáři. Vpravo na obraze klečící světec s rozevřenou náručí, vlevo na oblaku sedící Ježíšek svatému Antonínovi žehnající. V dolejší rohu levém andílek s rozevřenou knihou, vedle něho jiný s lilií. Vyobrazení této práce Brandlovy otisknuto v soupisu památek okresu kralovického str. 96. — Josef Marek v soupisu Brandlových děl zaznamenává ještě obraz svatého Antonína u Křižovníků v Praze a v Klučenci.

Sličný obraz z Metrnichovské kaple v Kunžvartě přinášíme dle jemné rytinky ze sbírek p. konsistorního rady Václava Vítka. Dále reprodukcí oltářního obrazu svatého Antonína od malíře Felixe Antonína Schefflera z roku 1750, původně pro kapucínský klášter v Českém Brodě. Po zrušení kláštera dostal se tento obraz do kostela ve Viticích u Českého Brodu. *)

Starý zdařilý obraz svatého Antonína od neznámého mistra z roku 1609 mají ve farním kostele v Kalné na Novopacku.

Pro nedostatek místa velmi kusou tuto studii končím nápisem, jež často lze čísti u sochy neb obrazu světce:

Čí srdce bludné	v duši ztratí klid,
hledá pravdy svit;	kéž u Tvé sochy sobě vzpomene,
kdo z myslí Boha,	že patronem jsí věci ztracené.

O zaniklém chrámu svatého Antonína Pad. v Pičíně.

Pičín, starobylá obec na Podbrdsku, vynikala v XVII. a XVIII. věku významnou památkou barokového umění českého — dnes zaniklou — výstavným klášterem s chrámem svatého Antonína Paduánského. O význačných stavbách těchto a o jejich zajímavé historii psáno bylo v „*Pamětníku obce Pičína*“, vydaného roku 1923, ve stati: L. Kopáček, „*Paměti a památky zaniklého chrámu a klášterce sv. Antonína Paduánského v Pičíně*“, Týž autor otiskl v Časopise katol. duchovenstva z roku 1924 (str. 629—634): „*Z památek Bratrstva sv. Antonína Paduánského v Pičíně na Podbrdsku*“. Obě tyto stati byly se svolením spisovatelovým sloučeny pro Sborníček svatého Antonína Paduánského.

Pičínský chrám svatého Antonína Paduánského založen byl r. 1678 a v letech 1687—1691 postaven tehdejším majitelem zboží pičínského, věd a umění milovným českým šlechticem Janem Václavem Ferd. Dubským z Vitiněvsi († 1699). Jeho vnuk, Maxmilián Josef syn Karla Ferdinanda († 1731), založil při něm roku 1731 „Bratrstvo svatého Antonína“—„*Confraternitas S. Antonii*.“ Po bratrstvu tom zachovaly se některé písemné i tištěné památky. Některé z těchto obsahuje modlitební kniha, věnovaná roku 1923 museu na Svaté Hoře u Příbramě, jež obsahuje několik dohromady svázaných náboženských spisků, modliteb, písní atd., z nichž některé se týkají chrámu a Bratrstva svatého Antonína v Pičíně.

S počátku knihy nalézá se delší spisek o 257 stránkách, tištěný r. 1754 v Příbrami u F. A. Höchenbergra, a obsahující „Život sv. Panny Barbory“ s různými pobožnostmi. Ke konci čtou se zajímavé „Regule bratrstva sv. Panny Barbory“ v Mirovicích, jež zřízeno bylo při oltáři téže světice ve farním kostele sv. Klimenta tamže. Následuje modlitba „Cvičení hlavních ctností“, tištěná u Fr. Aug. Höchenbergra v Příbrami r. 1753, dále mezi jinými modlitbami

*) Viz Podlaha, „Posvátná místa“, díl I. str. 66.

a písněmi zajímavá „Píseň o sv. Máří Magdaléně“ na Skalce nad Mníškem a „Nová píseň k sv. Vavřinci“, tištěná u příbramského knihtiskaře F. A. Höchenbergra (rok neudán). V následující části setkááme se již s památkami bratrstva sv. Antonína P. v Pičině, jež zahajuje zajímavé „Měsíčné Lilium“, jemuž předchází „Modlitba k sv. Antonínu Paduánskému o ztracených věcech“,

na jejíž přední straně, titulní celému spisku, zří se zajímavé vyobrazení (mědirytina) hlavního oltáře chrámu sv. Antonína P. v Pičině (14×8¹/₂ cm) s nápisem „Oltarz Zazračnyho obrazu S. Antonina Paduanskeho w Pičzinie“. (Autor neudán.) Obraz představuje polokruhovou apsidu, na jejíchž bočních pilířích spočívá římsa, nad níž klene se strop, v podobě čtvrtkoule, jejíž celou plochu vyplňuje obrovská lastura. Apsida osvětlena jest dvěma okny, nad nimiž visí dva obrazy z roku 1734, na straně evangelia sv. Antonína P. a na epistolní sv. Františka z Assisi, v barokových rámech. Ve středu apsidy zvedá se oltář sv. Antonína P., po jehož evangelijní straně hoří 5 vysokých svéc v nízkých, kuželovitých svícnech. To ku počtě Panny Marie, jejíž jméno z pěti písmen se skládá. K oltáři vedou 2 stupně v podobě polovičního šestiúhelníka. Hranolovitá mensa zdobena jest antependiem, se znamením IHS uprostřed. Na desce mensy spočívá mezi 2 barokovými svícny s rozžatými svécemi barokní tabernakulum, rozdělené vpředu sloupky a obloučky ve 3 pole,

z nichž střední zdobeno jest soškou ukřižovaného Spasitele. Stříška tabernakulu jest polokulovitá, zdobená 4 barokovými rozvilinami. Oltář, mající po obou stranách 2 silně vystupující risality, zdoben jest hojnými barokovými ornamenty. Nad spodní částí zvedá se střední část oltáře se 6 výklenky, vytvořenými sloupky a obloučky. Ve výklencích spatřuje se 6 obrazů světců,

a to na straně evangelijní sv. Pavel Poustevník, sv. Anděl Strážce (dítka chránící) a sv. Barbora (s kolem); a na straně epištolní sv. Jan Nep., sv. Agata a sv. Antonín P. (s lilií v pravici). Na vrcholech risalitů umístěny jsou 2 jezdecké sochy světců: na straně ev. sv. Martin (s vlajícím praporem), před nímž klečí žebrák, a na straně epištolní sv. Jiří, draka zabíjející. Ve středu oltáře umístěn jest pod stanovým baldachýnem, v barokovém rámci obraz sv. Antonína P. (z r. 1660), patrona chrámu. Světec, oděný v šat mnišský, třímá květnatý stvol liliový. Kol hlavy plane mu paprskovitá svatozáře. Oltář ukončen jest nástavkem se 2 postranníma risalíty. Na zadní stěně nástavce zobrazena jest síň o jednom okně; na straně levé stojí sloup, k němuž přivázán jest zbičovaný Kristus. Nad nástavcem oltářním vztyčen jest ještě jeden válcovitý sloupec, na jehož hlavici stojí socha Neposkvrněného Početí bl. Panny Marie, jež zobrazena jest, ona s rukama sepiatýma stojí na půlměsíci. Mědirytina jest velice primitivní a asi valně zkreslená, leč přece jenom lze si dle ní učiniti pojem, jakou tato význačná část chrámu měla podobu.

Na následujícím listě počíná se již památný spisek s titulem: Měsýčné Lilium W Česko-Paduanské Duchovní ZAHRADE, To gest: Některý Ljstek, w němž k Lilium wssý Čzistoty Swatému Antonjowi Weleslawné Bratrstwo W Pitschyně swé Měsýčné Konventní Modlení, a na každý Měsýc, skrze celý Rok, negakau Prosbu k témuž Swatému obsahuje: Ku Potěssenj těm, ale až posawáde nezapsaným k Duchownj Žádosti, by pod Gménem celého Swěta Djwotworného Swatého se přiwtěliti dali. Wytisštěno w Králow. Hornjm Městě Přjbrami u Frantjsska Augustýna Höchenbergra, L. 1758.

Pokračování na druhé straně zní (v nové transkripci):

„Tento lístek vysoceurozeným, urozeným, velebně důstojným, dvojícti-hodným, obojího pohlaví pánům sodálům (titul) za duchovní present k novému svato-Antonínskému roku veleslavné Bratrstvo připisuje a obětuje.“ Na dalších 4 stranách čte se zajímavá předmluva, z níž seznáme některé paměti bratrstva, pročez je v nynějším způsobu pravopisu doslova uvádím. Zní: „Vysoce urození, urození, velebně důstojní, dvojí cti hodní, obojího pohlaví P. P. sodálové: Jestliže Římanům obyčej připustěn byl, aby své dni, ano měsíce, nějakým, ačkoliv pohanským hrdinským skutkem, aneb smrti odbyté, tím jménem nazvali a výroční památku takového skutku a smrti konali, tím více našemu bratrstvu, divův a zázrakův svatého Antonína Paduánského ozdobenému, povoleno bude svůj bratrský rok, aneb běh dnův Antonínských jménem nazývati, a ode dne jeho smrti, kterážto v městě Paduy 13. měsíce června 1231 roku se stala, začátek bráti a počítati. Poněvadž ale léta našeho života ani slavné, ani užitečné větším dilem učiněné bývají, ale jak mravné, ctnostné a zasloužilé jsou, dle onoho přísloví: Non

3 Zagradyho obrazu sv. Antonína Paduánského v Pičíně

Oltář s obrazem sv. Antonína Paduánského v Pičíně.

quam diu, sed quam bene: Ne jak dlouho, ale jak dobře; a jestliže obyčejně smrt jest chláchol života, qualis vita, mors est ita: Jaký život, taková smrt. Tehdy všickni každého stavu, hodností neb povolání P. P. bratří a sestry tudy duchovně se vzbuzovati mají, aby celý čas živobyť svého ctnostným a spasitedlným obcováním, ne mnohé, ale hojné a spasitelné dni, léta sobě působili a tudy mocných přímluv svatého patrona svého, kterému cíl života odevzdali, šťastný konec smrti očekávající, se oučastné učinili. Aniž k podivení tohoto měsíčního lístku připsání bude, nebo kde pohodlně obětován mohl býti, jako k vám, vysoce urození, urození, velebně důstojní, dvojí cti hodní, obojího pohlaví P. P. sodálové, kteřížto celí Svato-Antonínští jste, a váš celý svatý Antonín Paduánský jest. — Chtějte i také na duše těch, jenž skrze celý čas cíle svého, jak důvěřujeme, šťastného došli, vzpomenuť, aniž slušné jest přestávat za ně se modliti: nebo svatý a spasitedlný oumysl jest za duše se modliti. Pročež, když my za ně dne 17. června veřejné obyčejné modlení v oběti mši svatých konati budeme: Vy (titul.) P. P. sodálové nejen povinnost svou za ně odbejvejte, nýbrž s obzvláštním upamatováním na ně pamatujte, a jim věčné odpočinutí vinšujte. — Ať jsou tehdy tyto listy Měsíčné Lilium nazvané, a v Česko-Paduánské zahradě vštípené, k Vaším Milostem obětované, a odeslané, vděčně přijaté, neméně celým Paduánským shromážděním, svou milostí, dobrotivostí a náchylností, ochraňte, tak jak zůstává vysoce urozených, urozených, velebně-důstojných, dvojí cti-hodných, obojího pohlaví P. P. sodálův vždy duchovně ponížené, k službám nakloněné Bratrstvo sv. Antonína. Dáno v naší bratrské kapli v Pičíně, Dne 13. června 1737, od potvrzení Bratrstva roku pátého.“ Po této předmluvě následuje, „Conventní pobožnost Bratrstva svatého Antonína Paduánského v Pičíně, která v každou měsíčnou neděli ráno ve farním kostele po službách Božích a po processí, jakož taky na titulární slavnost, a na ty čtyry quartální dny, před kázáním, v kostele sv. Antonína se vykonává; a kdo přítomen jest, dosahuje pokaždý šedesáte dní odpustkův: též taky dosahují ty odpustky všickni přespólní, když oni vroucně sv. Antonína vzývají a tuto následující Conventní Pobožnost se modlí.“ Pobožnost ona má tyto oddíly: I. „Přímluvná modlitba ku sv. Antonínu P.“, II. „Letanie o sv. Antonínu“, III. „Růženec sv. Antonína“, IV. „Píseň o sv. Antonínu“, V. „Modlitby na každý měsíc k nábožnému uctění sv. Antonína“. Jsou rozděleny na 12 dílů, podle jednotlivých měsíců ročních, počínaje měsícem červnem, jehož 13. den byl počátečním dnem t. zv. „Paduánského roku“. Pořad tento odůvodňuje úvod pobožnosti, jenž dí: „Poněvadž ale váš rok od svátku sv. Antonína (jenž v měsíci červnu jest) svůj počátek bere, pročež taky v ten měsíc s bratrskou modlitbičkou jeden každý svůj slib, s kterým se sv. Antonínovi zavázal, obnoví.“ VI. „Modlitba, která se má říkati před oltářem sv. Antonína.“ Jest

v ní zajímavé místo, kde se uvádí, že ten, kdo chce býti vyslyšán ve svých prosbách ku světci, má dle jeho poučení, daného skrze božské zjevení, navštívit jeho oltář po 9 po sobě následujících dnů úterních. Zde končí se „Měsíčné lilium“, a následuje několik modliteb k různým světcům, z nichž „Pobožnost k bolestnému . . . Spasiteli světa“ jest tištěna v Příbrami u Anežky Pilecyusové, za faktora Františka Hilgartnera 1732. Za těmito modlitbami vložena jest památná „Modlitba k svatému Antonínu Paduánskému za šťastnou smrt“, tím vzácná, že na titulní stránce, pod nadpisem vytištěna jest mědirytina: pičínský obraz svatého Antonína, a pod ním pohled na chrám a klášterec jeho v Pičíně, jakož i na dvůr se zámek a farním kostelem Narození Panny Marie. Mědirytina (11'5×6'5 cm) jest opatřena podpisem „S. Antonius de Padua in Pitschin“. Jména kreslíře a rytce uvedena nejsou. V popředí pohledu zříme prostranství před klášteřem, k němuž z leva ubírá se procesí se 2 korouhvemi a knězem, vítané místními obyvateli, přicházejícími od strany pravé. Klášterec obehnan jest zdí, v jejíž průčelní straně zřízen jest vchod hlavní do předdvorí. Vchod tento má mezi 2 sloupy polokruhemklenutou bránu a vysoký štít, na jehož římsách stojí sochy andělů a světců, a nad nimi na zeměkouli P. Maria. Po obou stranách vchodu umístěny jsou výstupky, zdobené postranními sloupky a bohatými římsami barokovými. Ve středu výstupků zřízena jsou vysoká okna. Za levým výstupkem v předdvorí zří se okrouhlé věžovité stavení (s cibulovitou bání s lucernou a horní stříškou), jež postaveno bylo nad klášterní studnou. V předdvorí zvedá se vlastní klášterec s chrámem svatého Antonína. Kolkolem zříme do čtverhranu stavěné ambity, na straně venkovské bez oken a dveří. Nad vchodem do ambitů tyčí se vysoká věž, ukončená nízkou bání s lucernou a stříškou. Ambity jsou do kostelního nádvoří otevřeny, a sklenuty do silných pilířů polokruhovitými oblouky. Ve všech 4 rozích ambitů zvedají se osmiboké věže, ukončené cibulovitou bání a lucernou se stříškou, opatřenou na vrcholu křížkem. Uprostřed klášterního nádvoří stojí chrám svatého Antonína, jehož průčelí obráceno jest ku hlavním vchodům nádvoří a předdvorí, majíc s těmito společnou osu stavební (na obrázku silně zkresleno). Průčelí ozdobeno v pravo i vlevo několika lesenami s římsou, a nahoře štítem barokovým, s okénkem uprostřed. Ve středu průčelí zříme vysoký vchod do chrámu, i v horní části opatřený štítkem, nad nímž umístěno jest eliptické okno, vedoucí na kostelní kůr. Kostel, v podobě obdélníka, kryt jest sedlovou střechou, z níž vpředu, u průčelního štítu, zvedají se s obou stran štíhlé, čtyřboké vížky s okénky, pokryté cibulovitými báními s lucernami, nad nimiž zřízeny stříšky, zakončené na vrcholech křížky. Nad praesbytářem pne se hlavní věž kostelní, osmiboká, s mohutnou cibulovitou bání barokovou, nad níž strmí věžní lucerna s cibulovitou stříškou, na jejímž vrcholu stojí plechový obraz svatého Antonína, žehnajícího vů-

kolnímu kraji a držícího v pravici stvol liliový. Vpravo přiléhá k ambitům „residence“, nižší obytné stavení o dvou půlkruhových dveřích, zvenčí vedoucích, a s nízkou věžkou s křížkem na střeše. Vlevo přiléhá k ambitům kaple Božího Hrobu, postavená dle vzoru kaple jerusalemské. Dobře pozorovati lze známé sloupoví a klenutí na vnější straně kaple, nad níž zvedá se, na vzositých sloupcích polokulová věžní kopule. Vlevo stojících pět stromů naznačuje ovocný sad, jenž kolem se rozkládal. Za kláštercem zvedá se mírné návrší, na němž zříme hrubě naznačený farní kostel Narození Panny Marie, dále kolem kostela založený hřbitov, obehnáný okrouhlou zdí s mohutnou branou, nad jejímž vchodem zvedá se vysoký štít s jakousi deskou neb obrazem. Vlevo od vchodu zří se nízké stavení, márnice, s křížkem na střeše. Na protějším návrší, pnoucím se vlevo od kostela, vypíná se poplužní dvůr, obklopený vysokou zdí, k němuž vedou jakési schody neb chodba do kaple Božího Hrobu. Za zdí vynikají budovy obytné, s četnými okny, a stavení hospodářská, nad nimiž pne se vysoká budova zámku Pičínského, z ozdobným štítem v průčelí, v němž zříme arkýř v prvním patře. Nad krajinkou vznáší se v lištovém rámci obraz sv. Antonína, nesený andělky. Podoba sv. Antonína jest dosti jemně pořízena, mnohem dokonaleji jest provedena, nežli dolejší primitivní pohled. Nicméně jest tento pohled velmi vzácný tím, že jest to dosud jediné známé vyobrazení této zaniklé památné podbrdské svatyňky. Záslužnou péčí řídicího učitele Josefa Kubáta v Pičíně, který s P. Václavem Šimákem, tehdy kaplanem v Pičíně, o popsání ještě zbylých památek klášterce mají opravdové zásluhy, byl pořízen fotografický snímek s pohledem na ambity klášterce pičínského ve stavu, v jakém byly před svým zbořením. Kopie obrazu mají obec, škola a fara, reprodukce jest v „*Památku Pičina*“. Roku 1911 nakreslil řídicí učitel Josef Kubát přehlednou mapu Pičina, na níž půdorys zaniklého kláštera jasně jest vyznačen.

V kapli konaly se od roku 1731 veřejné bohoslužby od místních farářů pičínských, a později, když bratrstvo svatého Antonína se značně rozmohlo, a nával poutníků rostl, povolání sem byli mniši Pavlíni z kláštera svatého Josefa v Obořišti. Bývali zde střídavě dva i tři, zastávající při místní faře místa kaplanská, a bydleli v klášterci či residenci. Také i jiní členové různých řádů zde dleli, zejména delší dobu pobyl tu P. Maurus Žák, benediktin z Emauz, jenž odcházeje odtud, napsal do pamětní knihy bratrstva dne 9. prosince 1738 zajímavé rozloučení s místem:

„Quo vocat imperium, jam jam discedo, valete. Hic vobis semper sit bene, corde precor!“ — Česky: „Kam volá představenstvo, již již se běří, buďte zdraví. Zde vám vždy buď dobře, ze srdce přeji.“

Ze starých pamětí se dovídáme, že v kapli se konaly slavné bohoslužby, zejména na den svatého Antonína, patrona chrámu, v neděli po památce

Modlitba k Sw. Antonjnu Pa.
duanspému za šťastnau Smrt.

S. Antonius de Padua in Pičín.

Obrázek sv. Antonína Pad. v Pičíně s pohledem na Pičín.

téhož světce, v den svaté Maří Magdaleny, v neděli po Všech Svatých a v neděli provodní po velikonocích. Mimo to každého týdne v pondělí a v sobotu. Později konaly se bohoslužby častěji, ba mnohdy, za hojné návštěvy procesí a poutníků i kněžstva — každodenně — jak dokazuje zachovaná pamětní kniha bratrstva.

Bratrstvo toto, založené roku 1731 Maxmilianem Josefem Dubským z Vitiněvsi, vnukem zakladatele kláštera, mělo svá zvláštní pravidla o třinácti odstavcích a počítalo čas dle vlastního svého „roku paduánského“, to jest ode dne 13. června jednoho do 12. června druhého roku. Bratrstvo čítalo na tisíce členů po dalekém širokém okolí a to z řad lidu venkovského, městského, z měšťanstva, úřednictva a šlechty. Členové jeho byli přijímáni zvláštním obřadem, při němž se jim oblékala plátěná kápě a odevzdávala knížka bratrská, které se tehdy tiskly v impressi příbramské. V letech 1741 až 1760, tedy za devatenáct let, vydáno takových knížek bratrských 16.600 kusů, což zajisté svědčí o mohutném rozsahu této náboženské svatoantonínské společnosti. Členové dále obdrželi tak zvané „discipliny“, to jest důtky či provazy, jimiž sebe mrskali a které dělali provazníci po 17 krejcařích a spravovali za 3 krejcare.

Bratrstvo mělo též svoje vlastní pohřební rekvisity, jež i nečlenům půjčovalo. Každoročně bylo pořádáno slavné procesí na Svatou Horu u Příbramě, v němž neseny slavnostní bratrská korouhev a umbella (odznak bratrstva), dále šest mládenců sochu svatého Antonína, jakož i plechové fakule od šesti fakulantů, oděných v černý šat a bílé punčochy; v průvodu hlaholily tři polní trouby a zněly vlašské kotly z Pičína, sesílené malými bubny z Hluboše.

Největší slavnost bratrská konala se o Velký pátek; byla daleko široko známa, a scházel se k ní lid vřekolní i cizinci ze vzdálených končin. Slavnostní průvod bral se z farního kostela Panny Marie do kaple svatého Antonína, a zahajovali jej dva jezdci na koních, odění ve zvláštní slavnostní stejnokroj s červenými výložkami flanelovými.

Jmění kaple sestávalo prvotně z 300 zlatých, darovaných zakladatelem a pojištěných na statku pičínském. Ale vzrůstalo rychle, ač členové bratrstva žádných příspěvků neplatili. Byly to dary soukromé, jež značně rozhojnily jmění ono, zejména příspěvky vrchnosti pičínské a později hlubošské. I mnoho jiných dobrodinců se našlo, jak vypravuje latinsky psaná pamětní kniha bratrstva; ba i pokuty bývaly vrchností do bratrské pokladny odevzdávány. Tak roku 1747 čeledín Václav Pech, že rychtáře zbil, platil 3 zl. 30 kr. a roku 1716 Jiřík Karel z Hostomic, za to, že v lesích krádežně přistižen byl, pokutu 5 zlatých. Takto různými příspěvky jmění kaple se vzrástalo, že roku 1757 čítalo 1000 zlatých, roku 1760 již 1831 zl. a roku 1791 na 3893 zlatých, 15 kr. a 2¹/₄ denáru vzrostlo.

Po bratrstvu svatého Antonína zůstaly zachovány tři znamenité písemné památky a sice: „Liber Bullarum ac Memorabilium“ z let 1731 až 1743, dále „Počzty Zadussny“ z let 1741 až 1760 a konečně „Kniha Poczetni“ z let 1761 až 1791, z nichž prvé dvě chovají se ve farním archivu v Pičíně a poslední (dosud používaná) ve farním archivu v Hluboši.

Nejstarší z těchto památek má plný titul do češtiny přeložený: „Kniha bul a něktevých věcí pamětihodných, týkajících se slavného Bratrstva svatého Antonína z Paduy v Pičíně, založeného léta Páně 1731 dne 20. února od Klementa toho jména XII. Papeže potvrzeného, počatá od Urozeného Pána Maxmiliána Dubského, svobodného pána z Vitiněvsi, pána na Pičíně, obzvláštního cti a slávy svatého Antonína Paduánského v jeho panské veřejné kapli podporovatele a rozšiřovatele.“

Kniha tato, vázaná v hnědé desky kožené, byla založena dle titulu roku 1733; jest psána jazykem latinským a rozdělena na dva díly. Prvý počíná se vzletným úvodem, pod titulem „Fructus Odoris seu Warii thesauri Indulgentiarum“ („Plod vonný neb rozliční pokladové odpustkův“). Úvodní tato stať zakončena je nápisem:

»Ple reqViesCat Per ILLVstrls DVbský prlMVs honore praefVlt,«

»Perennent ILLUstrlssIMI, qVI ContInVa serle DeVotI fVere.«

»Et sI posterI In te honoreM aVXerInt, AntonI SanCte, faC DIgnos honore et tVa VIs lone.«

»PlorVM Vero preCIbVs neCessa sVb VenIre et tVA ope aDesse.«

»QVI DVM honori tVo apporVI poster ItatI ea transCripsi, pro Vt feCI.«
M. D. L. B. de W.

Česky: „Klidně odpočívej, Urozený Dubský, jenž prvý čestně v čele stál.“

„Ať trvají urození, kteří nepřetržitou řadou zbožnými byli.“ — „A jestliže potomci k Tobě čest rozmnožili, Antoníne svatý, učin je hodnými úcty a Tvého patření.“ — Zbožných pak prosbám nepřestávej pomáhati a svojí pomocí přispívati.“ — „Když jsem byl toto ke cti Tvé připojil, potomstvu to přepsal jsem, jak jsem učinil.“ — „M. Dubský sv. pán z Vitiněvsi.“

Zvýšená písmena v každé z pěti vět zápisu dají letopočet „1733“, rok to založení knihy. Prvý díl její obsahuje opisy papežských bull a breve, vydaných privilegované kapli svatého Antonína v letech 1678 až 1761 (celkem sedmnáct kusů) na plnomocné odpustky, z nichž nejstarší bulla vydána jest papežem Inocencem XI. v Římě ve čtvrtek před svatým Řehořem, dne 16. března 1678. Zajímavo jest, že návštěva sedmi oltářů kaple pičínské byla na roveň stavena návštěvě sedmi oltářů basiliky svatých Apoštolů v Římě. Dále čteme zprávy o darování různých ostatků svatých zdejší kapli.

Když za Josefa II. dle císařského nařízení ze dne 28. února 1782 zrušeny od r. 1782—1789 celkem 74 kláštery, na základě císařského patentu

ze dne 4. ledna 1786 zrušen byl též v pátek po neděli Septuagesima dne 17. února 1786 památný konvent Pavlínů v Obořišti, jehož mniši konali bohoslužby v klášterci svatého Antonína v Pičíně. Dne 4. července v den svatého Prokopa 1786 zavřena kaple svatého Antonína v Pičíně a přiřčena vrchnosti hlubošské. Za tím účelem dlel zde tehda krajský komisař berounský z Prahy, Josef Boules z Hohenbergu, jenž vyšetřoval místní poměry a stanovil správu této kaple se strany vrchnosti i faráře pičínského. Jmění kaple čítalo dne 31. prosince 1686 celkem 3347 zl., 40 kr. a 3¹/₂ d. Fundace kaple ponechány místním farám. Farář pičínský sloužil mše nadační zřízené při kapli svatého Antonína v této kapli až do roku 1826 (za 6 zlatých ročně); pak ve farním kostele v Pičíně až do r. 1871, kdy část nadačních peněz zajištěna ve státní obligaci.

Na základě nařízení Josefa II. zrušeno bylo též pičínské bratrstvo svatého Antonína Paduánského, o čemž dle zápis počtů kaple pičínské k roku 1785: „Dle nově proslého c. k. nejv. nařízení, by všechny, ku bratrstvům jinda patřící, jmění složené byly, odevzdávají se také ony, při založení bratrstva sv. Antonína v Pičíně od tam... nál. vrchnosti roku (vynecháno), dle odhadu ustanovené, peníze, a odpisují se z tohoto počtu, poněvadž až posaváde tady mezi zádušními penězi se vynacházely... 300 zl.“ Kaple s ambity a kláštercem („residencí“) a vše, co bylo v nich, přiřčeno vrchnosti hlubošské, již veškery budovy tyto připsány i s příslušnými pozemky a rybníkem svatého Antonína i s polem, osazenými stromy ovocnými a zahradou ovocnou. Hlubošská vrchnost dala již roku 1794 všecko vnitřní zařízení, některé oltáře, kazatelnu a všecky ostatní hodící se věci, zejména též památný obraz svatého Antonína, jakož i pěknou dlažbu z kaple odvézti do kostela v Hluboši. V kapli ponecháno jen nejnutnější, jeden z oltářů, dlažba dřívější nahrazena cihelnou a vnitřek upraven tak, aby v kapli mohly se sloužit nadační a jiné bohoslužby příležitostné, což však přestalo rokem 1826, kdy kaple byla zbořena. Zbyla po ní pouze apsida ve středu východní části ambitů, jež zazděny a z nichž zřízeny přízemní byty pro čeleď panského dvora. Pičínskému faráři Fabianu Lenkovi (1808—1821) darován byl bývalý portál klášterních ambitů, který pak postaven byl před farním chrámem P. Marie, kde až dosud se nalézá. Všecko peněžité jmění zavřené kaple, dle posledního účtu téže, ze dne 31. prosince 1791, činící 3893 zl., 15 kr. a 2¹/₄ d, darováno kostelu Nejsvětější Trojice v Hluboši, jehož účty počínají se v knize počtů kaple svatého Antonína dnem 1. ledna 1792, a od toho času vedou se nepřetržitě v téže starobylé knize účetní až po přítomnou dobu.

V dobách od roku 1826 pohenáhl, ale jistě, víc a více mizely a upadaly zbytky někdejšího kláštera pičínského a jeho kaple svatého Anto-

nína s ambity ještě pozůstalými. Když rozinohl se ve zdejší krajině průmysl cvočkařský, byly nadělány z ambitů cvočkařské výhně a bývalý klášterec nazván „cvočkárnou“ neb „fabrikou“. Živnost cvočkařská však vzala za své, a tu panství hlubošské zřídilo zde roku 1895 dle plánů inž. Jos. Nechvíle, stavitele ze Zbraslavi, opět v místnostech bývalých ambitů klášterních obydlí pro dělný lid panského dvora pičinského. Roku 1912 konečně ustanoveno bývalé klášterní ambity pro zchátralost a zdravotní závady zbořiti. Před rozbořením bylo stavení rozděleno na 9 dílců a ve veřejné dražbě, konané v neděli dne 3. března 1912, prodáno. Do tří neděl poté byla snesena střecha a krovy, zdivo rozebráno, odvezeno a místo památné srovnáno se zemí a zoráno. Při bourání shledáno, že zdivo bylo z kamene a z cihel, na vápno i na hlínu, dle toho, jak bylo z původní stavby později přestavováno a přišlo se též na zazděnou, prázdnou místnost, v níž zjištěna někdejší chlebová pec. Pouze při odbourání jedné zdi v ambitech uhodilo se na jinou zeď, v níž byl vchod (asi do kaple) a nad ním p rušený nápis, jenž doplněn, četl se: „Ad gloriam Scti Antonii Pad.“ („Ku slávě svatého Antonína Paduánského.“) Před ambity, tam, kde při západní straně předdvoří stával klášterec („residence“), přišlo se na zbytky zdiva, na staré kamenné schody a na podzemní sklepy, z nichž prý měla vésti jakási chodba, spojující klášterec s kostelem farním a se zámekem.

Jedinou místní živou vzpomínkou na bývalý klášterec s kaplí i na bratrstvo svatého Antonína, kromě výmluvných památek stavitelských, sochařských i malířských a zvonařských, výše uvedených, zůstávají stále udržované pouti na Veliký pátek, a zejména slavná pouť na prvotní neděli po velikonocích. I některá procesí, putující na Svatou Horu u Příbramě, zejména při návratu zpět — zvláště procesí pražské — staví se u svatého Antonína v Pičíně, tedy nikoli u vlastního obrazu Pičinského v Hluboši, a skládají dobrovolné dary oltáři svatého Antonína, jenž stojí na evangelijní straně lodi farního chrámu v Pičíně.

Dodatečně sděluje ještě historik pičinských památek sv. Antonína, okr. rada L. Kopáček, tuto zajímavou zprávu z pamětní knihy kláštera v Obořišti, jež dostala se neznámým způsobem do Jindřichova Hradce. „V knize té čtu na straně 257 latinský zápis, který česky zní: 1761 června 13. oslavován byl svátek svatého Antonína v kapli jemu zasvěcené (v Pičíně); mši svatou sloužil důst. p. převor Ondřej Ruppert, kázal pak P. Wolfgang Ptašek, podpřevor. Po 13. t. m. následoval 14. den, kterýž dal počátek stoletému jubileu obrazu sv. Antonína, v téže kapli slavenému po celou oktávu. Zevně na průčelí, které bylo malováno, bylo zříti odznaky na počest sv. Antonína, pořízené od pičinského faráře Matěje Omindlenta a každého dne kázáním za veliké účasti lidu skončila se tato stoletá pobožnost.“

Také Vavák ve svých pamětech k roku 1782*) zmiňuje se, že přinesen byl mu na prodej obraz se sklem z Kostelní Lhoty (u Poděbrad) dle pičínského originálu malovaný.

Podavše přehled poutavých pamětí a popis zajímavého, zaniklého chrámu a klášterce svatého Antonína Paduánského ve starožitném Pičíně, ukončujeme přítomnou stať, jež měla úkolem zachovati pro budoucnost to, co z minulosti a přítomnosti známo jest, neb zjistiti se dalo o někdy významné této stavitelské památce umění českého baroku a úcty svatoantonínské, vykvetlé na půdě českého Podbrdská.

*Kostel sv. Antonína Pad. v Milešově pod Milešovkou — pomníkem
Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic.*

Zvláštním způsobem uctil paduánského Divotvorce poslední potomek a vnuk nešťastného Kašpara Kaplíře ze Sulevic, jenž jako osmdesátiletý stařec byl spolu s ostatními českými pány 21. června 1621 na Staroměstském náměstí sťat.

Poslední potomek Kaplířů, osiřelý Zdeněk, hrozně zkrušen nad osudem svého děda a nad nespravedlivostmi spáchanými na statcích jeho rodu, neuchýlil se do ciziny, ale vstoupil do služeb vlasti, byť jen nepřímo, aby jednou rázně mohl se domáhati neprávem zabavených statků a aby rodu svému získal opět povýšení; přijal katolictví a nastoupil kariéru vojenskou. Že rozhodnutí jeho nebylo pochybné, ukázalo se záhy. Měl sice k vůli své národnosti u dvora vídeňského mnoho nepřátel, zvláště když ujal se za císaře Leopolda utlačovaných sedláků. Než i přes tyto intriky svěreno Kaplíři hájiti Vídeň za obležení tureckého, což se mu šťastně podařilo. Kaplíř, tehdy již kmet 72letý, uchýlil se na krátký čas do českého Středohoří na své statky po předcích, na Milešově, kdež již před tím roku 1680 dokončil stavbu kostela svatého Antonína Paduánského a roku 1682 rozkošného zámku. Leč záležitosti vojenské jej připoutaly brzy opět k Vídni. Teprve když roku 1686 za tři léta, tři týdny a tři dni po nejslavnějším svém činu — osvobození Vídně — vypustil svou šlechtitou duši, převezli jeho tělo a uložili je k věčnému odpočinku v chrámě svatého Antonína. Spisovatel Miroslav Čapek v životopise Zdeňka Kaplíře ze Sulevic píše o tomto kostele svatého Antonína Paduánského:

„Kostel milešovský, zasvěcený svatému Antonínu Paduánskému, jehož byl Kaplíř obzvláštním ctitelem, nalézá se na malém pahrbku při osadě Mlýnci (Leinitz), katastr obce Milešova. Svou polohou i rázem připomíná

*) Ve vydání Dědictví Svatojanského, kniha I., část II., str. 29.

nápadně na kostelík v Záhořanech u Litoměřic, svým slohem a ustrojením je velmi shodný s dómem litoměřickým, takže se zdá pocházeti od téhož stavitele.

Základní kámen k němu položen byl roku 1669 a vložena do něho stříbrná deska s nápisem: „Tento kostel staví se ke cti Boha, jeho Matky a svatého Antonína Paduánského, roku 1669, 14. května, Kašparem Zdeňkem Kaplířem, svobodným pánem ze Sulevic, pánem na Milešově, a jeho paní manželkou Annou Terezií Apol. Kaplířkou, rozenou Cukrovnou z Tamielfeldu.“

Pohnutkou ke stavbě byl, jak tradice vypravuje, teň zbožný úmysl, aby Bůh splnil jeho dávné přání a obdařil alespoň třetí manželství Kaplířovo potomkem a dědicem, po němž tolik toužil.

Ve stavbě kostela se ustalo, proč, neznámo! patrně pro neustálou nepřítomnost Kaplířovou, pro stálé diplomatické, státnické a vojenské zaměstnání, jakož i pro nedostatek peněz, které Kaplíř při svém vojenském poslání upotřebil. Ve stavbě pokračováno až teprve kolem roku 1679—80 a vysvěcen byl kostel dne 1. září 1680 v den svatého Jiljí litoměřickým biskupem Jaroslavem ze Sternberka: tím kostel učiněn farním, kdežto bývalý v sousední Medvědiči jako filiální přičleněn.

Zevně mimo pěkného vchodu s umělecky v kameni zhotoveným a okrasami ozdobeným znakem Kaplířovým nebudí tak pozornost jako vnitřek, který v barokovém rázu jest ladně a krásně vypraven. Má šest rozměrných oltářů, což jest zajisté u venkovského kostela zvláštností. Obraz na hlavním oltáři, znázorňující „Zjevení svatého Antonína“, byl dle zápisu ve farní kronice milešovské darován Kaplíři městem Norimberkem. Důvod neznám. Malován jest Schönfeldem a jest to dílo umělecké. Mimo druhé umělecké oltáře jsou v kostele ještě jiné pozoruhodnosti, zvláště tabernakel s vzácným křížem a Kristem z úbělu. Dříve bývalo tu ještě více cenných předmětů, z nichž ke mnohým poji se zápis ve farní kronice: . . . Kaplíř z jisté příčiny*) maje souboj v Drážďanech se vznešeným a urozeným šlechticem, v němž jej zabil, hledal v litoměřickém dominikánském klášteře úkryt, delší dobu zde prodlel a když po urovnání záležitosti u dvora svým a svobodě byl vrácen, na znamení vděčnosti nový kostel ozdobil okrasami a opatřil náčiním a rouchy . . .

Zejména byly tu: krásná stříbrná a pozlacená monstrance s 52 českými drahokamy: tři stříbrné a pozlacené kalichy; stříbrné svícny a lampy;

*) K souboji došlo jako k odvetě a ztrestání nepřátel a záškodníků, kteří snažili se Kaplíře zničiti a nemožným učiniti, když tento nepokrytě a otevřeně ujal se vzbouřených českých sedláků v roce 1680.

historicky velmi cenná skříňka se znakem Kaplíře a jeho choti Anny Terezie Cukrovny a letopočtem nadání a postavení kostela atd. Všecky tyto stříbrné a pozlacené věci byly z rozkazu dvorního roku 1809 odvezeny v roce 1810 do mincovního úřadu k roztavení. Velmi mnoho utrpěl milešovský kostelík ztrátou tou, leč i přes to dosud vyniká svým zařízením nad ostatní venkovské kostely v celé diecési.

Uprostřed lodi kostelní jest krypta, v níž uložena jest tělesná schránka Kaplířova a některých jeho příbuzných; deska krycí jest bez nadpisu.

Zvláště ale zajímavé a historicky vzácné památky bývaly do nedávna zavěšeny v kostele nad kazatelnou: Kaplířova velitelská hůl a maršálská šerpa. Hůl jest silně obložena želvovinou a stříbrně okována; jest 97 cm dlouhá. Šerpa je z červené dykyty, bohatě zlatem protkaná a 150 cm dlouhá, 40 cm široká. Zlaté třásně byly jí odňaty; kdy a kým, neznámo vůbec. Jest již valně poškozena a proto byla již za předešlého faráře v r. 1890 sňata a uschována na faře; hůl zůstala zavěšena na dále.

V roce 1895, kdy byla uspořádána národopisná výstava, vypůjčil si oba předměty známý menšinový bojovník severočeský dr. Pařík v Třebenicích od faráře a poslal je do výstavy, kde ovšem poutaly pozornost všech návštěvníků. Ne však dlouho, neboť k důraznému přání hraběte Ledebura, jenž se cítil býti dotčen tím, že se stalo tak bez jeho vědomí jako patrona kostela, musily býti vráceny a zavěšeny na své místo. Později však šerpa přece opět sňata, konečně i hůl a oba předměty uloženy do krabice na faře, což sluší s povděkem uvítati, neboť nepodléhají zde tolik zkáze.

Duchovní správu nového farního kostela předal Kaplíř dominikánům v Litoměřicích a to z vděku, že mu roku 1680 po souboji poskytli v klášteře útulek . . .

Také v závěti své, psané r. 1686 v Novém Městě u Vídne, pamatoval Kaplíř vedle svých poddaných na kostel zamilovaného svého světce touto klausulí, jež také připomíná jeho zbožné a šlechtné úmysly:

„Kostel svatého Antonína v Milešově obdrží 10.000 zl. rýnských na zakoupení nějakého statku, pořízení obydlí pro duchovní, věže a zvonů.“ Hned pak následuje v památné této závěti: „Ubozí poddaní, buďtež osvobozeni ode všech nedopracovaných dávek z domů a rolí a nebudtež přetěžováni novými robotami, a j. . . .“

Tato data čerpána z knihy Fr. Miroslava Čapka: Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic, vydané vlastním nákladem r. 1911, tisknuté v Biskupské tiskárně v Českých Budějovicích. V knize této, jež jest nyní již úplně rozebrána, je též vyobrazení oltáře sv. Antonína v Milešově a obrázky památek kostela po Kaplířovi.

Kostel svatoantonínský v Milešově s maršálskými odznaky Sulevicovými bezděky nám připomíná častá cizí vyobrazení svatého Antonína Paduánského,

kdež světec tento bývá zobrazen s maršálskou holí, šerpou i kloboukem jako velitel a osvoboditel pevnosti Orange roku 1732.

Jak Vídeň měla pro Čechy vždy málo vděku, patrně, kterak zachovala se k Slovanům při 200. výročí osvobození od Turků. Vídeň Němcům zachránil před Turky Polák Sobieski a Čech Kaplíř ze Sulevic: na návrh nestranných činitelů měl býti Kaplíři postaven pomník. Ale národovci němečtí nejen že to nedovolili, nýbrž odmítli v radě města i pojmenování ulice po Kaplíři a tohoto ještě po dvě stě letech vláčeli v tisku ponižováním a opovrhováním. Kaplíře však asi toto zneuznání německé již nebolelo, jistě že již těšil se mnohem více, než z osvobození Vídně, z pomníku to díla záslužnějšího, jež vybudoval ve své vlasti v Milešově svatému Antonínu Paduánskému.

Řídící učitel z Milešova, pan Antonín Kerner, upozorňuje mne ještě na jeden projev tklivé úcty a důvěry k svatému Antonínu Paduánskému v kostele milešovském. Je to obraz svatého Antonína vlevo pod kruchtou, jež věnoval kostelu měšťan litoměřický Jan Withmann, jehož synáček na přimluvu svatého Antonína v Milešově pozdravil se z těžké nemoci. Na obraze, původem asi z osmnáctého století, jest vymalován též uzdravený synáček a přidán německý nápis, jenž v překladu zní:

„Jan Withmann, měšťan královského města Litoměřic a tohoto kostela mistr zednický, k větší cti a chvále divotvůrce svatého Antonína z Padovy, na jehož přimluvu byl jeho synáček, zachvácený těžkou nemocí, pozdraven, obětuje tento obraz zde na věčnou paměť.“

P. František Pospíšil: Kaple sv. Antonína v Ouhrově.

Tři kilometry na východ od městyse Vilémova leží v politickém okresu chotěbořském obec Ouhrov, čítající 265 obyvatelů a v dějinách českých památná tím, že zde král Jiří z Poděbrad dne 27. února 1469 donutil k míru Matiaše Corvina. Palacký v Dějinách vypravuje, že oba králové „šli do jedné velmi špatné jistebky, v ty časy spálené a tam sou sami mezi sebou rokovali a co sou rokovali, žádný jest nevěděl“. V Ouhrově podnes udržuje se tradice, že tou jistebkou byla kovárna, poslední stavení na dolejší konci Ouhrova (nyní domek pana Málka) a několik kroků od té kovárny stojí podnes staletá lípa, na které bývala tabulka s nápisem, že tam Jiří z Poděbrad uzavřel mír s Matiašem Corvinem. Rybník před oním domkem nazývá se Kovárník.

Na severozápadním konci Ouhrova jest panský dvůr se zámkem, obydleným majitelů panství Ouhrova a Uhelné Příbramě. Ke dvoru přiléhá pro-

stranný park a velká zelinářská zahrada; ve dvoře býval lihovar a přede dvorem pivovar. V zámku jest malá kaple Povýšení sv. kříže, s oltářem umělecké řezbářské práce, představující kříž s mrtvým Spasitelem, pod křížem klečí Maria Magdalena a po stranách stojí Panna Maria, apoštol sv. Jan a dva andělci, držící rodinné erby. Na zámku jest věžička, ve které visíval zvonek, který roku 1916 byl zrekvirován. K zámku od jihovýchodu a severozápadu vedou přímé cesty vroubené alejí obrovských lip, z nichž mnohé mohou se pochlubiti staletým stářím. Poněvadž tyto obrovské lípy, jichž kolem zámku ouhrovského bylo napočteno 126, dodávají celé krajině zvláštního rázu a jsou jí ozdobou, vzaly je roku 1921 Pozemkový a Památkový úřad v ochranu a lípy ty nesmí se káceti. —

Od roku 1752 byli pány Ouhrova a Uhelné Příbramě svobodní páni Dobřenští z Dobřenic až do roku 1887, kdy dostalo se panství ouhrovské do jiných rukou a za tu dobu vystřídalo se v Ouhrově asi osm majitelů a letos — 1925 — jest Ouhrov v konkursním řízení. Že toto časté střídání se majitelů Ouhrova nebylo velkostatku ku prospěchu, jest na bíledni. Druhdy krásné panství ouhrovské již po několik roků jde cestou křížovou. Od zámku vede cesta směrem severovýchodním po hrázi rybníku Kovárníku kolem panského špýcharu k onomu domku, kde dle místního podání stávala kovárna, v níž Jiří z Poděbrad uzavřel mír s Corvinem a odtud zahýbá cesta nalevo za vesnici a stoupá do mírného návrší. Vedle cesty na hrázi rybníku roste třinácte mohutných divokých kaštanů a mezi nimi, uprostřed levé strany hráze, stojí velká, kamenná socha, pěkné barokové práce, sv. Jana Nepomuckého. Na přední straně podstavce jest rodinný znak Dobřenských z Dobřenic, totiž čáp a na zadní straně jest nápis: Sancto Joanni Nepomuceno — pietas vera — obtulit Dobřenskiana. Anno 1770. Die 18 Octobris. Po straně podstavce jest nápis De voto a slova nečitelná. Za pět minut dojdeme od zámku pohodlně na návrší, kde na malé rovince stojí památná kaple sv. Antonína Paduánského. Nejdříve rozhlédněme se po okolí. Hned pod návrším, na straně jihozápadní, žlutne se před námi rybník Jordán, potůčkem s Kovárníkem spojený. Za rybníkem k západu vidíme Vilémov, Golčův Jeníkov a od tohoto napravo rýsuje se daleko viditelná věž kostela čáslavského a za ní táhne se hřbet vrchů Kaňkovských s Vysokou. K jihu otvírá se nám parhorkatina pokrytá menšími osadami, poli a lesy táhnoucími se od Chotěboře k Habrům, ke Světlé a Sázavě a na východě černají se Železné hory se zříceninou Lichnice. Kaple sv. Antonína stojí v kruhu dvaceti pěti obrovských lip, v posvátném tichu, jenom v červnu a v červenci rušeném harmonickým bzukotem včel. Dle zápisu v pamětní knize fary vilémovské postavil kapli sv. Antonína v Ouhrově svobodný pán Dubský v prvním desítiletí osmnáctého století ve slohu barokovém.

Olga Runtová:
Kaple sv. Antonína v Ouhrově.

V půdorysu tvoří kaple obdélník se skosenými rohy, k němuž přistupuje na východě polokruhová sakristie. Východní průčelí opřeno jest na stranách opěráky, k západnímu přistavěno jest dvojkřídlové schodiště pultovou střechou kryté. Stěny jsou hladké, kolem oken chambrany z pískovce, valbová střecha jest krytá taškami s plechovou věžičkou nad středem. Dva zvonky, jež v této věžičce visívaly, byly roku 1916 zrekvirovány, ale občanům ouhrovským podařilo se jeden zvonek s pěkným zvukem zachrániti tím, že dělník, jenž zvonky snímal, vyměnil jim za dva bochníky chleba zvonek s kaple za zvonek menší, který byl ve vsi na obecní zvonici. Nad oknem na západě jest z pískovce tesaný znak v barokové kartuši. Jest to erb rytířů Vltavských z Manšvertu a Helfenburku, kteří drželi Ouhrov od roku 1697 do polovice 18. století. Kapli stavěl asi František Václav rytíř Vltavský z Manšvertu a Helfenburku, jenž byl pánem Ouhrova od roku 1697 do roku 1724, kdy 21. března zemřel. Vnitřek kaple jest obdélný, s vyplněnými kouty. Kaple jest 14 kroků dlouhá, 9 kroků široká a pojme asi pět set osob; má čtyři okna a páté v průčelí jest kruchtou zkrácené; kruchta jest dřevěná s vyhnutou balustrádou. Kromě hlavního oltáře, který jest z umělého mramoru, jsou zde ještě dva vedlejší oltáře a sice na straně epištolní oltář čtrnácti svatých Pomocníků a na straně evangelní oltář svatých Patronů českých. Malba obrazů jest zachovalá a jemná. Na zdi zavěšeny jsou obrazy: Pět moudrých panen, sv. Barbora, smrt sv. Václava a sv. Jan Nepomucký. Ve výklenku na straně evangelní blíže dveří stojí dřevěný kříž. Kaple jest od biskupa konsekrovaná. Na zdi nad hlavním oltářem zavěšen jest obraz sv. Antonína v bohatě řezaném, pozlaceném barokovém rámu, který po stranách drží dva andělé. Vlastní obraz, na plátně malovaný, zasazen jest do jednoduchého, tmavého rámu, v rozměru asi 60×60 cm. Světec vyobrazen jest v poprsí, v černém řeholním rouchu; tři prsty pravice má pozdviženy k žehnání a v levici drží lilii a knihu zavřenou dvěma sponami. Prostý, ale uměle malovaný obraz sv. Antonína dobře se hodí do této idyllické samoty. Svatý mír a pokoj z milé tváře světcovy padá do duše toho, kdož přichází sem uctít přítele Ježíšova, otce chudých, sv. Antonína a prosit ho za přimluvu při ztrátě věcí netoliko hmotných, ale i při ztrátě něčeho duchovního, jako jest náklonnost, důvěra a láska manželů, rodičů, dětí.

V národě našem, zvláště v minulém století, kdy jsme nebyli tolik nábožensky rozeštváni, těšil se u nás svatý Antonín veliké úctě. Důkazem toho byly i slavné pouti, které každoročně konaly se v neděli po 13. červnu do kaple ouhrovské. Již časně zrána přicházeli poutníci z celého okolí. Kněží přivedli procesí z Vilémova, z Jeníkova, z Uhelné Příbramě, z Čachotína, ba až z Batelova na Moravě přicházelo procesí. Toho dne bylo

kolem kaple ouhrovské živo. Návrší hemžilo se lidem a vedle cesty z Ouhrova ke kapli stálo plno krámků s obrázky, poutním zbožím, perníkem a různými potravinami. Slavné služby Boží konával zde vilimovský farář, do jehož farnosti Ouhrov patří; kázání bývalo před kaplí pod lipou; po službách Božích odebralo se duchovenstvo, zpěváci a služebníci kostelní do zámku k obědu jako hosté ouhrovského pána. Poutníci rozložili se ve stínu košatých lip, tam poobědvali a čekali na odpolední služby Boží a teprve k večeru vraceli se domů. V kapli zpívaly se písně k svatému Antonínu, které dal tisknouti a poutníkům rozdával ouhrovský pán Václav Petr Dobřenský. Družičky, které přišly s procesím, obdržely od „pana barona“ po stříbrném desetníku, faráři vilimovskému dovezli z ouhrovského pivovaru půl sudu piva a kostelníkům dva soudky piva po deseti mázech. Aby za parné červnové neděle netrpěli poutníci žízní, o to zase postaral se ouhrovský „pan starý“. Asi 120 kroků od kaple stojí myslivna, ve které tehdy bydlíval „pan fořt“, nyní v ní bydlí hajný, a za myslivnou stála hospoda „Na sklepích“ s přistavěným dřevěným tanečním sálem, který měl jenom podlahu, sloupy a střechu. Hospodě říkalo se „Na sklepích“ proto, že pod ní i pod myslivnou byly rozsáhlé dobré sklepy, do kterých skládalo se pivo, které ouhrovský „pan starý“ navařil. Hospoda i se sálem vyhořela v zimě roku 1910 a noví majitelé Ouhrova jinou hospodu již nepostavili. Tak slavívaly se pouti u svatého Antonína, pokud byli pány Ouhrova Dobřenští z Dobřenic. Dnes z těch poutí zbyla jenom ta památka, že kněz z Vilémova slouží v kapli ouhrovské v neděli po svatém Antonínu mši svatou a u cesty vyloží své zboží jeden nebo dva cukráři, procesí již sem nepřicházejí a odpoledne jest zde klid jako všedního dne. Staří pamětníci poutí ouhrovských říkají: „V Ouhrově to bylo hezké; jako děti těšivali jsme se jižod velikonoc na svatoantonínskou pout; škoda těch krásných poutí.“ Ba škoda! byl v těch poutích kus poesie našeho venkova . . .

O předposledním majiteli Ouhrova čteme v pamětní knize fary vilimovské tento zápis: „Dne 21. září 1852 o půl druhé hodině odpoledne zemřel v Ouhrově a na hřbitově v Uhelné Příbrami byl pohřben Václav Petr Dobřenský, svobodný pán z Dobřenic, c. k. skutečný komoří, pán na Ouhrově, Příbrami, Nejepíně a Plandrech, v 53. roce věku svého. Zvěčnělý byl nábožný a horlivý ctitel Boží, milovník chrámových pobožností, pravý přítel a ctitel duchovenstva a opravdový otec chudých a nuzných. Byl vůbec ctěn a milován a ode všech srdečně oplakáván. Jeho náboženskou péčí založena jest mešní nadace ve veřejné kapli svatého Antonína v Ouhrově, kdy vždy jednu neděli v měsících červnu, červenci, srpnu a září každého roku velké služby Boží za blaho jeho duše se konají.“ Na tuto mešní nadaci odkázal Václav Petr Dobřenský 705 zlatých a nadační povinnost vykonává

duchovní správa ve Vilémově tím, že vždy druhou neděli v oněch čtyřech měsících jsou v Ouhrově velké služby Boží. Podobnou nadační povinnost měla také duchovní správa v Uhelné Příbrami, kde jest patronátní fara a sice farář příbramský měl v kapli svatého Antonína sloužiti ročně pět tichých mší svatých; jednu dne 13. června a po jedné o čtyřech suchých dnech. Na počátku 19. století vydržovali si Dobřenští v Ouhrově zámeckého kaplana.

Kaple ouhrovská jest nyní v chatrném stavu, zvláště střecha a okna potřebují důkladné opravy. Kaple žádného jmění nemá a nyní nemá ani žádného pána, velkostatek jest v konkursu. Kéž by této památné a umělecky cenné kaple ujal se Památkový úřad!

Opouštějíce kapli svatého Antonína vracíme se k zámku po hrázi Kovárnika a od zámku dáme se jihovýchodní lipovou alejí a tu jsme opět překvapeni, když v přímé čáře proti sobě uvidíme státi v poli, kam žádná cesta nevede, kamenou sochu svatého Antonína. Pěkná socha — souměrná postava svatého Antonína, stojí na zděném podstavci na okraji taškami přikrytém a jest asi 3 metry i s podstavcem vysoká. Svatý Antonín drží na pravé ruce Ježíška, k němuž obrací dojemně přívětivou tvář. Zastavíme-li se na zpáteční cestě ve farním kostele vilimovském, shledáme se zde opět s naším milým svatým Antonínem. Socha jeho, řezbářská práce Krejčíkova, stojí na evangelní straně na sloupu vítězného oblouku. Zde se rozloučíme se svatým Antonínem s prosbou, aby hledal a našel národu našemu, co on ztrácí, totiž živou, katolickou víru.

Chrám svatého Antonína Paduánského v Praze.

Benjaminem mezi nesčetnými chrámy pražskými — jichž malebná výstavnost a věžitost postavila Prahu na čtvrté místo mezi nejkrásnější pohledy světové — jest dosud chrám svatého Antonína Paduánského v Praze VII. Část tato patřila dříve k farnosti bubenečské, až dne 7. října 1898 zřízena byla zde samostatná duchovní správa. Správcem této nové expositury byl osobní farář Antonín Nepil. Bohoslužby se konaly v malém kostelíku svatého Klimenta na hřbitůvku. Kostelíček tento však nedostačoval rychle vzrůstající nové části Prahy. Již dříve vážně pomýšlelo se na zbudování nového důstojného chrámu v tomto předměstí; to dokazuje kostelní spolek, založený 1887, jenž se staral o potřebný náklad na stavbu budoucího chrámu. Když byly zaručeny subvence a i sbírky dosáhly určité výše, začato se stavbou. Pozemek daroval pan Josef Richter, majitel realit v Praze VII. a projektantem kostela jmenován architekt František Mikš. (Týž zemřel 25. října 1924, právě v den desátého výročí posvěcení chrámu.)

Již ve výroční zprávě kostelního spolku za rok 1904 bylo oznámeno, že mnozí příznivci spolku touží, aby budoucí chrám v Praze VII. byl zasvěcen ke cti svatého Antonína Paduánského. Na mimořádné valné hromadě spolku roku 1906 členové jednomyslně se usnesli, by u příslušných instancí tlumočeno bylo toto vroucí přání spolku s připomenutím, že četní dárcové, ba i korporace spolku největší pomoc zajistivši, příspěvky své skládali jediné pro budoucí chrám svatého Antonína. Definitivně rozhodnuta tato otázka o dva roky později, kdy již kladeny základy kostela. Arcibiskupský ordinariát připsal ze dne 24. června 1908 souhlasí a schvaluje, aby nový kostel v Praze VII. zasvěcen byl velikému světcí svatému Antonínu, jenž po celém světě katolickém a také v milé vlasti naší jest vroucně ctěn.

Základy počaly se kopati 18. května 1908 a základní kámen byl posvěcen 25. října téhož roku.

Ač stavba setkala se s mnohými překážkami a obtížemi, po nemalých svízeli přece ukončena a již 25. října 1914, v pohnuté době válečné, byl kostel slavnostně vysvěcen.

Obřady svěcení chrámu byly velkolepé; zúčastnilo se jich mnoho vzácných hostů a davy Pražanů. Obecenstvo mezi svěcením shromáždilo se na Strossmayerově náměstí a v sousedních ulicích; ve vzorném klidu a s vnitřní pozorností vyslechlo slavnostní kázání kroměřížského probošta a říšského poslance dra Antonína Stojana, později arcibiskupa olomuckého. Na památku tohoto historického dne byl ražen vkusný pamětní medailonek dle návrhu prof. Stan. Suchardy a rozdávány pamětní obrázky. Z činovníků spolku pro zbudování chrámu svatého Antonína získal si vedle dp. Nepila nehynoucích zásluh šlechetný jednatel, ředitel škol p. Emil Luňáček, příkladnou horlivostí a mnoholetým úsilím, jak to potvrzují jeho výroční zprávy a protokoly. Pan ředitel mimo to sbíral do knihy protokolů veškeré zprávy od začátku a vůbec vše, co souviselo s novostavbou, čímž zachoval budoucnosti mnoho ojedinělých dokumentů historických.

Vedle vlastních zápisů jsou tu veškeré výstřižky z novin, pozvánky, plány, zprávy, letáčky, fotografie, zkrátka vše, co s chrámem souviselo, též i zprávy a tisk hodlající stavbu znemožniti. Pokrokové časopisy zle štvály proti budování chrámu svatého Antonína, na radnici sváděly se o něho boje, nazýván „hladovou zdí“ a podobně. Avšak neviditelná milost Boží provázela šlechetnou činnost našich budovatelů až do konce a šťastně převedla je přes veškeré nástrahy a všemi boji k vytčenému vznešenému cíli.

Hlavní oltář byl postaven teprve následujícího roku a jeho zasvěcení stalo se zvláštním způsobem, totiž v chrámu první čtyřicetihodinovou pobožností k uctění Nejsvětější Svátosti ve dnech 26. až 30. července 1915. Svátostnému Spasiteli připraven tu vpravdě velebný trůn, hodný Krále

králů. Dle plánů architekta Františka Mikeše zřízen firmou Václava Mráze hlavní oltář, s něhož imposantně na své věrné shlíží divotvůrce Paduánský. Mistrná ruka profesora Štěpána Zálešáka obklopila sochu světce českými orodovníky a zemskými patrony: knížetem svatým Václavem a svatým Janem Nepomuckým. Skorem až ke klenbě presbytáře vznášejí se gotické vížky s fiálami pseudogotického oltáře.

Listuji ve výpiscích a výstřižcích z té doby a nalézám na jednom lístečku tuto výstižnou poznámku, jež je výmluvným ohlasem doby, v níž oltář byl postaven:

„Vpravdě vzácného daru dostalo se hlavním oltářem nové svatyni a šlechtný dobrodinec, jenž oltář svým nákladem zřídil, postavil si jím nejen v srdcích současníků, ale pro věky příští trvalý pomník. Kéž všem, kdož před novým oltářem velikého divotvůrce Paduánského v chrámu VII. části pražské klečeti budou, vyprosí milený světec pomoci v těžkých dobách nynějších, kéž nalezne štěstí ztracené, vrátí rodinám vzdálené otce, syny, bratry a nasytí ubohé hladovějící požehnanou skývou chleba vezdejšího!

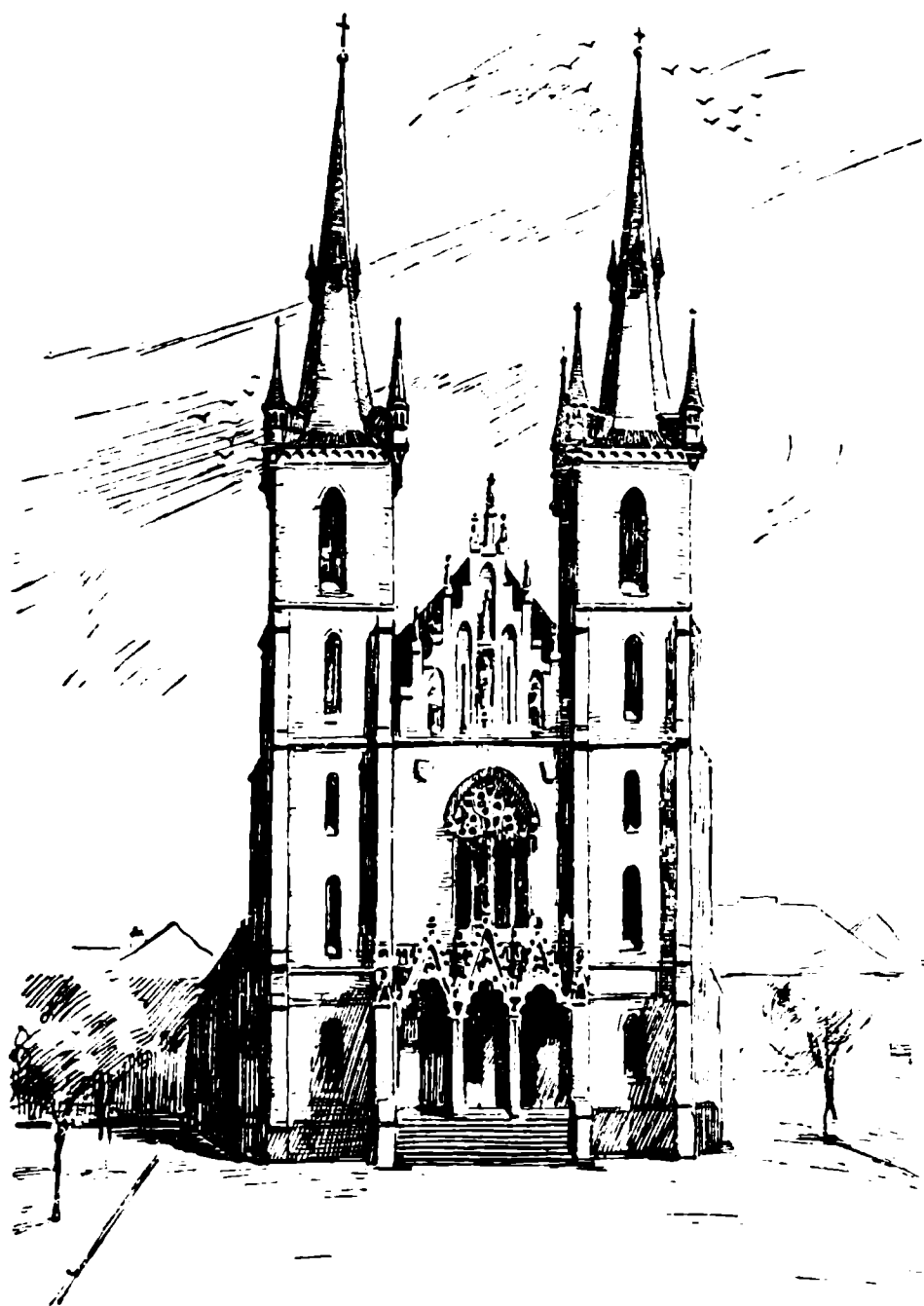
Vypros, svatý Antoníne,
ať zlo války brzo mine,
vrať již vlasti české klid —
moru, hladu zbav svůj lid. —

Duchovní správce Monsignor Antonín Nepil, jehož asi přičiněním zasvěcen kostel svatému Antonínu Paduánskému, netěšil se dlouho z tohoto krásného životního díla. Zemřel dne 1. ledna 1918 opatřiv ještě před svou smrtí alespoň to nejnutnější pro vzácnou vnitřní „výbavu“ chrámu, jako služebná roucha a nádoby, nejen z darů dobrodinců, ale i z vlastního svého jmění. Po zesnulém budovateli chrámu svatoantonínského vedl duchovní správu kaplan senior Jan Šimůnek, jenž mnohými dary přispěl k vnitřní výzdobě českého stánku Padovánského Divotvůrce.

Dekretem z 10. května 1919 povýšilo ministerstvo školství a národní osvěty farní exposituru na samostatnou faru. Prvofarářem zvolen byl od sboru obecních starších hlavního města jednomyslně kaplan senior u sv. Štěpána, P. Silvestr Hrnčíř, dne 1. září 1919, který se stal zároveň předsedou dále působícího „Spolku pro vystavění chrámu Páně sv. Antonína“.

Podporován jsa zdatným výborem i obětavými členy spolku, pečuje o dokonání důstojné, vkusné a umělecké vnitřní výzdoby svatyně oblíbeného vždy u nás Čechů sv. Antonína Paduánského.

Dílo jistě na přimluvu patrona svého se daří. I v těžkých dnešních dobách a při nesčetných peněžních sbírkách na všech stranách konaných během pěti let pořízeny byly v celkové sumě 300.000 Kč pro tento kostel barevná okna, nové zvony, koberce pokrývající podlahu celého chrámu,

K. Rélink:

Chrám sv. Antonína v Praze VII.

instalace světla, opravy cenných rouch, nové zlaté lampy, malby stěn a jiné nákladné práce. Co však korunuje činnost kostelního spolku, jest zachránění uměleckého řezbářského díla před vývozem do ciziny: „Českého betlema“, národních to jesliček akad. řezbáře mistra Václava Cvekla a akad. malíře Štapfera; nádherné a něžné tyto jesličky umístěny jsou ve zvláštní kapli chrámové a v době vánoční putují k nim nesčetné zástupy zbožných obdivovatelů, prokazující tak Božskému Dítku úctu, jež byla vždy vlastní všem bratřím svatého Františka, zvýšenou měrou ale také svatému Antonínu.

V přítomné době podniká spolek sbírky na malbu ještě tří oken a na největší zvon, jenž bude též zasvěcen svatému Antonínu Paduánskému. Dle předběžného programu má to býti jeden z největších zvonů pražských.

Nenávist živlů protikatolických vybuchla brzy po převratu, sekta československá za asistence protestantů a židů chtěla se několikráte kostela zmocniti a násilím jej zabráti. Různými letáky zaplavena VII. část Prahy a postup organisován taktikou téměř vojenskou o nedělích 6., 13. a 20. března 1921; i děti měly pomáhati. Nejvíce byl kostel ohrožen 13. března. Katolíci však již časně ráno dostavili se do chrámu v četném počtu a zabránili, že sektáři ani do chrámu nevnikli ani se ho nezmocnili.

Dejž Bůh, aby horlivý spolek kostelní se svým předsedou, arcibiskupským vikar. sekretářem, arc. notářem a farářem Silvestrem Hrnčířem dočkal se brzy ještě uskutečnění ostatních bodů bohumilého programu — jako výzdobné malby celého vnitřku — a tak kostel sv. Antonína v Praze aby stal se brzy alespoň zářivým odleskem nedostižné, překrásné a starobylé basiliky padovské!

Domov svatého Antonína pro opuštěné v Praze.

K ústavům, které nesou jméno sv. Antonína, majíce při tom účel čistě charitativní, náleží i „Domov sv. Antonína pro opuštěné“ na Král. Vinohradech (Hálkova tř. č. 19 n.), kde našlo svůj útulek během 15 let přes 200 stařenek úplně osamotnělých. V tomto domově milosrdenství, který vydržuje spolek téhož jména a to jednak z milodarů, jednak i z členských příspěvků, vedou správu cti. Školské sestry de Notre Dame z horažďovického mateřince. Stařenky v „Domově“ požívají úplného zaopatření i ošetření v nemoci, čímž nejedna z nich byla zachráněna od bídy a snad i od zoufalství. Při ústavě jest od r. 1918 zřízen i pensionát pro studující dívky.

Zakladatelem „Domova sv. Antonína“ jest v r. 1914 zesnulý Alois Kettner, známý lidumil, jenž měl veliký podíl i na založení „Útulku sv. Josefa“ pro sirotky na Vinohradech, ano i na založení filiálky „Domova sv. Antonína pro opuštěné“ v Lysé nad Labem, jenž s vinohradským „Do-

movem“ tvoří jeden celek. V obou ústavech slouží se den co den mše svatá, sestry i chovanky jsou vroucími ctitelkami našeho světce, jehož přimluvě děkují, že oba domy milosrdenství přečkaly kritické doby a dnes že zkvétají a těší se z četných darů zasílaných ctiteli sv. Antonína. Jest zajímavé čísti dopisy těchto šlechetných dárců. Co jest v nich důvěry v pomoc světcovu a co díky za prokázané milosti!

„Domov sv. Antonína“ na Král. Vinohradech vydává od r. 1912 též i charitativní časopis „Přítel opuštěných“ a kalendář téhož jména, který rediguje Jan Ptáček, ředitel „Valentina“ v Libni. Obě tyto publikace zdárně působí, mezi lidem šíříce úctu k velikému pomocníku chudých i budí účast na dílu lásky k bližnímu. Při ústavě nalézá se kaple, jejíž oltářní obraz rád zařazují do tohoto sborníku. Maloval jej Láďa Novák. Sv. Antonín byl asketou, jenž jistě byl dalek všelikého fintění. Proto také tvář tohoto světce na obraze Ládi Nováka má ráz jeho portugalského národa, nesouc spolu odlesk muže silného duchem, jenž mnoho uvažoval, rozjímal, myslel, nevyhýbaje se ani těžkým pracím, jimiž asketové františkánského řádu dobrovolně se zabývali ve své pokoře. A přece i kus veliké lásky zírá z jeho celého vzezření. Rukama objímaje Ježíška, jehož tak dlouho toužil k srdci přivinout, dívá se přímo na ty, kdož k němu o pomoc se utíkají, jako by jim říci chtěl: „Nuž, co si ještě přejete, moji dobří a věrní ctitelé, abych vám to vyprosil na Pánu nebes i země, v jehož bezprostřední žiji blízkosti?“ Tak mluví i oči sv. Antonína na tomto obraze, neboť, ať divák hledí s kterékoliv strany, vždy na něho jsou upřeny. Jezulátko jest něžně malováno, i jeho dětská tvář jest plna radosti z oběti světcova i těch, kdož poklekají, aby sepjali ruce k zbožné modlitbě. V nejdolejší části obrazu vymalované rozkvetlé růže jsou odznakem světcovým, jehož svátek světime v tu dobu, kdy tyto „královny všech květin“ právě rozkvétají, aby svou vůní oslavily vrchol jara. Růže však je i symbolem čisté, obětavé lásky. Z té vznikl i obraz světcův. Bylť pořízen z milodarů dobrodinců, již i na stařenky „Domova“ tak štědře pamatují. Proto také tyto den co den se za ně modlí.

P. Kl. Minařík: Data kaple svatého Antonína u P. Marie Sněžné v Praze.

Již r. 1625 stál u kostelní brány oltář (čili kaple) sv. Antonína. Roku 1655, 2. července, o svátku Navštívení P. Marie posvětil jej nejdůst. pán, p. Josef Corti, arcibiskup Sebastenský a světící biskup pražský. Vložil do oltáře ostatky sv. muč. Primitiana, Saturnina, Martiána atd. a udělil o výročí věřícím odpustky 40 dní. (Pamět. II., I. díl.) (1625.) Sám obraz

sv. Antonína jest ve veliké úctě u lidu, a přemnohé i veliké milosti z jeho úcty a na vzývání sv. Antonína mnozí lidé dosud obdrželi, jak svědčí mnohé tam pověšené dary (anathemata). K tomuto světcovi velmi zbožně koná nověnu lid četný v úterý a u oltáře sv. Petra z Alkantary (v české kapli u sv. Michala) druhou nověnu po devět nedělí k témuž sv. Antonínu (tamtéž). Oltář dřevěný (altare portatile) sv. Antonína Pad. r. 1733 dne 21 července posvětil Jan Rudolf hrabě Spork, biskup adratský a světící biskup pražský, přiloživ ostatky svatých. — 1745 zřídil u sv. Antonína p. Ignác Gandenský s manželkou Ludmilou z úcty k sv. Antonínu pěkný tabernákl. — 1746 vdova Dorota Urbanová, vdova po sládkovi, dala zříditi u oltáře (čili kaple) sv. Antonína mříže. — 1778 oltář sv. Antonína byl celý opraven, klenba a stěny vymalovány nákladem zvláštní ctitelky sv. Antonína. — 1893 vyprosil farář Frant. Ekert u sv. Antonína *privilegovaný oltář*. — 1909 důkladně byl opraven celý oltář, sochy, vymalovány zdi kaple sv. Antonína. Obraz sv. Antonína vyčistil akad. malíř Augustin Vlček. — Úcta sv. Antonína u P. Marie Sněžné jest velmi rozšířena. U oltáře slouží se každé úterý o 8. hodině mše svatá s pobožností k sv. Antonínu.

Alois Černý: Kaple svatého Antonína v Plzni.

K severní boční lodi starobylého gotického kostela Panny Marie v Plzni přiléhá krásná barokní kaple sv. Antonína. Jest v půdoryse osmiboká, sklenutá kopulí, zdobenou pěknými štukaturami, nápadně podobnými v kapli plzeňské na Svaté Hoře. Kaple od lodi jest oddělena ladnou barokní mříží, zhotovenou františkánským fráterem neznámého jména a pořízenou i obarvenou nákladem Václava Františka hraběte z Wrtby, pána na Křimicích, roku 1706. Kaple byla postavena nákladem kláštera a dokončena roku 1659; téhož roku zbudován v kapli oltář nákladem hraběnky Švamberkové; ale již roku 1697 pořízen na místě sešlého oltář nový z odkazu Kateřiny Kelnerové, měšťanky plzeňské. Obraz daroval Jan Antonín Caribon, spiritual kláštera. Krásný tento oltář jest doposud ozdobou kaple svatého Antonína; tvoří vlastně rozvilinový rám, v jehož nástavci jest obraz andílků klanějících se jazyku svatého Antonína. Oltářní obraz svatého Antonína jest nový, malovaný plzeňským malířem J. Herzogem roku 1862, kdy celá kaple svatoantonínská byla obnovena. Kam se poděl starý obraz, nemožno zjistiti. Stěny této kaple pokryty jsou nesčetnými napsanými prosbami; několik votivních mramorových desek dokazuje, že svatý Antonín Paduánský činí divy i v Plzni.

Na věži kostelní až do války visel zvon svatého Antonína, ulit roku 1696 a posvěcený plaským opatem Ondřejem Trojerem.

Kaple sv. Antonína v mariánském poutním kostele v Chotěšově na Podřipsku.

Zařazením podrobnějších popisů zrušených míst, kde úcta svatému Antonínu byla tak vzdávána, zdálo by se snad, že úcta k milému Padovanu u nás zaniká nebo ochabuje; sledujeme-li však blíže nejnovější data oddanosti k svatému Antonínu, poučíme se, že místa zaniklá jsou mnohonásobně vyvážena nově vzniklými. Z četných těch úkazů všimněme si podrobněji jedné z nejnovějších kaplí, totiž kaple svatého Antonína v mariánském poutním kostele v Chotěšově na Podřipsku, zbudované z umrlčí komory v roce 1924. Téhož roku před svátkem svatého Antonína Paduánského přinesla paní Anna Králová, vdova po rolníku, sošku svatého Antonína s prosbou, aby vystavena byla k uctění někde v kostele. Místní duchovní správa postarala se o důstojné vystavení sochy ve zvlášť upravené k tomu kapli nákladem 736 Kč, kterýžto obnos do měsíce byl milodary uhrazen. Dne 9. června posvětil slavnostně sochu i kapli horlivý širitel úcty k svatému Antonínu, děkan A. Dušek. Od té doby ji každodenně vyhledávají četní ctitelé velikého Divotvorce a jest málo dní v roce, aby pokladnička světcova zůstala prázdná. Během prvního roku bylo do pokladničky odevzdáno 2760 Kč, což je zjev tím potěšitelnější, neboť osada nečítá ani tisíc duší. Během roku svatý Antonín vyprosil ctitelům svým velmi mnoho duchovních milostí a nejednomu prosebníku pomohl v jeho časných potřebách. Několik podivuhodných vyslyšení stůžž tu za příklad.

Brzy po posvěcení kaple sv. Antonína byl odvezen do Prahy osmnáctiletý A. A., kupecký mládenec, aby tam byl lékařsky ošetřen a po případě operován, poněvadž měl nesmírné bolesti v noze. Matka jeho slíbila, že dá kapličku sv. Antonína vymalovati, když se uzdraví její syn. Za týden přijel syn domů úplně zdráv, bez operace a beze všeho lékařského ošetřování. Potěšená matka dala kapli dle učiněného slibu vymalovati dne 28. června 1924.

Brzo poté ulétl jednomu našemu občanu roj včel. Paní jeho slíbila sv. Antonínu něco na chudé, jestliže se včely vrátí. Za čtrnáct dní vrátil se celý roj, ještě prý větší, do prázdného úlu.

Na začátku září 1924 onemocněla těžce po porodu choť správce školy v Č. Dítko umřelo ve dvou hodinách. Ošetřující lékař již se vzdával naděje a upozornil na hrozící nebezpečnoství také žalem sklíčeného chotě. Neklesne-li horečka, že nastane konec. Přítomná porodní asistentka pronesla návrh: „Což kdybychom něco donesli sv. Antonínu do Chotěšova?“ Šestinedělka mile ráda svolila a odevzdala dar pro sv. Antonína. Sotva byl dárek do pokladničky vložen, klesla horečka se 42⁰ na 39⁰ a paní učitelová byla zachráněna.

V říjnu téhož roku vloupal se v noci československý odpadlík od Slavného do kostela v Libochovicích, vypáčil svatostánek a zmizel s ukradenou drahocennou monstrancí. Druhý den vyprovázel místní duchovní p. faráře z Třebivlic k vlaku a vyprávěl mu, co se v noci v Libochovicích stalo. Na cestě jej vybídl: „Teď půjdeme k sv. Antonínu a pomodlíme se, aby zloděj byl brzy vypátrán.“ Stalo se tak o půl třetí hodině odpoledne. Za půl hodiny potom byl zloděj i s lupem chycen na hranicích u Podmokel, když chtěl utéci do Saska.

To jest v krátké době jen několik význačnějších vyslyšení modlitby, spojené s almužnou na chléb sv. Antonína.

Kostelíček svatého Antonína nad Blatnicí.

Vím jeden kopeček,	pospěšme tam všickni! . . .
na něm kostelíček,	Svatý Antonínek
překrásné růžičky	zde si zvolil stánek,
blíže při Blatnici,	potěší nás všechny . . .

Tak začíná jedna ze slováckých lidových poutních písní, zpívaná ná-
pěvem: „Bude vojna, bude. . .“, kterou zpívají poutníci ubírající se na svěže
zelený vinicemi ohraničený pahorek s kostelíčkem zázračného světce nad
Blatnicí na moravském Slovácku. Červená stříška kostelíčka svítí v kraj jako
maják, který o poutích rozkveté v přepestrou kytici nadechnutých svérázných
krojů, jež mění okolí kostelíčka v živý kaleidoskop národopisného musea.
Poutě u svatého Antoníčka pak jsou, jak účastníci i cizinci jednomyslně
potvrzují, nejkrásnější národopisné svátky Moravy.

Co poesie, kouzla a krásy skýtá svatoantonínská pout na moravském
Slovácku; kolik malířů a spisovatelů z ní už těžilo?

Kostelíček svatého Antonína byl zbudován již roku 1668, vlastně jen
kaplička, která později rozšířena o sakristii a věžičku, takže podobá se koste-
líčku. Dle pamětní knihy blatnické zbudoval ji kníže Hartman Lichtenstein.
Za císaře Josefa II. byly výnosem ze dne 16. března 1784 i sem poutě
zakázány a dne 6. června roku 1789 byla kaple na rozkaz císařský prodána
židovi, který ji hodlal rozbourati a pozemek rozkopati. Najatí dělníci však
resolutně odepřeli tuto práci vykonati. Když jiní uplacení dělníci použili
kladiv a krumpáčů, chtěje zdi bourati, vyskakovaly jiskry a oheň ze zdiva,
že i tito musili ve vandalské práci ustati. Kaple pak od žida vykoupena.
Toho roku byla zničena úroda nejen v Blatnici ale celém vinorodém kraji
Slovácka. Rychtář velkoblatnický vydal se do Vídně a žádal o povolení poutí,
jinak že prý svatý Antonín dopustí, aby neúroda a hlad zničily krásné
Slovácko. Když obec Velká Blatnice se uvolila, že po věčné časy bude svým

nákladem kapličku udržovati, pouti povoleny. Od těch dob ochráněna byla krajina ta živelních pohrom až do našich časů.

Roku 1814 byla kaple důkladně opravena. A od těch dob zase červen náleží na Slovácku úctě svatého Antonína. Po šest neděl konají se pouti, z nichž nejslavnější je první po 13. červnu a na svatého Petra a Pavla. V ty dny přichází nejvíce poutníků; docela až ze Slovenska četná procesí procházejí Strážnici již v sobotu před poutí. Kdo by nezatoužil také po tom, aby uviděl všechnu tu nádheru pestrého obrazu mistra Úprky „U svatého Antoníčka“ ve skutečnosti, když až na 30 procesí se sem dostaví?

Jaká to podívaná! Všecky silnice, vozové cesty a pěšinky neboli chodníky rozpoznáte ihned. Jsou plny slováckých krojů! Tam se vine celé procesí, s druhé strany řada povozů se Slováky ve svátečních krojích, noví a noví účastníci hrnou se se všech stran. Toť jsou pestrobarevné stuhy, vinoucí se bujnou zelení červnovou a sbíhající se v jediném uzlu — u svatého Antoníčka. Dnes se vypravil celý slovácký kraj, všechny dědiny z blízka i z dále daly si tu své dostaveníčko, v němž ovšem mají převahu děvčice se šohaji, mládež.

Jest nám protlačiti se množstvím lidu mezi řadami „búd“ cukrářů, perníkářů, pak proklouzneme úzkým schodištěm na kůr a jsme konečně v kostele. Pod námi natlačeno, jedno jak druhé procesí chce svou pouť zakončit v kostele, při tom setrvává při svém zpěvu, a tak najednou slyšíte dvě, tři sloky různé různých písniček a nápěvů. A co nevejde se do kostelíčka, odbývá svou pobožnost v chrámu přírody. Úprkův žák Antoš Frolka, Slovák tělem i duší, zachytil štětcem rozkošný obrázek takové zpovědi v přírodě. Staříček panáček na prosté červené židli z kostela, u něho klečí krásné dívčí poupě slovácké a zpovídá se. (Viz obrázková příloha XVI.)

Doplňuji zprávy o svatém Antoníčku nad Blatnicí výpiskem z rukopisného materiálu našeho zasloužilého folkloristy Karla Procházky, který s úslušnou ochotou a vzácnou radou vznik celé této knížky podporoval; jest to zpráva :

„Nedaleko Velké Blatnice je pahorek, kde zjevil se jednou svatý Antonín; na místě tom vytryskl mohutný pramen, jenž skýtal uzdravení mnohým nemocným. Brzy tu postavena kaple. O četných zázracích zde se přihodivších vypravoval nám pan farář ze Lhoty. V nedaleké farnosti pod svatým Antoníčkem měli starý chatrný kostel, který se dokonce zhroutil. Duchovní odstěhoval posvátné nádobí do fary a bohoslužby sloužil „na mlatevni“, kde se obilí mlátilo; nejhůře mu bylo, když měly jít dívky k prvnímu svatému přijímání. Sám farář dal se do pláče, jak bude to smutné. Ale záhy se rozmyslel, že dovede dívky do chrámu k svatému Antoníčkovi. Než se dívky odebraly nahoru, promluvil k nim jich duchovní správce, a současně při-

pomenul, že právě udělil poslední svátosti své drahé matičce, dlouho těžce trpící nesčetnými ranami po celém těle a nyní již takřka v bezvědomí zůstávající. Prosil dívky, aby obětovaly svoje první svaté přijímání za jeho matku. Jaké bylo překvapení všech, když matka přišla naproti vracejícímu se synu knězi od svatého Antoníčka a záhy úplně všechny rány se jí vyhojily.

U nás na Velko-Ořechově bylo dlouho toto místo neznámé, ale již od šesti let putujeme k svatému Antoníčkovi každoročně. Průvod nejde sice samostatně, ale přidružujeme se k Vlčňovským, kteří jdou s knězem a družičkami v tisícovém průvodu. Když vychází se z chrámu, zpívá se:

Láskou moje srdce v tom čase mohu se těšiti
hoří ve mne prudce, milosti nabýti zase.
u tebe, svatý Antoníne Paduánský.

Když blížili jsme se k svatému Antoníčkovi, zpívali jsme: „Mysl mne táhne k tobě, svatý Antoníne! . . .“ Byli jsme tam v neděli po svatém Antonínu, kdy sešlo se na 60 procesí; někdy prý bývá i 70 procesí, s kněžími, družičkami. V minulém roce bylo hodně účastníků i z Vídně, Brna, Olomouce, Opavy. Služby Boží i kázání koná se před kostelem. Po vykonané pobožnosti šli jsme do Vlčňova na svaté požehnání, odporučili se modlitbou do ochrany svatého Antonína a zpívali jsme píseň: „Když přišel čas rozloučení, naše milé potěšení, svatý Antoníne, náš milý patrone! Všude, kde budem' bydleti, budem' si na tě mysleti, svatý Antoníne, náš milý patrone...“ Ještě večer byli jsme doma z této dvoudenní pouti . . .“

V roce 1902 navštívil toto poutní místo známý anglický přítel Slováků Scotus Viator a v letech popřevratových francouzský generál Pelé. Též každoroční poutník k svatému Antoníčku nad Blatnicí, Dr. Antonín Stojan, chystal se kostelíček zvelebiti a důstojně upravit, aniž by porušen byl národní svéráz.

Kéž by v tom našel brzy blatnický svatý Antoníček následovníka!

Kaple svatého Antonína na Světině u Krakovce.

Z díla dra Františka Přikryla: S. S. Cyrill a Method v památkách starožitných na Moravě a ve Slezsku, strana 51—37.

Horu „Světinu“ daroval roku 1539 Břenek z Vičkova obci Krakovci ve vlastnictví s lesem „Lipinou“. Směrem k lesu Běňovu poblíž Črtoryje bylo pohanské pohřebiště. Všeobecná úcta tohoto místa pohnula asi zbožného Chorvata Františka Lubětiče z Kapeletů (Kapela, pohoří v chorvatském Pří-

moří), dědičného pána na zámku krakoveckém, že se svolením obce Krakovce roku 1684 postavil nádherný kostelík svatého Antonína Paduánského na Světíně, jehož zříceniny tklivým smutkem pohlížejí do kraje.

Dle úmyslu zakladatelova tento kostelík byl středem zbožného bratrstva 63 šlechticů a 33 šlechticů ke cti a chvále P. Ježíše a P. Marie, jehož účelem bylo kromě modlitby: poskytovat přístřeší chudým pocestným, starati se zemřelým o pohřeb, udržovati pokoj a mír a napomáhati k němu.

Papež Inocenc XI. dne 30. září 1686 udělil bratrstvu odpustky při některých slavnostech na Světíně a roku 1763 dne 30. června papež Kliment XIII. udělil plnomocné odpustky všem kajníkům, kteří navštíví kostelík na svatého Antonína Pad. Býval od nepaměti poutním místem pro celé okolí a jest jím i podnes; z daleka široka lid tu se schází na ten den a u těch zřícenin koná tklivou svou pobožnost. Podobá se včeličkám, kterým umřela matka. Za císaře Josefa II. kaple a bratrstvo bylo zrušeno, nadace konfiskována, vnitřní inventář a střecha prodána a vše, co bylo cenného, odneseno; kamenné obruby kolem dveří a oken vylámány, dlažba vykopána, vyloupe-

na zakladatelova hrobka, jejíž klenutí se časem zhroutilo; zakrátko zřítí se snad kaple celá; dávno na ní bují smrčky a břízy. Věru žalostný to obraz zpuštění.

Snad podporou ústřední komise pro zachování památek starožitných a dary dobrodinců pěkná tato zřícenina dostane se alespoň pod střechu. Okolní ctitelé postarali by se, jak jsem zvěděl od pana starosty v Krakovci, o vnitřní úpravu.

Na první pohled je kostelík osmihranný, ale půdorys ukazuje na elipsu s devíti půlkruhovitými výklenky. Rozčlenění toto dodává vnitřku zvláštní bohatosti, která velmi dovednou výzdobou malířskou, posud patrnou, v původní neporušenosti činila dojem nevšední nádhery. Přes 60 let padá na klenbu déšť a sníh a tak má už několik trhlin způsobených mrazem.

Světlo padalo do kostelíka eliptickým světlíkem a čtyřmi okny. Vchod uzavírala železná vrata, nyní uschovaná ve skladišti krakoveckého zámku. Proti hlavnímu vchodu stával oltář sv. Antonína a na bocích kostela dva oltáře boční. Celý vnitřek vymalován al fresco. Na stěnách posud viděti malby dvanácti apoštolů v nadživotní velikosti, vždy po dvou v 6 výklenkách. Nad nimi vymalováno poprsí svatých, též svatého Antonína. Kopule oddělena od opěrných zdí vystupující římsou a na ní latinský nápis. Celá bání jest rozdělena na několik polí, v nichž vyobrazeny příběhy ze života svatého Antonína Paduánského.

Malby, pokud jsou zachovány, svědčí o nádhře vnitřní výzdoby i o dovednosti malíře, který perspektivu obrazů v bání mistrně přizpůsobil celé stavbě. Místy dešťovka skulinami sem se prodírající již poškozuje tyto zbytky bývalé krásy.

Tak na Světině vlivem povětrnosti i lidské pošetlosti omšelá umělecká památka zašlých věků stojí bez střechy a pohlíží smutně do širého okolí, jakoby se toužebně dovolávala záchrany před úplným rozkladem.

Poznámka: Náš článek doplnil kresbou Antonín Jemelka. Pod titulem „Kaple svatého Antonína u Laškova“ psal o této památce Jan Drápal v Novém Domově a P. Max. Vymazal v VIII. roč. Musejního časopisu olom., str. 117—119. Roku 1923 vydala sekta československá, jež konává u této kaple „národní pout“, brožurku „Historie o kapli svatého Antonína u Krakovce“, kterážto brožurka klesla daleko pod úroveň dříve věcně psaných popisů i historie této kaple. Sekta chtěla kapli i opravit, ale domáhala se peněz na katolicích, kteří by prý spolu s nimi mohli potom kapli užívat. Škoda, že zvěčnělému arcibiskupu Stojanovi, který roku 1921 navštívil již kapli s architektem, smrt zmařila mnohé krásné plány.

Kaplička svatého Antoníčka v lese u Králova Pole.

Nikde není zaznamenáno, kdo a kdy prvně postavil v rozkošném zákoutí lesním u Králova Pole nad studánkou sochu svatého Antonína. Každoročně v červnu putovali sem houfně nejen jednotlivci, nýbrž i celá procesí, ač přístup byl neupravený, cesta neschůdná. Když děkan Albert Mrázek ujal se správy duchovní v Králově Poli, rozšířil nejprve úctu k svatému Antonínu Paduánskému brožurkou přeloženou z francouzštiny a v letech 1917—1924 podnikal sbírky na stavbu kaple v lese; sebralo se na 80.000 Kč, z nichž postavena stavitelem p. Josefem Říhou hezoučká kaplička s no-

vou sochou. Také okolí velmi vkusně upraveno, studánka, schodiště, jeskyně, zábradlí, k pohodlí návštěvníků i lavičky, takže stal se tento koutek vyhledávaným místem jak poutníků, tak výletníků z Brna i širého okolí, kteří sem rádi přicházejí po celé jaro i léto. Staříčský duchovní správce získal si tím nemalou zásluhu o svou farnost. Před svěcením kapličky vydal budo-

vatel seznam dárků jako malou brožurku, která i pouhými číslicemi a stručnými poznámkami projevuje zvláštní oddanost dárců k svému milovanému světcí. Pročítajíc seznam shledáváme, že nejvíce dárků složili snoubenci a novomanželé; nejednou dojemné prosby k dárkům bývaly připojovány, jako: „Za zbloudilého syna“; „Za navrácení otce z vojny“, „prodej domu a zařízení obchodu“; „Za návrat tří synů z války“ a podobně. Také o různých poutích a jiných příležitostech bylo sbíráno na stavbu této milé lesní kapličky svatého Antonína. Obrázek zachycuje její posvěcení dne 9. června 1924.

František Dědek: Kapla sv. Antonína v Dolních Kounicích.

Byl to krásný obyčej nábožných předkův našich, že na místech, které buď vznešeným položením svým otevíraly pohled daleký do krajiny okolní, neb utěšeností, romantičností, neb osamělostí svou budily svatý mir

v srdci člověka, na místech takových že stavěli kříže, boží muky, sochy svatých a světic, aneb dokonce i kapličky a chrámy. Jedno z takových míst jest i pahrbek s kaplou sv. Antonína před 200 léty vystavěnou nad městečkem Kounicemi. O původu kaple této a o příčinách, jaké tehdejší osadníky k stavění jejímu byly pohnuly, čte se v kostelním inventáři fary kounické v opisu staré listiny takto: „My starostové, rychtáři a rádní s celou nynější i budoucí obcí městyse Kounic a Pradlova, jakož i foitové, starší a přísežní dědin: Němčic, Kopařovic, Malešovic, Odrovic a všech jiných osad na panství kounickém Jeho knížecí milosti, pana Maximiliána z Dietrichsteinů . . . , tímto přítomným listem, kdekoliv se on čísti bude, vyznáváme a potvrzujeme pro nás a pro naše potomky na věčné časy, dle našeho dobrého uvážení, ty mnohonásobné tresty, které Svrchovaný pro naše nesčíslné hříchy skrze tak mnohá léta dílem wojnou, krupobitím a jinými nehodami, dílem ohněm na nás byl dopustil, anžto ouroda zemská, víno a obilí, jakož i domy a stodoly skoro každoročním ohněm spravedlivou — jak nepochybujeme — rukou Páně skrze naše provinění zničeny byly. Abychom tedy tyto spravedlivé tresty Páně zmírnili, a jeho nad námi hněvivě rozprostřenou ruku uchlácholili, obrátili jsme se ku přimluvě oslaveného a vznešeného vyznavače svatého Antonína z Paduy a sv. Floriana, a napřed pro větší čest a slávu boží, a pak k oslavení těchto dvou svatých, po vykonaném veřejném slibu, jsme sobě umínili, každoročně jeho svátek, který dle katolického způsobu 13. června se slaví, slavně světiti, a povolení k takovému svěcení od vyšších duchovních i světských úřadův sobě vymoci; jakož i aby naše cesta k těmto velikým svatým ani u nás, ani mezi potomky našimi neuhasla . . . napřed k úctě a slávě boží, potom k oslavě těch dvou svatých, na naše vlastní útraty dáti na kopečku u městyse Kounic ležícím kaplu zbudovati a vystavěti. A poněvadž v právech církevních moudře i o to se dbá, aby, když nějaký kostel neb kapla se staví, ona i pro budoucnost uchována byla; tedy slibujeme my nížeapsaní půlmistři a rychtářové obcí Kounické . . . podotknutou kaplu tak též i pro budoucí časy udržovati a všemi potřebnostmi zaopatřovati; k čemuž i sami sebe i budoucí své potomky pro všecken čas tímto přítomným úpisem právoplatně zavazujeme . . . Dáno v městysi Kounicích a Pradlově 30. dubna 1654.“

O někdejší pak skvělosti nadzminěné slavnosti stojí dále v kostelním inventáři: „V této staré kaple konala se výroční slavnost svatého Antonína z Paduy velmi slavným způsobem tak, že roku 1683 mimo veledůstojného p. preláta Norb. Želeckého z Hradiště s jedním duchovním, pak důst. p. děkana ze Židlochovic, ještě 18 kněží o této slavnosti přítomni byli, jak to jich vlastní podpis v jednom rukopisu ukazuje. Na slavnost samu bylo obyčejně, kromě moravského a německého kázání a velkých služeb božích

ještě 12, 20 až i 52 mší svatých obětováno. Komunikantů počítalo se 900—1800, někdy i více. Schůzka lidstva byla nesmírná, procesí 12—15 přicházelo sem na dvě, tři i více mil cesty z rozličných krajín, se svými duchovními, a mnozí, jak svědčí staré listiny, dosáhli skrze orodování svatého Antonína od Boha mnoho milostí a dobrodiní. Tato slavnost konala se i v novovystavěné kaple, až pak J. Majest. císař Josef II. podobná procesí a pobožnosti zapověděl.“

Slušno též podotknouti, že nadzminěná, roku 1654 od poddaných panství kounického vystavěná kapla po stu letech byla zbořena a na místo staré malé, vystavěna roku 1757 dílem od dobrodinců, dílem od knížete Karla z Dietrichsteinu nynější kapla prostranná a úhledná, kde posud v neděli po svatém Antonínu slavná pouť se odbývá, a též na neděli po svatém Florianu služby boží slavně se konají. Kapla ta, více nějakému kostelu podobná, jest do kříže s kuplou v prostřed stavěna, vnitř jsou tři krásné oltáře a kazatelna, a celá vnitř i zvenku má mnoho podobností s kaplou svatohostýnskou. Byla letos jakožto na dvěstěletou památku prvotní stavby zvenku i zevnitř opravována a oličena, nač kníže pán František z Dietrichsteinů daroval 200 zlatých stříbra a jiní dobrodinci přispěli ostatním.

(Otiskl původně „Hlas jednoty katol.“, roč. VI., v Brně 1854, strana 111.)

Prašivá, poutní místo ve Slezsku.

V posledním koutku českého Pobežkydí, stranou známé Lysé Hory, vypíná se menší hora pod názvem „Prašivá“, vysoká 704 metrů. (Udává se rozličná výška.) Proč se jmenuje Prašivá? Jméno má již z dob pohanských. Za dávných a dávných časů, kdy ještě ani kostelů nebylo, byli lidé pohanští velice ukrutní. Na příklad nemocných neobsluhovali, nýbrž ven do hor odnášeli a tam je položivše, odběhli. Jak se prašivé ovce oddělují od zdravých, tak na tu horu odstraňovali nemocné, kdež stávali se obětí vlků a dravé zvěře. Kdysi na lovu hrabě Pražma vzdálil se od své družiny. Odpočinuv pod hrubým stromem, rozmýšlel, co počít? Náhle kde se vzal, tu se vzal zuřivý jelen, jenž rovnou na hraběte se žene a svými parohy do něho míří; než se hrabě vzpamatoval z hrůzy, již se octl mezi parohy. Sevřen a přitlačen ke stromu sotva dýchal a ve své úzkosti Boha vroucně o pomoc prosil, slibiv, že pro budoucí časy to místo k Boží cti a chvále zasvětití dá. Když nouze je největší, bývá pomoc Boží nejbližší. Hraběnka nic dobrého netušíc, vyslala u večer veškeré služebníky, aby hledali pána. Tři dni hledali pána svého, až jej konečně napolo mrtvého v tomto hrozném postavení našli a vysvobodili. Co hrabě slíbil, také splnil. Na místě, kde vyvázl

z nebezpečí smrti, dal dřevěný kostelík vystavěti a hraběnka koupila do něho stříbrný kalich. — Kostelíček byl vystavěn r. 1640; původně zasvěcen svatému Ignáci, později synem zakladatelovým Františkem Eusebiem věnován svatému Antonínu r. 1673. Slušel původně farářům frýdeckým, od r. 1791 však farářům v Dobré, a byl Piem VI. obdařen duchovními milostmi: kdož v tomto kostelíčku o pouti svatého Antonína svaté svátosti přijme, obdrží plnomocné odpustky. S počátku byl kostelíček jednoduchý. Sakristie teprve r. 1779 přistavěna, Věž se zvonem a nový oltář s obrazem sv. Antonína zřízeny za faráře Františka Stahaly († 1872). Varhany pořídil farář Ignác Franke († 1877). Od té doby stal se kostelem poutním nejen pro celé Těšínsko, nýbrž i pro sousední Moravu a Slovensko.

Kostelíček i kryt jest ze šindele z dřeva jedlového. Chlapci kladou si otázky: „Ty, na Prašivé kostel z jedlí?“ — „Baj, je z jedlí“ — odpoví druhý. Stojí na prostranném místě, se všech stran obklopen hustým lesem. Uvnitř při vchodu po pravé straně jsou pěkné varhany ohrazené, aby rectora neumačkali. Na oltáři jest obraz sv. Antonínka Paduánského, naproti nad hlavním vchodem pavlač, která se vyjímá pěkně, jako v pohádce. Div, co ten malý kostelíček každoročně shromáždí poutníků.

Také čarokrásný rozhled působí mohutným dojmem; pozorující krásy přírody, vzdáváme dík Nejvyššímu za tento nádherný kout v chrámě přírody.

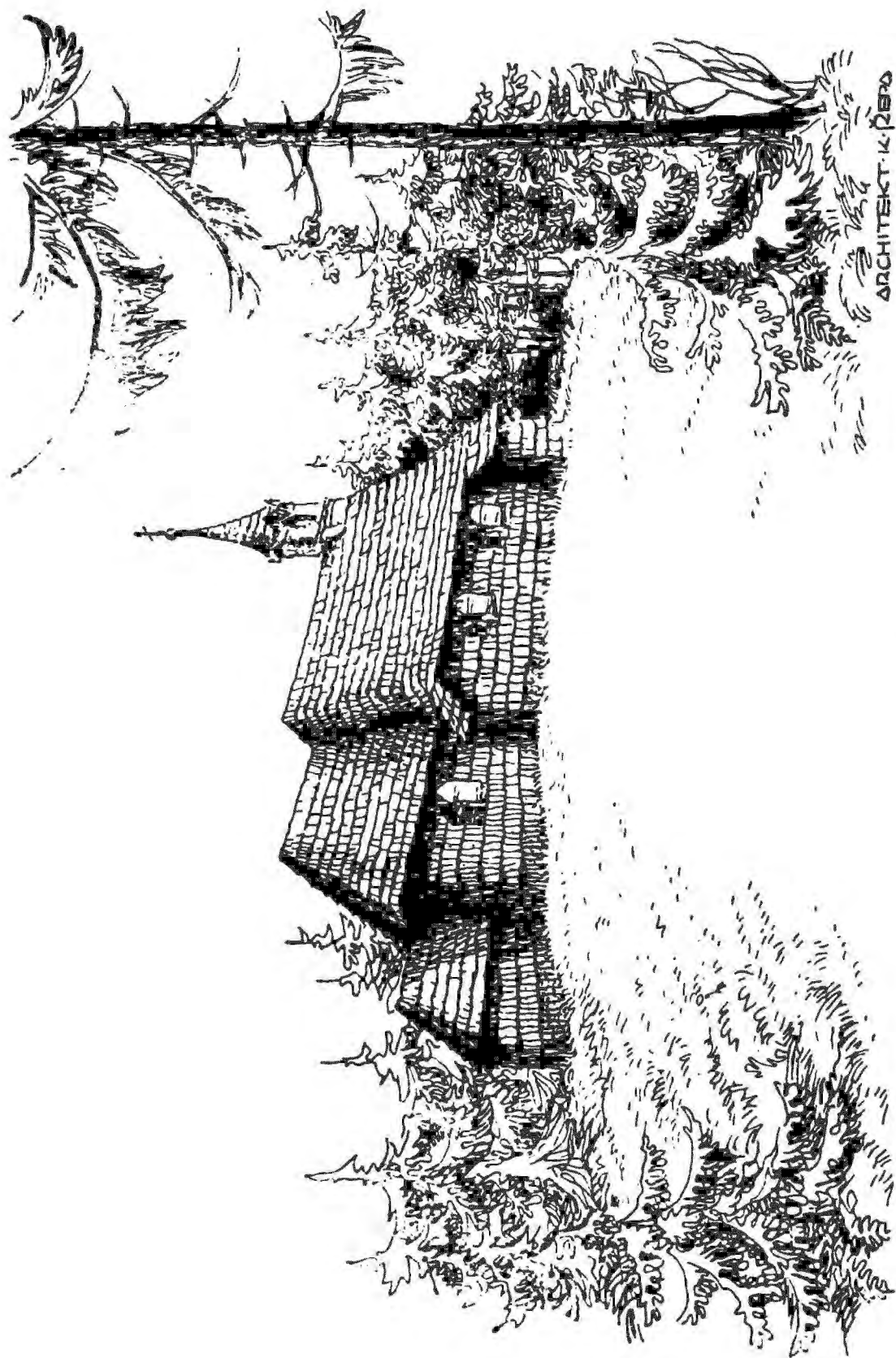
„Tam pod horama pod vysokýma,
k nebi co zvedly své témě,
tam žije krása nevykreslená,
nevyzpívaná, nezpodobená,
krása té horalské země...“

(Petr Bezruč: „Zem pod horami.“)

Ano, krásné je tak pohlížeti do těchto údolí, ale hůře tam žiti. Lid slezský neznal krásy svých hor, svého kraje a nemohl ani znáti, neboť byl denními starostmi přetížen, musil se rvát i o právo osobní svobody i o právo národní existence. — Putoval-li na Prašivku, putoval jen ze zbožnosti k Nejvyššímu, doufaje v lepší časy.

Prašivá je jedním z nejkrásnějších a nejvíce navštěvovaných poutních míst na celém českém Těšínsku. Zde každoročně v den 13. června, na svátek sv. Antonínka a v neděli na to (hlavní pout) sejde se na tisíce poutníků z celého kraje těšínského i ze sousední Moravy a Slovenska. Sejdou se tu Češi, Slováci, Poláci i Němci; každoročně hemží se po temeni Prašivé kolem kostelíčka a široko v lesích přes 15.000 lidí. Milá to podívaná.

Již v dubnu se vzpomíná a známý známého dotazuje, zdali půjde na Prašivku. Jdou staří, mladí i děti. Kdož pro své stáří neb zaměstnání ne-

Arch. K. Řepa:

Kostelíček sv. Antonína Pad. na Prácheň ve Slezsku.

mohou se tam vypraviti, těší se alespoň na obrázek, který jim na památku donesou šťastnější poutníci s Prašivé.

„Poslední“ tato česká hora a bašta znamenala tudíž i nemálo důležitý opěrný bod politický, jenž soustřeďoval z široka daleka uvědomělý lid k národnostním táborům. Takovému českopolskému táboru 28. srpna 1898 předsedal dr. Frant. Kordač, nynější arcibiskup pražský. Po převratu často zde měla své sjezdy a tábory lidová strana a poslouchala své poslance Rýpara, Kadlčáka a jiné své vůdce. V roce 1898 vlály na Prašivé ještě slovenské prapory, později však lid utiskován německým a polským židovstvem, jak to Bezruč vyzpíval ve svých písních. Vlasteneckou touhu našich lidí, spojenou s vřelou vírou ve spravedlnost Boží, vložil do veršů o kostelíčku na Prašivé básník Prokop Mohyla v „Bezkydských Besedách“ z června 1914:

Kostelíček na Prašivé.

Na Prašivé kostelíček,
kostelíček malý.
co už poslal ku nebesům,
co už poslal chvály!

Jako vážný poustevníček
v černém lese stojí,
slouží Bohu, vlasti svojí,
svůj lid vírou kojí.

Když ten jasný hlásek zvonku
v údolí se ozve,
z blízka, z dále svoje věrné
na Prašivku pozve.

Poslechne lid hlasu toho,
modlívá se k Pánu,
aby zmírnil útisk jeho
a zacelil ránu.

Jdeme hledat svoje právo,
nevěšíme hlavu;
ve víře jest naše cesta
k ztracenému právu.

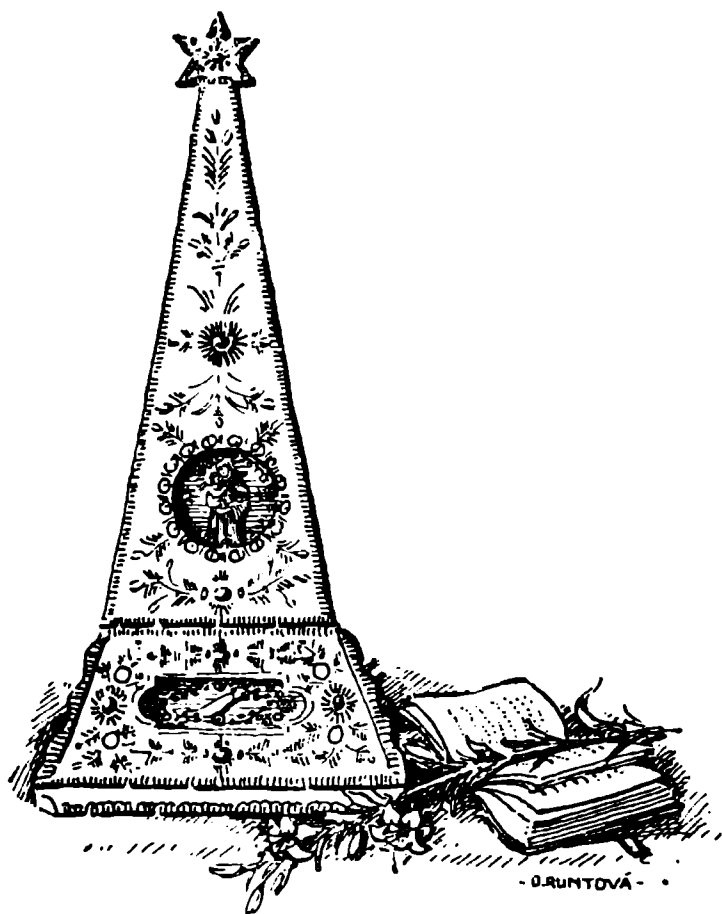
Kostelíčku, nechť v tvůj zvonek
srdce zvučně bije:
Pod Prašivou, pod Godulou —
česká duše žije!

Při českopolských táborech proti germanisační činnosti slezských Němců volávali zde k slovanskému lidu slezskému polští vůdcové: „Zgoda Slawian, zgoda wyznań,“ ale po dědinách spojovali se proti moravskému lidu s Němci.

V posledních letech idylická samota dřevěného malebného kostelíčka porušena stavbou turistické chaty, jež setřela mnoho romantičnosti tomuto koutku, jehož kouzlo vrcholilo, když z kostelíka ozval se zvonek a hlaholil lesem . . .

Prameny: „Bezkydské besedy“ z června 1914; Totěf: Pověsti o hoře Prašivé, str. 49; Pověst o prašivských pokladech, str. 51; Pověst o prašivském jelenu, str. 53; J. L. P. „U sv. Antoníčka“, str. 61—63; Alois Adamus: Naše Slezsko, str. 107; „Poutní knížka čili pobožnost k sv. Antonínu Pad.“, vydaná ve Frýdku 1924 nákladem Rudolfa Pavelkčáka. — Současně děkuji tímto za ochotné zprávy a dopisování důlnímu úředníku v Karvinné p. J. Budíkovi, Čeňku Kohutovi z Vyšší Lhoty a F. Olšarové v Porubě u Orlové.

SVATÝ ANTONÍN PADUÁNSKÝ V PODÁNÍ A ÚCTĚ PROSTONÁRODNÍ.

Ač svatý Antonín jest zván „pomocníkem ve všech potřebách“, má mezi lidem více patronátů zvláštních, kdy lid ve své prosté, ale zbožné důvěře obrací se na něho za okolností zvláštních; jsou to většinou motivy důvěry, jež vznikly v lidu samém, k nimž nevedla je výchova náboženská, ale jichž potřebu vyvolalo si české srdce samo. Proto nebude snad možno vše se stanoviska přísně katolického schvalovati, avšak bude zajisté zajímavě pozorovati blíže některé složky této lidové úcty; pozoruhodno jest, že však pověra a kouzla zřídka kdy do svých formulí zařazují svatého Antonína.

Svátek svatého Antonína Paduánského byl do nedávna v některých končinách našich zemí slaven jako polosvátek. Roku 1771 o slavnosti Božího narození v krá-

lové-hradecké katedrále prohlášen byl list, mocí kteréhož papež Klement XIV. na žádost císařovny Marie Terezie některé „polovičné“ i zasvěcené svátky zrušil. *Polovičnými svátky*, v kterýchž lidé po vyslyšení mše svaté všelikých prací konati mohli, byl též svátek svatého Antonína Paduánského. (Srovnej J. J. Solař: Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého, 1870, strana 346.)

Také obrázek se svatým Antonínem v našich českých domácnostech nebýval ojedinělým ani nevisíval na místě posledním; můžeme se o tom přesvědčiti v národopisném oddělení Národního musea, kde dochováno více obrázků malovaných na skle se svatým Antonínem Paduánským. Rozkošný kouteček s obrazem svatého Antonína popisuje nám oblíbený povídkář Karel Václav Rais v „Západu“, kde líčí světničku na chudé horské faře studenecké:

„Příbytek faráře Kalouse byl ze čtyř stran do středu sloupu sklenut; byl malován, ale již dávno. Za to byl pln zeleně . . . Hned vpravo ode dveří ze síně stála široká knihovna, vlevo bylo klekátko, nad nímž visel černý obraz, z něhož vystupoval jen Kristus na kříži . . . Po stěnách visely neveliké rytiny svatých ve zlacených prohýbaných rámcích, a dvě velké malby na plátně: svatý Antonín a Panna Maria. Oba obrazy byly již také velmi ztemnělé. Mezi knihovnou a šatníkem skrýval se notný dřevěný kbelík, v němž kořenil starý břečťan, jenž mocným proudem vinul se vzhůru na stěnu, nade dveře, hustě a široce ověňčoval obraz nad klekátkem, ploužil se nad oknem, ovíjel svatého Antonína i Pannu Marii, a ze čtyř stran táhly se hojné snítky jeho až do prostřed stropu, jehož střed hustě pokrýval a spouštěl hojné, mladé a bujné ručeje svěží zeleně . . .“

Jak z předchozích článků patrně, zvláště některé kraje vynikaly v projevech úcty k padovánskému světcí. Pozoruhodný příspěvek o úctě svatoantonínské na Domažlicku přinesl XXIV. ročník „Českého lidu“, na stránce 236., kdež *Matěj Kolařík* píše:

„Sv. Antonín jest miláčkem našeho lidu. V chodské metropoli — v Domažlicích — slavila se zvláště pouť v kostele sv. Antonína na Dolejším předměstí. Přišla procesí ze všech přifařených vesnic. Byl to den sváteční. Kostel bohužel byl rozbořen a pouti přestaly.*) Ale úcta k světcí jest hluboce vkořeněna. Na starých štítech domů mívali Domažličtí obraz svatého Antonína. Den 13. červen jest sváteční den všech Antonínů a Toniců, jichž v Domažlicích je velmi mnoho. V každé rodině, zvláště na předměstí Dolejším a v okolí Domažlic, měl některý člen jméno světcovo. Antonínové dva vynikli jako dobrodinci města: děkan Příhoda a doktor Steidl. Na den sv. Antonína každý návštěvník služeb Božích dává u nás na modlení: „ke cti a chvále sv. Antonína Paduánského“. Ke sv. Antonínovi modlí se věřící, když ztratí nějakou věc. Na poděkování za nalezený předmět ke cti sv. Antonína Paduánského dávají sloužití mši svatou. Celý oktáv svátku světcova jest požehnání, k němuž světla dávají ctitelé a jmenovci světcovi. Rozbořili kostelík výše jmenovaný r. 1911. Lid podnes věří, že trest Boží proto přišel na celý kraj, když brzy po zrušení památné, šest set let staré svatyně u chudobince, objevilo se na polích zhoubné množství hrabošů, kteří ničili úrodu. Hraboši byli prý metlou za neúctu ke světcí Paduánskému.

Známo je, že po prvé r. 1637 obhájce mostu Karlova, Jiří Ferus (Plachý) vydal „*Zlatý nebes klíč*“ — tolik rozšířený! Před tím a i potom

* Špitální barokní kostelík svatého Antonína v Domažlicích byl vystavěn Karlem Zanettiim v letech 1696—1699. Jeho popis a obrázek zvětšil dr. Karel Hostaš v „Soupisu památek okresu domažlického“, str. 68.

až do počátku XIX. století bývaly modlitební knihy často psány. Ve středověku na pergamentu, mnohdy se skvostnými miniaturami, později na papíru s tak zvanou lidovou ornamentací, pro jinochy i panny, pro ženaté a vdané. Často nevěsta jako část výbavy dostávala od rodičů takové modlitby ručně psané. A hle — i do takových modlitebních knížek dostaly se modlitbičky ku sv. Antonínu; vděčím tuto vdp. Karlu Procházkovi, jenž se zvláštní srdečnou účastí i rukou pomocnou stál při vzniku této knížky, za upozornění na některé tyto modlitební knihy. V jedněch takových modlitbách ze sklonku XVIII. století, na jichž koženém zlaceném hřbetě je pěkný vtlačený ornament líbajících se dvou holubiček, a v nichž je řada ručních obrázků figurálních — zvláště překrásné kolorované iniciálky, ješt tato modlitba pod záhlavím: *Požehnání sv. Antonínu Pad.: „Ustupte wssecky zlý duchowe před znamenjm swateho kříže: neboť gest přemohl Lew z pokolenj Iudowa kmen Dawidůw. Alleluja . . .“* V dalším se líčí v knize historie této modlitby s tím, že tato modlitba se dostala až ke králi portugalskému, který ji nosil stále při sobě a nebyl prý nikdy od zlého ducha pokoušen. — Paní jedna, pronásledována jsouc strašně zlým duchem, chtěla se utopiti. Cestou k řece bylo jí jíti kol kostela, zasvěceného sv. Antonínu P.; poklekla na stupních zavřeného chrámu a vroucně se modlila k svatému Antonínu. Dříve než se domodlila, usnula a z nebe uslyšela hlas: „Až se probudíš, nalezneš ve klíně modlitbu, tu se modli, neboť tě ochrání před všemi pokušeními zlého ducha. A skutečně, od té doby dotírání zlého ducha ustalo. Jest to zajímavá ukázka tak zvaných „listů (modlitbiček) s nebe spadlých“, jimž schválení nikdy nedala církev katolická, stejně tak jako je nepropůjčila tak zvaným „Berlínkám“, t. j. modlitební knize v Berlíně tištěné, poněvadž v takových textech je leckteré poblouzení přimísené k správnému znění. Pro velkou zajímavost zaznamenána tu zmínka o tomto „požehnání sv. Antonína Paduánského“.

V domažlickém okrese jsou dva farní chrámy, v Dlažkově a Volmavě, zasvěcené svatému Antonínu Paduánskému; oba pocházejí z doby josefínské. Prvý vystavěl Karel Nigroni z Riesenbachu svým nákladem; druhý vystavěn roku 1797. — Starou pěknou medaili se svatým Antonínem Paduánským asi z roku 1750 má p. děkan v Cerhovicích, zajisté co místní důkaz obliby světcovy. Chrám ve Volmavě bude nyní restaurovat arch. Jaroslav Major.

Rolníci častěji dovolávali se proti pohromám na polích pomoci u svatého Antonína, jak jsme četli již v historii kostelíčka nad Blatnicí. Slečna A. M. Valentová ze St. Jesničan u Pardubic zaslala mi lidovou slovenskou píseň o 31 verších, již zpívali Slováci putující z Uher k svatému Antoníčkovu a jež obsahuje téměř podrobný životopis světcův i velebí jeho účinnou pomoc některým stavům.

Verš osmý a devátý je věnován stavu selskému :

... Polní oráčkové,	Keď bouře se žene,
aj, vy sedláčkové,	krupobití strašné,
volajte ze srdca :	tu vždycky volejme :
Svatý Antoníne,	Svatý Antoníne,
za úrody hojné!	zachraň naše pole! . . .

U kostelíčka svatého Antonínka nad Blatnicí jest studánka se zdravou vodou. Poutníci ji nabírají k pití, umývání dětí a nemocných — nejvíce souchotinářů. Slováci však odnášejí si i vodu domů a kropí jí pole, aby jim krupobití neuškodilo. Vody ze studánky na Rozdělově užívá lid proti vzteklině. Z místních českých pověstí vypravuje se o prameni svatého Antonína na návrší u Poličky. Pod pomníkem světcovým jest prý utajen silný pramen vody, který zaplaví jednou na jirskou pout (28. června) celou Poličku.*)

Naše selky rády nasazovaly vejce ve svátek sv. Antonína, ježto kuřátka líhla se právě na sv. Prokopa. V Českém Podkrkonoší a na horách Orlických byl vždy sv. Antonín patronem lenářů. Na Jilemnicku síval se len o jeho svátku; pěstitelé lnu v okolí České Třebové říkají podnes: „Antonínův len, Gothardův hrách, Medardovo průso a Urbanův oves jsou nejlepší.“ Nebo: „Na svatého Antonína ať jsou lniska oseta.“**) Na H-řicku oproti tomu tvrdí, že len na sv. Antonína setý je tlustý a má mnoho koudelce.***)

Zvláštního patronátu dostalo se sv. Antonínovi na Kladském pomezí, kdež ho vzývali podloudníci, aby šťastně a nepozorovaně je převedl přes hranice s pašovaným zbožím; motivu toho užil i *Alois Jirásek* v knize „*U nás*“, díl III., str. 43; zmiňuje se tu o pašeráku Málkovi, který se často modlíval k svatému Antonínu, aby jej „strnadi“ (celní strážníci) nechytli, a líčí jeho byt takto: „... Tam v rohu visely nad hromničkou s uschlými věnečky obrázky svatých na skle, také svatý Václav a Jan Nepomucký i svatý Antonín, patron pašeráků, před nimž skoro neustále míhal se ve skleničce zarudlý plamínek jako věčná lampa . . .“

Zvláštní přítulnost k sv. Antonínu vykazuje český lid v době vánoční, v tříkrálových koledních listcích; dva pocházející z počátku 18. století jsem zařadil do obrázkové části. Ztratili-li se někomu něco, okradou-li ho, „dají mši čísti k sv. Antonínovi“. Více o tom Dr. Čeněk Zíbrt „Staročeské výroční obyčeje“, str. 244.†)

Patron hledajících je také často vzýván svým způsobem naším dorostem; zvláště něžné pokolení se k němu utíká nejen v záležitosti ztracených

*) „Od Trstenické stezky“, r. II. 1922, str. 15.

**) Jan Tykač: „Lnářství na Česko-Třebovsku“, Národopisný věstník r. II., stránka 166.

***). Národopisný sborník Hořicka.

†) Č. Zíbrt: „Masopust držíme . . .“, str. 22.

předmětův, nýbrž často naše dívky vyprošovaly si před obrazem nebo soškou sv. Antonína své ženichy, podobně jako bývá v jiných zemích tato důvěrná záležitost svěřována svatému Mikuláši, jenž opatřil třem dcerám zchudlého šlechtice věno. Proto lidová poesie radí děvčatům :

„Chcete-li se, vy panenky, vdáti,
musíte vy skoro ráno vstáti,
kleknouce na kolínka,
prositi Antonínka:
Antonínku svatý,
pomoz nám se vdáti!“*)

Pout na Prašivé ve Slezsku bývá zvláště dostaveníčkem slezských děvuch, neboť prý se žádná nevdá, pokud pouť k svatému Antoníčkovu na Prašivou nevykoná. Musí však tam sedmkrát vejíti do kostela a pomodliti se otčenáš za sedm panenských „p“. Z některých krajů stačí děvuchám obejít nebo oběhnouti sedmkrát kostel svatého Antoníčka, aby dosáhly téhož účelu — a do roka se vdaly. Jiné opět pouští se po klouzačce (mýtině) za kostelem. Jiné poutnice v dřívějších dobách, aby vyhověly podmínkám vdavek, musily sedmkrát vylézt od úpatí až nahoru. Dle jiné tradice se neožení nebo nevdá, kdo nebyl devětkrát na Prašivce.

Na různých poutních místech i jinde, kde právě není dozorce, aby bděl a nedovolil psáti po zdích a stěnách kol sochy nebo obrazu svatého Antonína, nalezneme často rozmanité nápisy, kde s neobyčejnou důvěrou obracejí se dívky v záležitosti vdavek písemně k svému oblíbenému patronu. Jak přímo obléhají těmito pozemskými záležitostmi svatého Antoníčka nad Blatnicí, vypisuje *Jan Bartoš* v zajímavém článku: „*U svatého Antoníčka*“ v *Lidových Listech* ze dne 4. června 1913 :

„Svatý Antonín odedávna slyne v celém okolí Blatnice jako mocný přimluvce a zastánce ve všech potřebách a starostech životních. Avšak kromě toho je známo, že svobodní si tam chodí vymodlit svého nastávajícího muže nebo družku života. Není také divu, že při tak četné návštěvě mnohý šohaj se tu zahleděl navždy do usměvavých líček slováckého poupátka a že leckterá děvčica ztratila tu srdéčko a našla jiné. Byla už asi velice nedočkavá nebo už v létech, když si zde po prvé ulevila a po ní tolik jiných : „Aj, ty svatý Antonínku, daj mi muže v tu hodinku ; aký by byl, taký by byl, co by mňa aj bil, keby enom byl!“ On pak byl nějak životem zakřiknut a měl velmi skrovné požadavky, když si vzdychl s ostatními: „Svatý, milý Antonínku, daj mi ženu v tu hodinku; nech by pila, nech by bila, keby enom náka byla!“ . . . Obcházíme kostelík; stěny, ba i dveře popsány. Což

*) Leop. Reček : „Marnotratník zázraků“, v týdeníku „Naše Slezsko“ ze dne 13. června 1925.

ani zde ruka všetečná nenechala s pokojem stánek Boží, snažíc se hloupě zvěčnit jako na všech výletních místech, rozhlednách a hradech v Čechách? Přistupujeme blíže a chápeme. Kostelík je jinak po celý rok zavřen a tu prostí, zbožní věřící, nemohouce se dostat dovnitř, nestydí se svou modlitbu přednésti písemně, zejména když asi odjíždějí do Ameriky, jak se stává velmi často v tomto chudém kraji. Mnohé nápisy již dešť opral, jsou nečitelné, ale přece ze zbývajících můžeme poznati všeobecné smýšlení, lásku k rodičům, k matce, k synovi atd. Hle, zde je jich několik i s původním pravopisem: Sv. Antonínku, opatruj mě na daleku cestu do ciziny a ochraňuj my moje rodiče. Zbohem nashledanu. Kuřínová Filomena 19. listop. 1922. — Sv. Ant., skládám naději k tobě opatruj nás na cestách do ciziny vypros nám zdraví a šťastné navrácení a s tebou zhledání z bohem 4 října Filomena Panáčková. — Sv. A., oroduj za mojich rodičů aby bili dluho zdravý. — Sv. A., opatruj mňa aj maminku, aby byly zdráva a dlúho žily a aj ja aby dlúho žila. — Sv. A., navrať nám našeho vojína. — Sv. A., oroduj za naše vojíny vdáli je ochraňuj. — Sv. A., opatruj mého Martina, ať se vrátí zdráv z vojny. — Sv. A., navrať mi Pavla. — Sv. A., vrať mi mého šohaja. — Sv. A., ať je můj šohaj hodný. — Sv. A., nenech nás zahynouti. — Drahý svatý Antonínku, oroduj za mě v každý čas obzvláště v hodinku smrti, měj nás pod tvů ochranu . . .“

Prosté, důvěrné i naivní zápisy vesměs silné víry datují se z doby válečné. *Thea Červenková* v knize „*Toulky moravským Slováckem*“ jich několik zaznamenala: „Svatý Antonínku, chraň našeho tatínka ode všeho zlého na vojně.“ — „Posledně navštívil tento chrám Páně z Ruska od Lucka 2. července 1916 Konečný Jiří z Velké Blatnice.“ — Nějaké frajerečky napsaly: „Svatý Antonínku, vrať nám naše blatnické šohaje.“ — „Z Kvačic Bělohrad Josef narukoval na Rusko 2. srpna 1915. Od 3. května 1916 je zajat v Rusku. Po jedenácti měsících došel od něho lístek, že je zdráv. Svatý Antonínku, díky Tobě!“ — A jiný nápis: „S Bohem, Antonínku, jen v Tebe doufám, a vem mě i dále ve svou ochranu, neboť jsem v hrozných bitvách byl ochráněn a proto Ti děkuji mnohokrát za Tvoji ochranu. Loučím se s Tvoji kaplí. Kuřina Josef.“ — Svatý Antonín chránil skutečně svůj oblíbený kraj a jeho milé obyvatelstvo nejen na Slovácku, nýbrž i na bojištích, neboť měl prý nejméně padlých hrdinů, což lid všeobecně přičítá zásluze světcově. Pro úplnost zbývá ještě zmíniti se, že zvoneček na váčku, s nímž chodí kostelník u svatého Antoníčka nad Blatnicí sbírat dárky, dle lidové mluvy cinká: „*Která nedá -- ta se nevdá.*“ Profesor *Bartoš* pak ještě zaznamenává ve svém článku rozmarnou poznámku o předřikavačích a vůdcích: Jakoby se chtěli „přezpívat“, předřikavači předzpěvují dál. Těžko je utišuje kněz, aby přestali a šli ven, že tam bude kázání. Maně si vzpo-

mináte, jak jeden takový zpěvák zpíval: „Daj nám, Bože, daj nám dešta, my jsme ludie od Hradišťa!“ Druhý ho překonal: „Daj nám, Bože, ešča víc, my jsme ludie z Kunovic!“ Nad plastickou Večeří Páně jest obraz sv. Antonína; dobře si ho všimněte, neboť po návratu z pouti dají vám otázku, zdali je obutý nebo bos, a hned vám řeknou, že jste v kostele ani nebyli. Vracím se ještě k lidovým nápisům, psaným na zdích a uvádím jeden, jež našel jsem před lety v Klokotech u Tábora: „Svatý Antoníčku, vyslyš naše přání a potrestej toho, kdo nám krade slepice a husy“, k čemuž asi někdo, dobře znalý poměrů v kraji pisatele, připsal: „Ten by se natrestal!“ Svatý Antonín chápe dobu nynější tak, jak jest — materialistická, a vyslyší prý tyto všechny prosby; často zasahuje nadpřirozeným způsobem do nejobyčejnějších věcí denních, aby tak snad nejednou mohl přivésti světsky smýšlející k myšlenkám vyšším, povznešenějším, ziskuchtivé a v pozemské ponořené ku dobročinnosti — odevzdáním dárků. Jež bývají mu slibovány za vyplnění tužeb a přání. Často snaží se lid za vyplněná přání odměniti ještě dárkem mimořádným; jsou to především nejnežnější projevy, jež lidská duše zná, totiž dárky květinové. Téměř po celý rok u soch a obrazů světcových spatřujete tyto něžné důkazy oddanosti; dobře to též tlumočí krátká zpráva z „Lid. Listů“ ze dne 13. června 1924: „*Kam se poděly květiny*“: Potřeboval jsem kytici a chtěl jsem si ji opatřiti přímo u pramene, u zahradníka v Michli. Byl jsem však velmi překvapen, když jsem dostal u prvního zahradníka odpověď: „Dnes nemáme už nic.“ A že je to pravda, ukázal mně pohled na zahradu, která, jindy pestrostí nejruznějších barev tak oslnivě hýřící, byla dnes změněna v jednotvárnou louku, pokrytou jen zelení. Jdu ke druhému, třetímu atd. zahradníkovi a všude dostávám stejnou odpověď: „Dnes už nemáme žádných květin.“ Samozřejmě bylo mně nápadno, proč dnes najednou je naprostý nedostatek květin, a na můj dotaz po příčině toho bylo mně dáno toto vysvětlení: „Dnes je svátek svatého Antonína a tu se skoupily všechny květiny na ozdobu jeho oltářů.“ Nezbylo mně, než abych putoval dál a hledal své štěstí jinde, v zahradách daleko za Vršovícemi. Ale setkal jsem se se stejnou odpovědí: „Dnes jsou květiny vyprodány pro svatého Antonína,“ takže jsem se vrátil a spokojil se koupí „z druhé ruky“, ale výběr nebyl zrovna nejbohatší. To nejpěknější už bylo věnováno svatému Antonínu, jehož oltáře a sochy mu k jeho svátku tak nádherně ozdobila záplava květů, důvěra prosících jej o přímluvu i vděčnost nesčetné řady těch, jejichž prosby vyslyšel.

Připomenu ještě, že jména světcova lid náš užívá v názvosloví. Nejen jména místní, jako *šachta svatého Antonína v Jílovém, Stříbře, Údolí svatého Antonína* v okrese rumburském, *Antonka Dolení a Hoření* na Tábořsku a jiné, nýbrž i v rostlinném názvosloví připojuje náš lid jméno světcovo; tak

semeno pivoňky nazývá „jádérka svatého Antonína“,*) snad proto, že v době svátku světcova dozrávají. Či mohl by někdo podati vysvětlení jiné? Pražská procesí, putující na Svatou Horu u Příbramě, stavívají se u obrazu svatého Antonína v Pičíně a bývají místním obyvatelstvem vítána „plody svatého Antonína“, to jest červenými jahodami.***) — Také příjmení *Anton*, *Antonín*, *Antoš* a podobná jsou v některých krajích hojná. Ottův Naučný slovník zmiňuje se o „růži svatého Antonína“ v lidovém názvosloví lékařském.

Těmito několika řádky ovšem není ještě plně vyčerpáno, jak jevila se úcta svatoantonínská u našeho lidu, jenž téměř ve všech potřebách a starostech životních volil si svým svérázným způsobem za svého přímlovce a zastánce — svatého Antonína Paduánského.

*) Srovnej „Český lid“, ročník XIV., strana 176, „Lidová jména rostlin“.

**) Viz L. Kopáček: „Památník Pičína“, strana 71.

Karel Procházka :

OBRÁZKY SVATÉHO ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO.

NA obrázcích, jež odedávna lid náš vkládal do svých modlitebních knih, nebekličů, nalepoval do vík truhlic, na vnitřní stranu dveří v almarách, z poutí na památku přinášival, do rakví kladl a pod., často se shledáváme s milým světce paduánským.

Nejčastěji na drobných obrázcích zobrazován býval Spasitel náš od dob milostného dětství až po tragedii na hoře Kalvarii a vítězoslávu svoji v nebesích, dále na takových malých obrázcích přechasto vidáme Matku boží P. Marii, zhusta sv. Jana Nepomuckého, svatou Annu, sv. Barboru a jiné miláčky boží — a tak častěji nežli jiné vyvolené boží shledáváme tu i svatého Antonína z Paduy.

Arci z dávných dob, v nichž světlo světa spatřily vzácné obrázky, jak je nám předvádí v reprodukci krásné dílo: „Geschichte der Buchdruckerkunst“ od Dra Const. Karla

Falkensteina (Lipsko) anebo „Der deutsche Holzschnitt“ von K. Zoege von Manteuffel (Mnichov), či kniha: „Die primitiven Holzschnitte“ von Kurt Pfeister (Mnichov)* — sotva který originál ve vlasti naší se dochoval. Natož aby se byl zachoval na naši dobu takový středověký obrázek svatého Antonína!

Po epoše Dürera v Německu a Lukáše z Leydenu v XVI. věku se rytectví nad míru zvelebilo.

V době té — v XVI. a XVII. století žili též v Praze mnozí dovední mědirytci. Ze znamenitějších je Heyden, Pavel de la Houe, Jan Sandrart.

*) Bohužel, že takových knih není v českém jazyce !

Dále Wolfgang Mayerpek, Lukáš Kylian, Alexander Abundi, Jiljí Salzmann, Jan Müller, Sadelerové. K nim se druží za Matyáše krále Petr Iselburgh, Václav Holar, jenž ovšem z Prahy odešel r. 1627. Následovala celá řada rytců dalších, kteří žili u nás, mnozí mistrně pracovali, leckterý vyryl do mědi a otiskl i obrázky svatého Antonína, a z těchto obrázků ne jeden na dobu naši se uchoval.

Mám takových starožitných obrázků, zobrazujících sv. Antonína, před sebou kolem 80, jak jsem je shledal zejména ve sbírkách kanonie strahovské, u vldp. arcib. konsist. rady a katechety V. Vítka a ve své sbírce. Jim věnována budiž tato stať!

Při těchto obrázcích jest charakteristickým, že velmi často na nich zobrazen je sv. Antonín s božským dítětem Ježíškem.

Jsouť v církvi svaté někteří světci a světice, jež jako kvítek nejspañilejší zdobí spolu zobrazený Ježíšek. Tak je to především Matka Boží s milostným dítětem, tolikéž pěstoun Páně, sv. Josef, dále sv. Stanislav Kostka, bl. Heřman Josef ze řádu kanonie premonstrátské (7. dubna svátek), svatý Josef de Cruce, sv. Křištof, sv. Johanna, sv. Rosa limánská vzácněji svatá Kateřina a sv. Kajetán. Téměř pravidlem na obrázcích spolu se svatým Antonínem vyskytá se božské děťátko. Svatý Antonín buďto chová v náručí Ježíška, nebo uctívá jej v obláčku k němu sestupujícího. A tu buďto líbá svatý Antonín ručku dítěte nebeského nebo líbá křížeček, visící z růžence, jež mu Ježíšek k polibku podává, nebo celuje nožku Ježíškovu co nejpokorněji. Líbezný je onen obrázek od A. Brandela, kde Ježíšek sklánějící se k svatému Antonínu, v jedné ruce drží křížek a druhou věnčí hlavu našeho světce. — Ryjec Wagner zobrazil P. Marii objímající jednou rukou Ježíška, druhou sv. Antonína.

Nejen s Ježíškem, dítětem spolu, ale i s jinými svatými na témže obrázku bývá svatý Antonín podán.

Tak na malém obrázku, z poutního místa Hájků u Prahy, vprostřed zobrazena je loretánská P. Maria v pláštíčku, po jedné straně klečí svatý František z Assisi, s druhé sv. Antonín Paduánský. Dole je zobrazen klášter františkánský „in Silva“ s přitiskem, že postaven roku 1623 a signován ryjcem Birckhartem (1677 — 1748).

Na jiném obrázku mezi sv. čtrnácti pomocníky trůní P. Maria. Doleji drží jakýsi kostelík s jedné strany svatý František, s druhé svatý Antonín Paduánský s podpisem: *Auxilium praesens divina potentia praestat.* Snad to opět hájecký obrázek?

A zase na jiném klečí svatý Antonín před knihou, na jejíž listech je psáno: „*Prodigium factus sum apud Te.*“ (Divem jsem učiněn před Tebou.) Ve výšinách nebeských trůní Bůh Otec, níže Ježíšek, harmonicky

Kresba sv. Antonína od biskupa Jana Rudolfa Sporka.
Z „Památek“, díl XXI, str. 114. Ilustrace ke článku dr. Ant. Podlahy:
Kresby hraběte Rudolfa Sporka.

jsou tu umístěny andílčí hlavičky a celý anděl. Dole loď se zmítá ve vlnách mořských. Tento rozkošný obrázek ryl Joa. Balzer a nedivím se zcela nic, že pro krásu jeho kdosi jej koloroval vodovými barvami.

Na jedné z drobných rytinek zobrazen svatý Antonín spolu se svatým Janem Nepomuckým pro podobnost, že jazyk obou zůstal neporušený.

Sem kladu i dva pergamenové obrázky z XVIII. století. Jsou oba ručně malované. Na prvním z nich je na hoře milostná P. Maria svato-horská a dole pod ní svatý Antonín — obě postavy uprostřed rozvilin. Druhý obrázek velmi jemně provedený s prolamovaným okrajem, po jedné straně v oválu chová drobnomalbu svatého Antonína Paduánského — na druhé straně miniaturku P. Marie cellenské. Oba tyto obrázky jsou články v nesmírném řetěze pergamenových ručních obrázků, jež ode dávna zvláště v klášteřích ženských byly pracovány a jež vrcholné krásy dostoupily za doby baroka a rokoka, ať již kraječky na nich byly pergamenové či papírové.

Obrázky svatého Antonína velmi často bývají přizdobeny rozličnými symboly, odznaky.

Velmi často svatý Antonín v ruce drží lilii, jindy v malebném seskupení, jako na našem obrázku Balzerově, lilii tu drží andělíček v ruce vy-piaté, jindy lilie ta leží u nohou světcových, anebo lilii tu drží svatý An-tonín s Ježíškem. Jindy — jako na pražských starých obrázcích Pachma-yerových — ztepile z honosné vázy vzhůru se pne lilie po jedné straně obrázku svatého Antonína, zatím co s druhé strany roztodivně je stylisován vodotrysk, někdy to bývá i řecký oheň, nikoliv bez významu. Často na obrázcích bývají skupiny andílků, neb aspoň hlavinky jejich. Na jednom z obrázků veliké množství andělů vznášejících se nad svatým Antonínem drží květinky v rukou svých. Na jiném obrázku svatoantonínském napo-čítal jsem patnáct andílků!

Velmi významně mezi ornamenty na rytině jedné od Klaubera je v gloriole jazyk zobrazen, což nám připomíná, že neporušený jazyk svatého Antonína se dochoval.

Také vhodně na obrázcích svatého Antonína spolu do ornamen-tace vložena bývá monstrance, jindy srdce, velmi často kniha, křížek.

Některé tiskárny obrázků svatého Antonína nespokojily se, že mezi květy samými umístily svatého Antonína, nýbrž i přes obrázek nalepily od-chlipující se květinu. Učinila tak staropražská firma J. Rattay — jinde i označeno jméno takové květinu: „Schüppige Lagunäa. Lagunaca Squa-mimosa.“ Odhrneš-li tištěnou a ručně kolorovanou tuto květinu, pod ní se ti ukáže rytinka svatého Antonína.

Na některé obrázky se svatým Antonínem zvláště nutno upozorniti. Jedním z nejzajímavějších obrázků svatého Antonína je, kde světec ten

zobrazen v klobouku maršálském i se šerpou takovou, a s holí maršála v ruce. Jak známo, Arabové v r. 1708 dobyli Oránu v Alžírsku. Leč v r. 1732 znova ho získali v bojích Španělů, a sice jak nám to napovídá nápis na obrázku, přímlovou svatého Antonína Paduánského, k němuž španělský admirál před výpravou důvěrně se utekl a v kostele františkánském v městě Alcante oděl sochu svatého Antonína v uniformu maršálskou. Jsou dochovány takové tři rytiny, upomínající na vítězství Španělů, se scenerií loďstva, města, moře i s Maury, vše pěkně podáno. Jeden z těchto obrázků ryl do mědi Kempter, druhý Klauber, třetí K. Berl (exc. in Offen).

Byl to oblíbený motiv, neboť kromě zmíněných tří rytinek podobný obrázek ryl ještě J. Baltzer (sc. et exc. Pragae et Lissae).

Zvláštní zmínky zasluhuje i obrázek, pod nímž podepsán Antonius Birckart, Calcographus. Svatý Antonín, klečící na knize, objímá Ježíška. Dole pod obrázkem je jemně provedený znak hraběte Šporka a věnování. Illmo, Exc. D. Franc. Ant. S. R. J. Comiti de Sporck, Dno in Lissa . . . Patrně proslulý rytec Birckart, žijící v Praze a v Lysé, se chtěl rytinkou zavděčiti umění milovnému šlechtici, jenž nesl i jméno světce paduánského.

Hojně u nás rozšířena byla i rytinka svatého Antonína na mostě Karlově v Praze od M. Engelbrechta (exc. A. V.).

Je známo, že druhdy u nás koledující kněží, učitelé i žáčkové rozdávali lidem zvláštní kolední obrázky. Takové z Kutné Hory a odjinud byly otištěny u Dra Č. Zíbrta v „Českém Lidu“. Je zajímavé, že na jednom takovém koledním lístku je zobrazen i svatý Antonín. Nahoře obrázku je pěkná kresbička Boha Otce, svatého Ducha, P. Marie — Ježíška a dole pod svatým Antonínem písmeny C. M. B. s vrocením 173 . . . , a vloženy sem jesličky a svatí Tři králové.

Zvláštní pozornosti zasluhují mezi našimi obrázky rytinky svatého Antonína Paduánského na tak zvaných „amuletech“. Miníme těmito amulety skládací obrázčky, jež složené ve váčku, mnohdy ozdobném, lid náš nosíval obyčejně na hrdle zavěšené z motivů náboženských, ale nejednou s větší nebo menší přichutí pověřčivou nebo dokonce zcela pověřčivě.

Rozložený takový amulet ukazuje nám devět políček, a v každém je nějaká drobná rytinka, jako sv. František Xav., Neposkvrněné početí P. Marie, archanděl Michael, sv. Jiří, sv. Tři králové, sv. Ignác, sv. Jan Nepomucký, sv. Jakub de Marchia, P. Ježíš bičovaný — nebo jsou tam zobrazení v jednotlivých políčkách sv. František Solan., sv. Roch, hlava svaté Anastasie, bolestná P. Maria a podobně. Ve středním políčku obyčejně bývají kočičky od něděle Květné, drobounké medaile, květinčky, křížčky a p. A právě velmi často na některém z políček bývá rytinka se svatým An-

tonínem Paduánským na znamení, jak velice býval — a dosud je — uctíván svatý Antonín v lidu.

Tyto amulety sahají do dob prastarých — devítipoličkové amulety u nás bývaly velice rozšířeny a ve sbírkách jako vzácné dokumenty kulturně historické jsou chovány. Zejména jsou z dob XVIII. století.*)

K těmto amuletům se druží tak zvaný „*Kříž sv. Benedikta*“.

Původ svůj má ve zbožnosti lidu dávných věků křesťanských, stejně tak jako tak zvaná „*Delka Pána Ježíše*“, po prvé u nás přicházející v Passionalu Kunhuty, abatyše † 1321. Obého později zneužíváno pověřčivě. Zachoval se dřevoryt ze staropražské jedné tiskárny — jenž zobrazuje dvojitý kříž. Na něm plno nápisů a obrázků. Nápisy jsou částečně srozumitelné jako: „Pochválen buď Jezyss Kristus. Krzyzs svatého Benedykta, arciotce, patriarchy — částečně nesrozumitelné jako: Afofst Pauldt atd. V medailonkách je tu plno obrázků: Ukřižování Páně, sv. Rodina, sv. František, sv. Benedikt, sv. Fabian, sv. Roch, sv. Florian atd. — a mezi nimi i medailonek se sv. *Antonínem Paduánským*. Jsou na tomto kříži sv. Benedikta ještě jiné odznaky, jako písmena I. H. S. — nebo C. M. B. — leč podrobný popis by nás zaváděl daleko. Jednalo se nám jen o uvedení, že na kříži tom je i obrázek sv. Antonína na důkaz, jak veliké úctě lidové se těšil sv. Antonín.

Stejně tak o tom svědčí i tak zvaná „*morová stuha*“.

Za dob morové rány, jež druhdy u nás tolik a tolik zuřivala, lid náš rád se utíkal k Bohu o pomoc a vzýval zvláště některé svaté o přimluvu.

Při tom na znamení zbožnosti i důvěry veliké nosíval při sobě stuhy. Jednu z nich popisují. Je to hedvábná červená stuha 70 cm dlouhá, 6 cm široká, asi z druhé poloviny XVII. století (1663?).

Vprostřed je rytinka, pod obloučkem z andílčích hlaviček, bolestná P. Maria s opisem: „Gežissy s Marygi Matkau Twau, poraučim Ti s Tělem dussy mau.“ Po stranách jsou pak tisky se sv. Janem Nepom., s bl. Miladou (?), sv. Erantiškem a sv. Antonínem Paduánským, držícím v ruce lilii.

Jako zvláštnost uvádím, že z tiskárny pražské Dom. Mauliniho (kolem r. 1800) je na obrázku sv. Antonína v pěkném pluvialu. —

Na obrázku sv. Antonína velmi často bývají *nápisy*, obyčejně z Pisma sv. jazykem latinským, německým i českým, jako na př. pod staropražským obrázkem kytíčkovým z prodejny Rattayovy je nápis: „Wer auf Gott vertraut, wird erhöret werden“, hned česky: „Kdo se důvěřuje v Boha, vyslyšen bude.“

Staropražský rytec Maulini rád na své obrázky přitiskl: „Von der Wallfahrt bin ich gekommen und habe dir dieses Bild mitgenommen.“

*) Takový amulet je reprodukován v Českém slovníku bohovědném dra Ant. Podlahy str. 403.

Staropražská tiskárna V. Hofmana podpisovala obrázky sv. Antonína citátem: „Pojďtež ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím“ — a podobně.

Ještě z vděčnosti k umělcům, tiskárnám a prodejnám, jež se přičinily o rozšíření obrázků svatoantonínských, uvedena budtež zde jména jejich, jak čteme je na uvedených zde vpředu osmdesáti obrázcích. Jsou to: Balzer Gregor (v XVIII. stol.), Balzer Joa. (nar. 1738), Berl F., Birkart A. (1677—1748), Bohmannovi dědicové v Praze (počátkem XIX. století), Brandel A., mědirytec v Kuksu, žák slavného Renze, Engelbrecht M. (exc. A. V.), Hessig Fr., (sc. apud. haeredes St. Maistetter (exc. A. V.), Hoffmann W. v Praze po r. 1800, Kempter (Sc. A. V.), Klauber J. (nar. r. 1711 v Augšburku, Koppe na Smíchově, Mansfeld (pracoval v Praze 1705—1748), Maulini Dominik (tiskař v Praze kol. r. 1800), Morak W. (v Praze tiskař kol. r. 1850), Pachmayer J. v Praze (kol. r. 1850), Patzak v Hradci Králové, Pfeffel J. A., rytec, Präxl J. A. („in Krembs“ universitní knihtiskař), Rattay v Praze, Rudl Sigm. v Praze, Singhammer Wenzel (ve Vrchlabí), Wenig Joan. Balt., rytec.

Drobné tyto obrázky provedeny byly různou technikou; jsou to mědiryty, oceloryty, dřevoryty, kamenotisky, barvotisky a ještě jinakými způsoby provedeny. Tištěny jsou na papíru i na hedvábí. Některé jsou výborné provedením i půvabným pojetím. Ze všech dýše — třeba naivní, ale jímavá něha a zbožnost. Ať je tomu jakkoliv, umělé i neumělé tyto zažloutlé starobylé obrázky jako opravdoví misiónáři naplnily úkol svůj a hodny jsou vážnosti a zánícení, s jakým ukládají se nyní jako kulturně-historické dokumenty ve strahovské knihovně, v pražském městském museu, v universitní knihovně i v jiných veřejných ústavech a ve sbírkách soukromých sběratelů.

SV. ANTONÍN PADUÁNSKÝ A SV. JAN NEPOMUCKÝ.

SLEDUJEME-LI v posvátném umění výtvarném našich zemí kult svatého Antonína Paduánského, postřehneme v něm záhy zvláštní duchovní přátelství svatého Antonína Paduánského se svatým Janem Nepomuckým. Podnět k tomuto vznešenému bratrství obou nám tolik milých světců — výmluvného Padovana a mlčenlivého Pražana — dala zvláštní shoda neporušených jazyků jejich. Baroko, jež tak rádo si hledá, srovnává a zdůrazňuje příbuzné motivy, často a výrazně shodu tu oslavuje svým nádherymilovným způsobem. A není zajisté vyloučeno, že svatý Jan Nepomucký, který v Padově studoval, byl i ctitelem svatého Antonína, neboť v době, kdy pobýval na universitě padovské, byla úcta k svatému Antonínu již hodně rozšířena, a tudíž ne neprávem se můžeme domnívati, že sv. Jan Nepomucký, vrátiv se do vlasti, seznamoval krajany s paduánským Divotvorcem, Za to byl odměněn podobnou všeobecnou úctou a oblibou po celém světě, když byl prohlášen za svatého,

jaké se těšil svatý Antonín za živa i po smrti. A tu všimáme-li si blíže, výtvorů našich umělců nebo přání těch, kdož díla umělecká od nich objednávali, setkáváme se daleko častěji, než bychom se nadáli, se svatým Antonínem Pad. a svatým Janem Nepom. ve zvláštním duchovním blíženectví, jež vyjádřeno bývá nejčastěji postranní sošnickou výzdobou oltářů, kde socha svatého Antonína činí protějšek soše svatého Jana Nepomuckého. Nemáme zde místa vypočítávati všechny tyto dvojice, ale čtenář je nalezne

•
velmi často v Podlahových „Posvátných místech“ a v „Soupisech památek uměleckých a historických“.

Shoda tato jeví se také tím, že protější dva postranní oltáře, souhlasné architektury a výzdoby, doplňující se na jeden souměrně rozdělený celek, zasvěceny jsou našim světcům. Svatý Jan Nepomucký závodí tu o primát se svatým Františkem z Assisi. Pěkně vyřešil tento motiv na jediném oltáři barokovém, jakož i vkusně spojil obrazy obou světců budovatel barokového oltáře v Horní Plané, asi z let osmdesátých XVIII. století. Dolení polovinu oltáře zabírá na plátně malovaný obraz svatého Jana Nepomuckého, hoření část vyplňuje poněkud menší obraz svatého Antonína Paduánského. Oltářní bohatá architektura obklopuje zdařilou prací řezbářskou oba obrazy a vyvrcholuje nahoře dvěma jazyky v barokové gloriole.

Však nejen na oltářích setkáváme se s těmito motivy přátelství svatého Antonína se svatým Janem. V Čiměři na Jindřichohradecku jsou na zvláštních podstavcích u pilířů sochy svatého Jana Nepomuckého a svatého Antonína Paduánského skorem ve skutečné velikosti. Onen drží v pravici knihu s biretem a levici pozdvihuje vzhůru, tento v tuhém rouše drží v loktech roztomilého Ježíška.

A nyní doprovodíme oba vzácně milé světce na pouti za posvátným uměním i mimo chrám. V Mirošově na okresu rokycanském u vchodu do kostelíka svatého Josefa stojí kamenné sochy svatého Antonína Paduánského a svatého Jana Nepomuckého v životní velikosti. Postaveny byly obě hrabětem Adamem Františkem Vratislavem z Mitrovic 1693. Svatý Antonín má vedle sebe andílka, který mu drží knihu, sám má v ruce velkou lilii. Jest to v kameni tesaná kopie obrazu pičínského, respektive svatojakubského v Praze.

Nad zámkem Svijany na Turnovsku, při cestě k Loukovu, jsou barokní sochy svatého Jana Nepomuckého, klečícího na obláčku a svatého Antonína Paduánského, jež původně stály u brány zámku.

Vpředu jest na soše svatého Jana Nep. nápis:

Ioanni In terris silentiarlo In astris faCVnDo bohaeMiae patrono
obtVLIT VotI reVs. H. C. J.

Vzadu: F. Z. 1826. Zřídil Kristian Jäger, purkrabí r. 1733.

Na soše svatého Antonína vpředu čteme:

Haec paDVane TVo pletas eXstrVXIIt honorI sInt preCor Antoni
MVnera grata tibi.

Vzadu: Zřídil r. 1747 purkrabí J. Kastner.

Překlady chronostikonů:

Janu na zemi mlčelivému ve hvězdách, výmluvnému patronu Čech,
věnoval, kdo slíbil. H. C. J.

Tuto sochu, světče Paduánský, zbožnost zbudovala k úctě Tvé. Kéž jest Ti, Antoníne, tento dar milý!

Historii a data o těchto dvou sochách zaznamenává vlastivědný sborník „Od Ještěda k Troskám“, roč. IV., v článku J. V. Šimáka: „P. Václava Pachty, Kronika svijanská z let 1578 — 1845.

Podobně řezbáři a sochaři na mnoha ještě jiných místech oslavili společně svatého Antonína se svatým Janem Nepomuckým. Sochy obou světců sousedí také často na větších sousoších, zvláště na morových sloupech, postavených v dobách, kdy nakažlivé nemoce kosily tisíce obyvatel v Čechách. Mimoděk vzpomínám sousoší v Chrudimi, ve Stříbře, ve Velešíně, v Mětinách, na aleji světců na Karlově mostě v Praze.

Při popise kostela svatého Antonína v Praze VII. viděli jsme zvláštní triumvirát, který uzavřel paduánský Divotvorce s českými světci: svatým Janem Nepomuckým a svatým Václavem. V Turnově nalézáme při domě Patočkově podobné seskupení již z roku 1761, v němž dostává se nejčestnějšího místa svatému Václavu.*) Náписy a chronostikony pak tlumočí společnou vroucí lásku a vděčnost Turnovských k těmto světcům:

Canon I Co fa Mae q Ve t V tor I h V IV s regn I patrono patr I otae q Ve DI Vo Ioann I ere X It fer V ens sp I r It Vs. — Kanovníku a dobrého jména ochránci tohoto království, patronu a vlastenci svatému Janu, vztyčila vroucí mysl.

Beato Wen Ces Lao DI Cat a Mor 1761. — Svatému Václavu zasvěcuje láska 1761.

Tha V Mat V rgae VI tae Pa D V ano orator I san C to Antonio VI Va Char I tas e X tru X It. — Divotvůrci života, Paduánskému kazateli, svatému Antonínu živá vděčnost postavila.

Však duchovní bliženství provází našeho krajana se sv. Antonínem velmi často i za hranicemi, zvláště v zemích alpských a v Itálii. Z přetných těch výtvorů, pro jejich zajímavý historický původ zmiňuji se o sochách v kostele svatého Mikuláše v Benátkách z doby, dříve než republika benátská vyvolila si za svého spolupatrona sv. Jana Nepomuckého.***) Náklad na obnovu chrámu uhradil sám duchovní správce, nevědělo se však, odkud peněz si k tomu zjednal. Když pak na něho ustavičně naléhali, aby pověděl, odkud podpory se mu dostalo, dal konečně na hlavní stěně chrámové ve dvou výklencích postaviti dvě kamenné sochy, a to svatého Antonína Paduánského a svatého Jana Nepomuckého. Pod první sochu dal vytesati slova ze známého chvalozpěvu sv. Bonaventury: „*Si quaeris miracula. . .*“

*) Vyobrazení viz: „Soupis okresu turnovského“, strana 232.

**) Usnesení senátu o spolupatronátu sv. Jana v Benátkách datuje se ze dne 26. dubna 1794, naše událost datuje se již z let šedesátých.

(„Žádáš-li zázraků . . .“), pod druhou pak slova z modlitby kněžské na den svatého Jana Nepomuckého: „*Secretum meum mihi*“ („Mé tajemství náleží mně“). Tím chtěl názorně naznačiti asi tolik, že nikomu nic po tom není, odkud peníze k opravě chrámové obdržel.*)

Také malířství často sdružovalo našeho zemského patrona se svatým Antonínem, což dosvědčuje v záhlaví článku reprodukováný starý obrázek — dřevoryt — ze sbírek dp. Aloise Černého, kaplana v Dýšině. Na výstavě mariánské v Olomouci v Salesiánu o sjezdu lidovců 1925 byla vystavena krásná větší rytina ze sbírek Ikony-Dolanského: Kořící se sv. Antonín a sv. Jan Nepomucký Panně Marii. Rytina ta byla vlastně pozvánkou z roku 1732 k učené bohovědné disputaci, konané P. F. Ludvíkem Sartori u Panny Marie Sněžné v Praze. V bohatě rozvinuté rytině s vedlejšími výjevy spatřujeme v hořejší části obrazu Matku Boží s děťátkem; okraje pak vyplňují motivy s citáty o výmluvnosti i mlčelivosti jazyků: „*Linguae in Signum sunt . . .*“ 1 Corinth. 14. — „Jazykové na znamení jsou . . .“ „*Aperto ore ejus invenies . . .*“ — „Otevra ústa její, nalezneš . . .“ „*Et liberabo te in die illa . . .*“ Jer. 39, 17. — „Osvobodím tebe v onen den . . .“ — Ve střední části rytiny v bohaté výzdobě obětují naši světci své jazyky. Jazyk svatého Antonína obklopen jest svatozáří a osmi hvězdami, v nichž písmena v kruh sestavena dávají slovo: „*Loquebar*“, t. j. „Mluvil jsem“ a jazyk svatého Jana Nepomuckého ozařuje pěti hvězdí, ozdobené nápisem: „*Tacui*“, t. j. „Mlčel jsem“. S ladností baroku vlastní připojuje se k hlavním osobám obrazu celá řada motivů vedlejších, ale symbolicky se doplňujících. Nejdolejší část vyplňují kartuše s thésami, pak podrobně vypsáno, za jakým účelem obraz byl vydán. Nápis tento v překladu zní: „Myšlenky z veškerého bohosloví dle ducha Doctoris Subtilis Jana Duns-Skota ke cti a úctě vysoce důstojného v Kristu P. Jeremiáše Harpeingera z řádu Min. svatého Františka, kazatele, generálního lektora S. Theologie, početné provincie skutečného definitora, komisaře v obnovené provincii české, generálního visitatora, nejhodnějšího Otce a představeného nejvážnějšího a nejctěnějšího s poslušností synovskou posvěcené (myšlenky) při provinciálním sněmování k obvyklé disputaci předložené, které obhájí za předsednictví P. R. Řehoře Rocken, Ord. M. svatého Františka, skutečného generálního lektora P. F. Ludvík Sartori, téhož řádu kněz v Praze v kostele Panny Marie Sněžné. L. P. 1732.“

Také rytec na koledním lístku ze začátku 18. století s obrazem svatého Antonína pojal do dekorativní výzdoby svatého Jana Nepomuckého.

*) „Method“ XIX. z roku 1893, strana 38.

Konečně hořce musíme konstatovati, že v poslední době zvilé nenávisti proti všemu katolickému stali se v naší vlasti oba světci současně obětí vandalského obrazoborectví. Neuvědomělí a svedení snad lidé nejen že zničili pomník našeho krajana po celém světě známého a uctívaného, ale současně ničí sochy svatého Antonína, jako se stalo ve Zlíchově u Prahy záhy po převratu.*) Podobně nedávno v Jablonci u Mimoně zničili cizí neurvalci jedné noci sochu sv. Jana a sv. Antonína. Obyvatelé místní však, aby usmířili zločin, spáchaný na jejich půdě, ve čtrnácti dnech sochy mocných těchto orodovníků znovu budují a záhy dávají posvětití.**)

Pro zajímavost podotknouti ještě dlužno, že obec *Antonínov*, jihozápadně od Brušperka, má kapli zasvěcenou svatému Janu Nepomuckému, sousední pak dědina Borošín, sousedící s Antonínovem, má kapli svatého Antonína Paduánského.***)

Uzavírám tento motiv ukázkou literární z dříve již citované knihy v tomto sborníčku: „Měsíčné Lilium v českopaduánské duchovní zahradě“ z roku 1758: Jest to píseň k oběma světcům, jež v původním textu zní:

Píseň o svatým Antonínu.

Antoníne Paduánský,
Divotvorče předivný,
k tobě volám v mé chudobě,
skrze jméno ztracené,
neopouštěj mne v ten čas,
slyš volání a můj pláč,
navrať poklad ztracený,
jméno, čest, dobré jmění.

Nemám na světě žádného
v mé chudobě patrona,
krom jen tebe a svatého
Nepomuckého Jana.
Tys před Bohem orátor,
Jan jest můj prokurátor,
pročež mne zastávejte,
lidem škodit nedejte.

Antoníne Paduánský,
Tys' rybám němým kázal.
Svatý Jene Nepomucký,
mlčet jsi s nimi žádal,
Ty skrze tvou výmluvnost,
Jan skrz svou mlčenlivost,
koruny v nebi máte,
nás v bídách zastáváte.

Pročež na kolena moje
já vroucně před vás padám.
v mém zármutku a bolesti
za patrony vás žádám.
vy ústa všem falešným
zavřete utrhačným,
nepřátele mé zkroťte,
utrhat mi nedejte!

*) „Ve jménu demokracie“, str. 93.

**) Lidové Listy“ ze dne 17. října 1925.

***) „Vlastivěda Moravská“, svazek 41., strana 166.

Profesor Michael Ludvík:

BOŽSKÉ DÍTĚ V NÁRUČÍ SVATÉHO ANTONÍNA PADUÁNSKÉHO.

PRODUKTY výtvarných uměň, hlásající úctu i lásku, jaké se také po našich širých krajích těší milá postava Paduánského divotvůvce, hlásají zároveň i lásku k tomu, jež milý svatý Antonín buď v náruči svém drží, nebo k němuž, s nebe sestupujícímu, lokty své vztahuje — k Božskému dítěti.

Nebudiž úkolem mého pojednání, dotýkat se v tomto ikonografickém příspěvku těch nesčetných spoust Madon nej-různějších jmen s Ježíškem, ani obrazů a soch svaté rodiny užší (Božské dítě, Panna Maria, svatý Josef) nebo širší (předešlí spolu se svatou Annou a Jáchymem). Zde jen pro neobvyklost, tudíž zajímavost a pro známku starobylosti pozornost svoji upněme na sochu (zřídka obraz) svaté Anny, zvané „sama třetí“, jež na jedné ruce nese Božské dítě, na druhé pak — třebaže vyspělou již — Pannu Marii.

Ježíšek *samotný* v církevním malířství a sochařství vyskytuje se arci velmi zhusta:

ať již v dětství svém nese kříž, ať jindy zase jako mladičkový Dobrý pastýř tiskne k sobě ovečku, nebo nechať je podáván v různých variantách

Pražského Jezulátka — všude je to týž Ježíšek, jenž na jiných obrazech nebo sousoších druhem v mládí i zábavě má Jana Křtitele — ještě dítě. Místo beztak již světoznámého Pražského Jezulátka povšimněme si zřídka se vyskytující postavičky Ježíška z Antiochy, patrona to poutníků, jemuž neschází na výstroji žádný z atributů středověkých poutníků, klobouk širák, ani poutnická hůl s míškem, ani škeble, sandálky a tmavohnědý cestovní šat.

Jak nepřehledná spousta plodů výtvarného umění i po všech končinách našich je věnována kultu Božského dítěte v náručí světců! Spousta ta dosahovala by až závratných výší, kdybychom počítali v to i svatého Josefa s Dítětem. Zde přihlédněmež jen k té zvláštnosti, toliko v klášteřích karmelitánských vídané, že patron řehole té, Pěstoun Páně, v jedné ruce drže lilii, druhou vine k sobě Ježíška, jenž v ručce své, nejjistějším to palladiu, drží odznak řádu Karmelitánů.

Po Matce Boží a svatém Josefu největším hlasatelem milostnosti a slávy Božského dítěte je paduánský Thaumaturgos, náš milý svatý Antonín.

Převážná většina obrazů, soch i řezeb, podávajících postavu tohoto světce, jimž samozřejmě vévodí malby Murillovy, jsou zasvěceny kultu Božského dítěte, ať už sestupujícího ke klečícímu mladému Františkánu s nebes výšin, nebo chovaného svatým Antonínem na loktech, na kolenou, po případě jím tisknutého v náručí k srdci; na obraze Van Dyckově „Vision des Antonius“ — pro zvláštnost poznamenáno — je světec náš v plnovousu, rovněž tak na jiných obrazech, avšak cizích to vesměs pracích originálem i kopií. Náš český svatý Antonín je hladkých lící, mladistvého zjevu. Dost často vyskytá se klečící světec náš i před Madonou, ukazující nebo předávající mu s výšin oblačných Božské dítě; velmi zřídka, ale přec někdy bývá také v tomto seskupení svatý Antonín v plnovousu; svádí to k považování ho za svatého Františka z Assisi, jenž samotný před Matkou Boží, držící Ježíška, se v našich chrámech, kaplích a domácnostech nena-skýtá, jinde stěží.

V takových domácnostech, kde není ještě vyděděn starý mrav a kde památkou na otce, děda ponechán je třeba již zčernalý obraz na tom místě, kam jejich pietní ruka jej zavěsila, prokukuje nám leckde z té černi milá tvář Paduánského divotvůrce, avšak jen s lilii, bez Ježíška. I v museích a chrámech (viz stejné obrazy svatého Antonína na postranním oltáři v aug. chrámu pražském u svatého Tomáše a v kostele bývalého aug. kláštera v Pšovce) shledáváme se s takovýmto poprsním vyobrazením svět-covým. Mít černé roucho se stříhem hábitu augustiniánského — jakože černá barva dá se od hnědé v zčernalém obraze někdy těžko rozpoznat — musil by být náš Paduánský světec zaměněn bl. Cherubínem z Avi-

liany, kterýžto Augustinián má atributem toliko lilii (dle jisté krásné legendy). Avšak zřel jsem již mezi zčernalými malbami i poprsní postavu svatého Antonína Paduánského, majícího kápi na hlavě, jinde zase s hnědou pokrývkou tonsury na způsob „solidea“.

D. Anton IVs Pata VI n IVs Mira CVLI s

EVLGELI s.

J. W. de W. Invent.

B. H. de W. del.

Staršího původu, nejméně z počátku 18. století, je takové vyobr. našeho Thaumaturga, kde z lilie, kterou světec v ruce drží, jaksi vyrůstá Ježíšek; toto jádro obrazu pak kolkolem bývá doprovázeno v kruhovitých obrazcích nebo v růžicích podanými detailky, v jakých všech potřebách, naléhavostech a souženích Divoťvorce ten jest vzýván.

Vizme zde jedno takové, nejméně 200 let staré vyobrazení svatého Antonína:

Ze srdce prosvíceného betlemskou hvězdou, padající v doprovodu svatých Tří králů na Matku Boží s Dítětem, vyrůstá dvojramenné větvovi. Z něho na *vnitřní* straně, podél postavy svatého Antonína, je zleva po 3 růžicích, v nichž jsou symbolicky podány okolnosti, za kterých zbožné duše odedávna utíkaly se k slavnému tomu Divoťvorci: 1. Lepra (malomocenství) — symbolem dva lidé o berlích a srostlí; 2. Calamitas (neštěstí) — znázorněno

domem v plamenech; 3. Mors (smrt) — lebka se zkříženými kostmi. Dále po 3 růžicích zprava: 1. Mare (moře) — plachetní loď, zmítaná bouří na moři; 2. Membra (údy) — ruka, oko, noha; 3. Pericula (nebezpečství) — blesky, obepnuté růžencem do ploského oblouku.

Na *vnější* straně hlavního větvoví zleva je: 1. Error (blud) — vůl před monstrancí; 2. Daemon (ďábel) — jakás, člověku podobná obluda v kůži, od jejíž levé ruky vzlétá havran, v pozadí je oheň; 3. Aegritudo (nemoc) — nemocný na loži, s obkladem na hlavě a v ruce s křížkem. Zprava na vnějšku hlavního větvoví jsou: 1. Vincula (okovy) — symbolem zde řetězy nad zdí vězení s okénky; 2. Res perditia (věc ztracená) — ryba s prstenem v hubě; 3. Necessitas (nutnost nouze) — symbolisována nemluvnětem, ovinutým plenkami. (Viz obr. příloha XI.)

Nejzajímavější — bohužel ovšem, ne-li ojediněle, tedy tuze pořádku se naskytující — je taková olejomalba, jež vytryskla z oddané víry ve svatého Antonína jakožto „patrona nalezení ztracených věcí“. Zde světcova ztepilá, mladistvá postava stojí, drží v ruce Božské dítě a lilii, avšak u nohou mu leží spousta věcí, k nalezení kterýchž za dobré vnuknutí, a tak přispění, nebo za přímluvu u Boha byl vzýván a neoslyšel — tudíž obraz votivní. Tak býval do zboření (před 10 roky) kostelíka svatého Antonína Paduánského v Domažlicích nad sakristií velký oválový obraz Paduánského Thaumaturga, jemuž u nohou v podivné směsici ležely různé hračky, zvláště míč, panák (paňáca) a houpací kůň. Takovouto malbou dali nešťastní jacísi rodičové v jemné svojí mysli výraz smutné vzpomínky na ztrátu toho, co měli nejraději, na zemřelé své dítě. Nechtěli zajisté pro lítost k nohám patrona „nalezení ztracených věcí“ položit tílko smrti jim odervaného děcka v jeho vlastní podobě. A tak v malbě položili k nohám světcovým symbolicky aspoň jeho opuštěné hračky, s tou zajisté utajenou prosbou, by velký Divotvorce vyprosil jim na Bohu vrácení ztraceného dítěte šťastným narozením nového děcka.

Vybočovalo by z úzkého rámce, vyměřeného v přítomném sborníku této mé svatoantonínské vzpomínky, kdybych měl upozornit detailně na nej-různější motivy, v jakých milá postava svatého Antonína se ocitá v malířství světovém, jichž reprodukce vídat možno nejčastěji v klášterích františkánských (na př. na obraz kázání svatého Divotvorce ptactvu vodnímu, dále na výjev, kterak svatý Antonín rozdává před oltářem Mariiným chudíně chléb, zvaný antonínský).

Rovněž toliko v přehledu budtež zde vyjmenování světcové, kteří v katolickém výtvarnictví (ať v sochách a reliefech nebo v olejomalbách, akvarelech a tisku) kochají se v náručí svém s božským Dítětem; jsou to: z řehole premonstrátské sv. Heřman Josef, z řádu kazatelského (dominikánského): sv. Anežka z Montepulciana a sv. Růžena Limanská. — Kromě Klaristky sv. Kateřiny z Bologně, zvláště svatí Kapucíni: Felix z Cantalizia a Vavřinec z Brindisi; z Tovaryšstva Ježíšova sv. Stanislav Kostka; z řádu Karmelitánů sv. Terezie Ježíšova; mimo řehole je to v první řadě nejmo-

hutnější zjev na každém obraze Čtrnácti svatých pomocníků, sv. Krištof, nesoucí na ramenou svých Krista-pacholátko se zeměkoulí v ručce, dále sv. pastýřka Jenovefa, sv. Kajetán, ctitel betlemských jeslí sv. Jeroným a přede všemi starý Simeon, jemuž bylo dopřáno ne ve vidění, ale skutečně Mesiáše držet na svých loktech.

Pozoruhodny jsou též obrazy, na nichž sama Bohorodička s nebes výšin spouští, ukazuje a jaksi předává Jezulátko světcům, od země k nebeskému tomu zjevu u vytržení ruce vzpínajícím. Jsou to kromě svatého Antonína Paduánského svatí: Bernard z řádu cisterciátského, Ignác, zakladatel Tovaryšstva Pána Ježíše, sv. Augustin a sv. Šimon Stock z řehole Karmelitánů, sv. Vojtěch (viz obraz hlav. oltáře opat. benediktinského chrámu v Broumově), sv. Emerich, sv. Karel Borom., sv. Kryšpín a Kryšpinián, patroni obuvníků, a sv. Ildefons.

Kéž tento ikonografický příspěvek pomůže obnovit a prohloubit zájem o obrazy, sochy a vůbec všechny památky úcty sv. Antonína Paduánského do té míry, v jaké slavnému tomu Divotvorci byla vzdávána našimi předky.

ARCIBISKUP DR. ANTONÍN C. STOJAN ZVLÁŠTNÍM CTITELEM SV. ANTONÍNA.

NEZAPOMENUTELNÝ arcibiskup olomoucký dr. Antonín Stojan, veliký almužník, na jehož štědrou ruku mnozí budou dlouho vzpomínati, byl zvláštním ctitelem svatého Antonína Paduánského, což zajisté podrobněji osvětlí jednou životopis slovanského biskupa a „anarchisty dobra“: zde podávám čtyři drobné příspěvky ze života „dobráčka Božího“, jež nejlépe tlumočí úctu Stojanovu k svému patronu:

Arcibiskup dr. Antonín Cyril Stojan působil svého času jako exposita ve Svěbohově u Záhřeba v severní Moravě. Za nedlouhou dobu pobytu svého v této dědině zanechal mnohou památku tamnímu kostelu, zasvěcenému Nanebevzetí Panny Marie, jež pečlivě opravil a novým inventářem obohatil. Roku 1888 na evangelijní straně zbudoval z peněz mezi dobrodinci vyprošených pěknou kapli; mnozí farníci pracovali z lásky při stavbě. Kaple pak zasvěcena patronu horlivého pastýře na viničce Páně ve Svěbohově. Socha světce byla uprostřed oltáře, strany ozdobeny sochami sv. Františka a svaté Alžběty.

P. Stojan ke slavnosti svěcení kaple složil a tiskem vydal litanii k svatému Antonínu Paduánskému, již dosud nejeden svěbohovský občan uchovává v modlitebních knížkách na památku. Litanie i píseň každoročně na svátek svatého Antonína se opakují při večerní pobožnosti. Zažloutlý již spisek této čtyřlístové památky tiskové po Stojanovi nese titul: „*Památka na posvěcení kaple svatého Antonína Pad. při kostele svěbohovském.*“ Písemná tato milá památka na zvěčnělého arcibiskupa je doplněna písní z Kancionálu: „K tobě se utíkáme, svatý Antoníne . . .“ Tisk zakončen jest modlitbou k . . .

patronům a dědicům, jež jako celá životní činnost Stojanova tlumočí vřelou a oddanou lásku vlasteneckou a úctu slovanským a českým zemským patronům.

Kaple svatého Antonína ve Svěbohově je ozdobena krásným starým obrazem Nanebevzetí Panny Marie, jenž býval na hlavním oltáři, jak dobře patrné na našem obrázku Stojanovy kaple. O vánocích staví se v této kapli betlem, ve svatém týdnu velikonočním Boží hrob. Zbožní farníci velmi rádi se utíkají do té kaple a modlitbou vzývají ve svých potřebách svatého Antonína. Každého roku 13. června slouží se tu ráno slavné služby Boží.*)

Těž jest známo, že Stojan byl každoročním poutníkem k neobyčejné úctě se těšícímu svatému Antonínkovi nad Blatnicí na Moravském Slovácku. Pouti ke svému patronu nevynechal ani ve své nejvyšší hodnosti a známým spolupoutníkům**) vždy hrdě připomínal: „V celé Evropě a na celé zeměkouli, kromě Padovy v Itálii, není poutního místa k paduánskému Divo-tvůrci tak oblíbeného a tak navštěvovaného, jako jest náš svatý Antoníček nad Blatnicí.***)

Dle „Výroční zprávy spolku pro vystavění chrámu svatého Antonína Praha VII.“ za rok 1924 měl mezi svěcením na náměstí před novým kostelem kázání výmluvný probošt kroměřížský, říšský a zemský poslanec Msgre dr. Antonín Cyril Stojan na thema: „*Dnes stalo se spasení domu tomuto!*“

Zajisté i všeobecně projevovaná dobročinnost Stojanova byla jakousi spojitostí s úctou svatého Antonína Pad.

Polní superior a jednatel apoštolátu sv. Cyrila a Methoděje, Rafael Kozák v Kroměříži, který obětavě soustřeďuje veškeré zprávy a paměti lidu o Stojanovi, vypravuje, jak Stojan slavil svůj svátek v Otnicích. Otiskují jej doslovně.

Ze života dra Stojana: †)

Roku 1897 bylo sv. Antonína v neděli. Krátce před tím měli jsme školu na několik dnů zavřenou, že vyskytly se u dětí osypky. Na sv. Antonína dal pan dr. Stojan v novinách ohlásiti schůzi, jako nově zvolený poslanec, v Uh. Hradišti. Jaké bylo však všech milé překvapení, když sobotní poštou dne 12. června dostal p. kaplan František Šebela dopis od dp. dra

*) Za tato data a půjčení písně a litaní Stojanových vděčím p. Štěpánu Strykovi ze Svěbohova.

**) Sděluje p. František Kuřina z Blatnice.

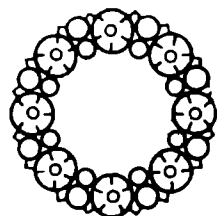
***) Dp. Antonín Jemelka, kaplan v Laškově u Olomouce, upozornil, že arcibiskup Dr. Stojan roku 1921 navštívil s architektem kapli svatého Antonína P. u Krakovce. Kaple popsána byla již dříve. Pomýšlel vážně na opravu této památné kaple, ale smrt jeho šlechetný úmysl zmařila, dříve než jej mohl ve skutek uvést.

†) Sdělila M. Jiříčková, učitelka.

Stojana, že v neděli 13. června hodlá přijeti do Otnic, poledním vlakem do Sokolnic, aby odpoledne měl u nás veřejnou schůzi. Zpráva rychle se roznesla po vsi a hoši hned přislíbili, že pojedou na koních jako banderium naproti a děvčata přišla před večerem do fary, aby ověncila kočár.

Když pak v neděli pana poslance u nás vítali a blahopřáli mu k jmenování, děkoval a povídá: „To jsem se dostal, jak říkají, z deště pod okap; nechtěl jsem na Hradištsko, aby mi tam nedělali slávu a zatím by to tam slavnější sotva bylo.“

V kostele nám udílel svátostní požehnání a po něm byla schůze ve stínu pod akáty u kostela. Lidí sešlo se hojně z celého okolí . . .

PADOVA A ČEŠI.

ODEDÁVNA chodívali jsme my Čechové do Padovy pro moudrost právnickou a bohosloveckou; zvláště v čtrnáctém věku hostilo město Divotvůrcovo naše krajany; oba nejproslulejší arcibiskupové pražští, Arnošt z Pardubic a Jan z Jenštejna studovali na universitě padovské, jež roku 1922 oslavovala sedmisté výročí svého založení. Zajímavé jest, že též svatý Jan Nepomucký, bliženec jaksi sv. Antonína Paduánského, studoval v Padově. Ještě jiní o vlast naši zasloužilí mužové vděčili padovské universitě, ctihodné udržovatelce římské vzdělanosti a vychovatelce cizinců za ono požehnání, jež plynulo tehdy národům z jednotné křesťanské kultury světové.

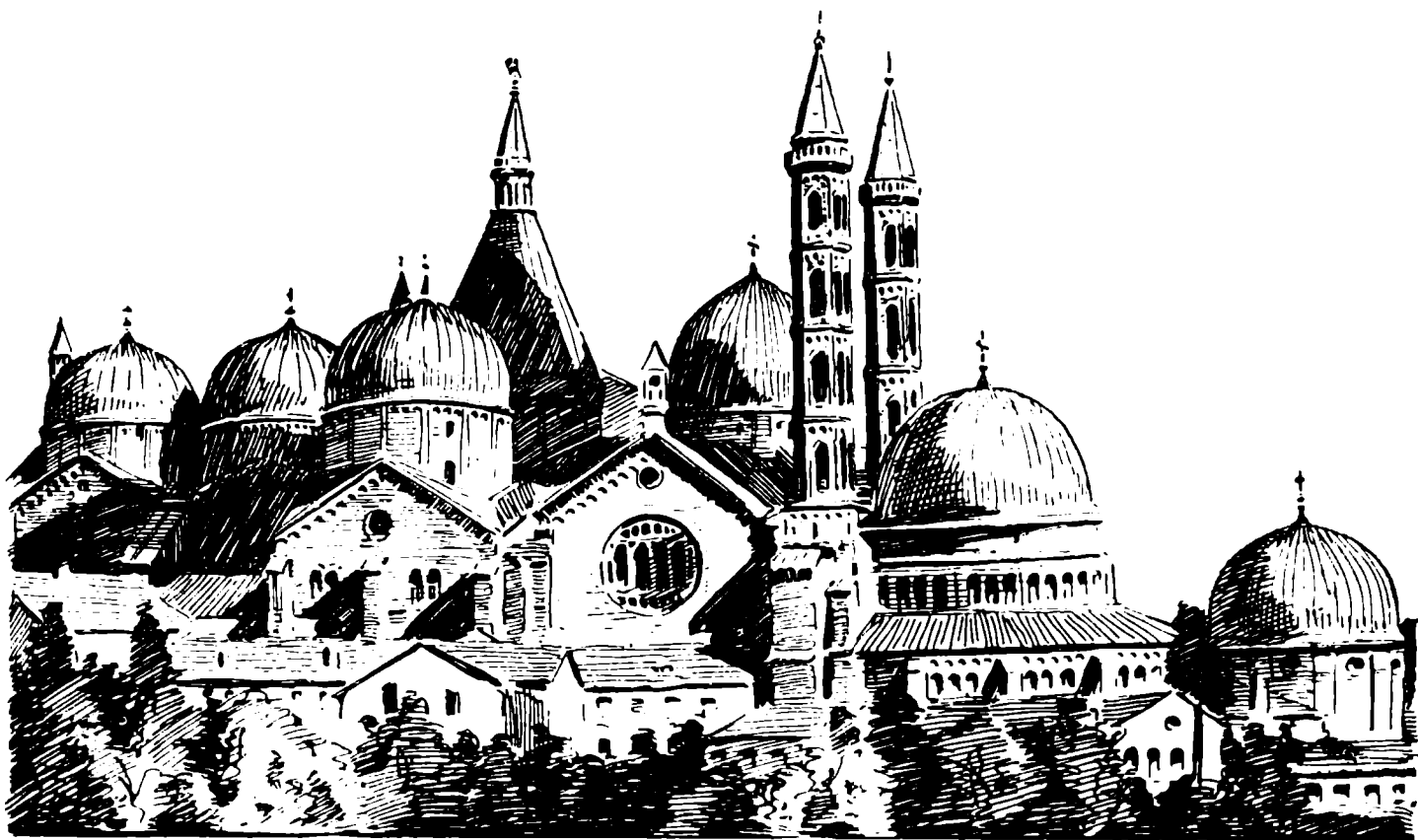
Avšak nejen universita padovská zůstává v našem vděčném vědomí českém spiata se středověkými začátky kultury, nýbrž i různé umělce volávali jsme do Čech z tohoto horeitalského města. Roku 1538 král Ferdinand dověděl se o slavném mistru plastiky Stellovy, jenž proslul stavbou chrámu sv. Antonína v Pavii, povolal jej se 13 vlašskými kameníky a sochaři na hrad pražský. Zdá se, že tento umělec, jemuž přičítá se plán letohrádku královny Anny, pocházel z okolí Padovy. Kdo stanul jednou v Padově před palazzo del Consiglio, jistě ihned pozná, že krásné stavbě pražské Belvederu, s malebnými arkádami — který dle úsudku cizinců jest nejlepší budovou vlašské renaissance v celé Evropě mimo Italie a bývá nazýván „toskánská kamenná báseň severu“ — byl vzorem stavbě pražské.

Později však přilnuli jsme k vysokému učení pařížskému, takže universita pařížská stala se matkou university Karlovy. Záhy však, chtějíce našim i okolním zemím vnutiti husitismus, sami vyloučili jsme se z mezinárodního společenství evropské kultury. Teprve humanisté opět hledají cestičky za vědou přes Alpy ale častěji do jiných měst než Padovy.

Kdybychom důkladnější revisi podrobili české dějiny, jistě bychom našli ještě více dokladů o našich předcích, jež před 700 lety hostívala „alma mater Patavina“; pozoruhodno jest, že historické vzpomínky na toto město jsou vždy milé a hřejivé. Též v našich chrámech i sbírkách soukromých

nalezneme památky z italské Padovy. Vzpomínám zde oltářního obrazu sv. Jakuba ve Skuhrově nad Bělou v Orlických horách, který byl malován v XVII. století v maliřské škole padovské. Před čtvrt stoletím vymírala poslední generace starých vysloužilců, z nichž mnozí část své vojenské služby prožili v Padově a vždy rádi vzpomínali na ohromnou basiliku a nádherný hrob světcův . . . Důležitým bodem stala se však Padova v době našeho odboje za světové války, neboť se svým okolím byla kolébkou českých legionářských pluků v Itálii; zatím co rakouské letecké útoky na podzim roku 1917 Padovu znepokojovaly, poškodily průčelí basiliky a prorazily střední loď. Jak jsem se v Itálii dozvěděl, umělecká díla v chrámu poškozena nebyla, ale „katolické“ Rakousko úplně zničilo stroje tiskárny časopisu „Svatý Antonín“, který v Padově vychází v 16 řečích při nákladu dvou milionů výtisků. Mnohé podrobnosti o vzniku legií citují různé legionářské publikace. Historickým pro nás Čechy stalo se padovské náměstí dne 8. prosince 1918, kdy čsl. vojsko jako celek po prvé skládalo vojenskou přísahu za osobní účasti italského krále. Benátský list „Gazzettino“ napsal dne 9. prosince 1918 o tomto pro nás historickém dni v Padově tuto zprávu: „Již od osmé hodiny včera ráno bylo v Padově živo, zejména v ulicích, kde jsou ubytováni Čechoslováci. Před 9. hod. začalo řazení pluků, které došly z okolních vesnic; polovice prostranného náměstí byla pokryta hustými řadami českého vojska s lesem bodáků. Misto, určené pro hodnostáře občanské i vojenské, kteří se zúčastní slavnostní přehlídky vojska, je slavnostně vyzdobeno. Vlají tu spojenecké prapory, z nichž vesele pronikají barvy československé, bílá s červenou. Loggie Amulea jest přeplněna a kolem dokola tisíní se nesmírné zástupy, které jsou dychtivy na podívanou, jež se nevrátí tak brzy. O deváté hodině se dostavili četní hodnostáři, mezi nimi starosta, prefekt, místoprefekt, královský prokurátor, přednostové úřadů atd., které přivítal československý vyslanec v Římě, Borský, s vojenským přidělcem, kapitánem Šebou. Shromážděnému zde čsl. vojsku velel generál Piccione. Peší pluky 21., 32., 33., 34., 35. a 39. s polní baterií, houfnicemi i jízdou a automobily, zdravotními oddíly shromáždily se tu, aby slavně přisahalY své vládě republikánské a přijaly prapory. V 9.30 hodin tlumočil vyslanec Borský československému vojsku pozdrav vlády, na který bylo odpověděno trojím hromovým „Nazdar!“ A za chvíli na to nastala nová posvátná chvíle. Náměstím zahlaholily fantáry; to přicházel sám italský král Viktor Emanuel se svou skvělou družinou. Nesmírné zástupy propukly v nadšené ovace, zatím co vojsko vzdávalo poctu. Hudba notuje československou hymnu „Kde domov můj?“ Jest to píseň velebná, chrabrá, zároveň tklivá ve své skoro až náboženské přisnosti. Když hymna dozněla, předčítal kapitán Šeba s tribuny přísežnou formuli a všichni vojáci zdvihnuvše pravici ji opako-

vali a na konec svolali třikráte „Nazdar!“ Po přísaze zahrána opět národní hymna a velitelům vojska odevzdán prapor, jemuž vojsko za zvuků posvátné písně vzdává čest. Tím první oddíl slavnosti ukončen. Nyní v automobilu královském spolu s italským králem zaujal místo vyslanec Lev Borský, aby odjeli k tribuně naproti loggie Amulea a vykonali slavnostní přehlídku vojenských sborů československých . . .“ Na to vypsána podrobně charakteristika našeho vojska a dojem defilujících na italského krále. Na konec pak benátský list ještě podotýká: „Byla to vsutku historická chvíle, neboť kráčel tu vojenský sbor nového národa, národa re-

publikánského, sestavený v zemi italské, defilující před naším králem v městě, které má smutné vzpomínky na bývalé vojenské přehlídky padlého, přemoženého utlačovatele, kterému byli podrobeni nevinní národové, které teď pozdravujeme jako své přátele a spojence a jim se podivujeme. A do všeho toho slavnostního ruchu zní jásavé svolání: „Evviva Italia!“ — „Evviva Bohemia“ — ! Řeč, již tehdy náš vyslanec k čl. vojsku za přítomnosti ital. krále promluvil, otiskl „Čech“ v č. 344. ze dne 17. prosince 1918, v Itálii otiskl tuto řeč zástupce vlády český časopis, tehdy v Římě pro legionáře vydávaný, „V Boj“, roč. I., č. 49 ze dne 14./XII. 1918. Důležitou zastávkou byla Padova i pro našeho presidenta při návratu do osvobozené vlasti; za jeho pobytu v Padově utuženy

zahraniční svazky a vyměněno mnoho význačných projevů o našem státě. Zdá se, že Padované i po našem odchodu z Itálie mnoho vzpomínají na své hosty z Čech; tak roku 1921 na přání padovanského obyvatelstva dávana byla opera „Giovanni Huss“, jež před mnoha léty měla premiéru v Trevisu. Její skladatel jest již mnoho let mrtev. Jaká je její tendence, nemohl jsem se bohužel dopátrati. Svou pozornost za účtu jejich světců našim národem prokazovanou osvědčili Padované již dříve tím, že ozdobili obrazy svatých Cyrila a Methoda průčelní okna jedné kaple v basilice sv. Antonína a evangelijní stranu téže kaple obrazy sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepomuckého. Však v českých cestopisech po Itálii vzájemně vždy se vzpomínává kulturních svazků, jež pojí Padovu i Prahu. Nelze ty cestopisy zde všechny citovati pro jejich nekonečnou řadu. Z českých spisovatelů věnoval Padově milou a srdečnou vzpomínku Quido Maria Vyskočil článkem „Pouť v Padově“,*) končí takto: „Že také čeští turisté od doby převratu na Padovu nezapomenou na svých italských potulkách, je přirozeno, zvláště když i oni jdou sem hledat vzpomínky na dávné slavné dny česko-italského bratrství . . . A ty naleznou zde vždy. Sám svatý Antonín Paduánský pečuje tu o ně, aby se nikdy odtud neztratily nadobro . . .“ Však nejen turisté, ale zvláště římsští poutníci zde se rádi staví u mramorového sarkofágu, jež Padované jmenují důvěrně pouze slovem „Il Santo“. Vedle rozmanitých osobních vzpomínek na Padovu, jež jsem už jinde popsal, zbývá mi ještě na konec poděkovati oné šlechetné a pro vše krásné tolik nadšené duši, jež na letošní národní jubilejní pouti právě v Padově horovala a doporučovala tento Sborníček sv. Antonína, tehdy ještě nedokončený a nedopsaný.

*) „Národní politika“, z 15. června 1922.

P. Josef Šmejkal :

SVATÝ SOCIALISTA.

PŘED třemi roky bylo tomu sedm set let, co svatý Antonín počal veřejně vystupovati jako učitel řádový a jako kazatel pokání. Roku 1222 počal procházeti hornoitalské kraje, potom přešel Alpy a v letech 1224—27 kázal v jižní Francii mezi Albigenskými. Bos, s hlavou nepokrytou, v chudém rouchu řádu sv. Františka procházel města i vesnice, kázal v chrámech, na náměstích, v dílnách i na návších před četným posluchačstvem, které někdy čítalo až 30.000 lidí. Potom vrátil se do Italie, kde zastával úřad provinciála řádového, a kde v Padově r. 1231 zemřel v mladém věku.

Světce byl pravý opak moderního socialisty. Moderní socialismus demokratický, zvaný marxismus dle zakladatele svého Karla Marxe, jest v základě svým nauka hmotářská, nevěrecká, která cení hmotu a hmotný blahobyť pokládá za základ všeho pokroku, štěstí a mravnosti i veškeré vzdělanosti. Dle

marxismu všeobecný blahobyť hmotný odstraní z lidstva nejen všechny nesrovnalosti sociální, ale i všechny hříchy, takže v socialistické společnosti nebude třeba ani soudců, ani vězení a kázní. Všichni lidé budou ušlechtilí a mravní, spokojení a šťastní, na zemi bude ráj a nebe.

Svatý Antonín naopak cenil u lidstva ducha. Duši lidskou pokládal za základ štěstí lidského. Duše lidské budou-li spořádány, v duších lidských rozmnoží-li se ctnosti a z nich odstraňován bude blud a hřích — pak lidstvo dospěje k blahu a štěstí. I hmotné poměry společenské se urovnají. Tak působil svatý Antonín dle vzoru Krista Ježíše a jeho nejvěrnějšího následovníka svatého Františka z Assisi k tomu, aby zušlechtil duše lidské vírou

a láskou dle návodu Kristova: „Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a to ostatní bude vám přidáno.“ Proto snažil se duše lidské zušlechtiti.

Socialismus hledí rozněcováním žádostivosti, závisti, nepřátelství a třídního boje, neláskou a násilím (diktaturou proletariátu) urovnati společnost lidskou. Svatý Antonín zase hleděl láskou k Bohu a bližnímu, tlumením hříšných žádostí vésti lidstvo k blahu a štěstí. Každý rozumný člověk pozná, že působnost svatého Antonína byla pravá činnost sociální, kdežto demokratický moderní socialismus jest veliký blud a hrozí zkázou celé společnosti lidské. Socialismus hrozí znemravnutí společnost, zotročení ducha hmotou a místo pravé svobody uvrhnouti ducha v tyranství síly hmotné, jak dnes vidíme na nešťastném Rusku.

Socialismus hmotařství ubíjí ducha, svatý Antonín naopak umí statky hmotné proměňovati v statky duševní — dobré skutky záslužné. Kdož by nevěděl o této působnosti sociální svatého Antonína? V každém kostele katolickém stojí soška tohoto světce s pokladničkou pro milodary s nápisem: „Chléb chudých“. Od roku 1890, kdy po prvé ve francouzském městě Toulonu postavena byla první pokladnička pro chudé sv. Antonína, milionové almužny byly rozdány mezi nejchudší prostřednictvím tohoto světce, jehož působnost ani po smrti nepřestala se osvědčovati. Svatý Antonín nechce žádosti po statcích vezdejších z duší lidských odstraniti, ale dovede právě žádosti těch využítkovati a obracet je v lásku k bližnímu, v almužnu lásky. Kdo má majetek a ztratil z něho něco, nebo potřebuje pomoci v záležitostech pozemských a obrátí se ku světci o přimluvu, modlí se s vírou, nadějí, a doprovází modlitbu svou almužnou lásky — bývá vyslyšen, vyslyšen obyčejně až nápadně a brzy — skoro zázračně. Proto úcta k svatému Antonínu právě v dnešní době socialistického rozvratu a chladného hmotařství tolik se rozmohla. Mnohý by mohl vyprávěti o podivuhodné pomoci svatého Antonína . . .

Pomoc svatého Antonína v nesčetných takových případech má veliký význam sociální. Pozvedá lidstvo z prachu hmotařství a nevěry k víře v nadpřirozenou pomoc, k modlitbě, a proměňuje statky hmotné ve statky duševní — v dobré skutky. Almužna vložená do pokladničky svatého Antonína má všechny dobré vlastnosti pravé almužny, jak ji doporučoval Ježíš Kristus.

Svatý Antonín má tedy veliký sociální význam. Jeho působnost i v době nejnovější povznáší lidstvo z nevěry k víře, z hmotařství k zušlechtění duší, proměňuje hmotné statky ve statky věčné ceny, mírní bídu lidskou, vyrovnává protivy mezi chudými a majetnými, učí majetné, aby nezapomínali na pomoc chudým a lásku k hmotnému majetku obrací v lásku k chudému. Proto svatý Antonín zaslouží si plným právem názvu svatého socialisty.

MOSAICA.

U svatého Antonínka „u Obor“, blíže Hranic. Filiální kostelík P. Marie v rozkošně položeném zátiší má vedle stojící kapličku zasvěcenou sv. Antonínu Paduánskému ze 17. století, kamž lid nejméně třikrát do roka houfně putuje, a sice na sv. Antonína — jako na hlavní pout, na Nanebevzetí Panny Marie a na Narození Panny Marie. Jest to vždy průvod značný, vedený několika knězi z Hranic a Černotína, ba až z Lipníka; Němci přicházejí z Poštátu. Zvlášť ale pout v poslední době bývá navštívena, kdy káže obyčejně na tomto místě oblíbený literát Rudolf Stupavský (p. farář Josef Navrátil z Černotína). To bývá kázání na hřbitově před kaplí světcovou. V „Památkách města Hranic“ od Libora Scholze, z roku 1864, jest zmínka, že za císaře Josefa II. roku 1784 byla kaple ta jako nepotřebná (?) zrušena; unikla však zkáze tím, že majitel statku Hranického, kníže Dietrichstein, ji — za 50 zlatých — koupil a později roku 1825 městu daroval. — P. František Ostravský.

Zvony svatého Antonína. V den, kdy blažený světec byl zapsán do alba svatých, stalo se v Lisaboně něco mimořádného; mužové i ženy na ulicích zpívali a tančili, všechny zvony samy po celém městě slavně vyzváněly — nikdo nemohl se zdržeti, aby se neoddával veselí. Proto prý zvonaři rádi odlévají zvony se svatým Antonínem. V Zátoni na Krumlovsku dle inventáře mají zvon již z roku 1682 s reliefem a jménem sv. Antonína Paduánského, dva centy

těžký. Také ve farním kostele v Kumžaku na Jindřichohradecku mají starý zvon, zasvěcený sv. Antonínu. Místo suchého vypočítávání zvonů zařazují zprávu z obšírného dopisu jednoho ctitele sv. Antonína: „... Když došlo u nás ve Rtyni za války na rekvirování zvonů, modlili jsme se denně k svatému Antonínu za jejich zachování. Horlivostí dp. faráře Em. Nováka byly skutečně zvony zachráněny a lid z širého okolí přicházel poslechnouti krásné zvuky našich zvonů, když jiné zvonice už dávno oněměly.“

Sochy svatého Antonína v Mýtě a Strašicích. Velikým ctitelem sv. Antonína byl mýtský farář Jan Ignác Libertin, doktor theologie a filosofie. Týž postavil svým nákladem na náměstí mýtském — okres Rokycany — sochu svatého Jana Nepomuckého a na cestě ke hřbitovu svatého Štěpána sochu sv. Antonína Paduánského. Na hranolovém podstavci stojí oblý sloup, na němž socha svatého Antonína, asi metr vysoká, s českým nápisem na podstavci: Ctěte Antonína svatého, v zázracích muže divného: a latinský = Viro miraculoso ex debito posuit Joannes Ignatius Libertin = a rok 1737. Tato socha byla zničena po převratu v roce 1918, jen podstavec zůstal. Týž farář postavil ve Strašicích, tehdy k Mýtu přifařených, sochu svatého Antonína Pad., mýtské velikostí i tvarem velmi podobnou. Bohužel nezachoval se nápis na podstavci, jen letopočet možno čísti 1737 (?). Ani tato socha sv. Antonína není ve stavu pů-

vodním, neboť před lety vichřice skácela sloup se sochou, sloup se přerazil. Nyní stojí opět socha, ale na sloupu zkomoleném, jak na obrázku patrno. — A. Černý.

Rozšiřovatel pobožnosti k pražskému Ježíšku za ubohé duše v očistci a k velikému divotvůrci svatému Antonínu Paduánskému. Listuji v jednom z nejstarších „orgánu pro sbírání upotřebených poštovních známek — za účelem vychování chudých hochů na kněžství“. Jest to obrázkový časopis misionářského domu, zvaný „*Betlem*“, tištěný ve Švýcarsku v roce 1903 až 1905, česky, jako ojedinělý zjev českého tiskárny ve Švýcarsku. Bohužel, vydány byly česky pouze dva ročníky. Tím však radostněji konstatujeme, že tento český filatelistický časopis propaguje vedle úcty k Pražskému Jezulátku úctu k svatému Antonínu z Padovy, jak to naznačuje již uvedený podtitul časopisu: „Rozšiřovatel pobožnosti k pražskému Ježíšku za ubohé duše v očistci a k velikému divotvůrci svatému Antonínu Paduánskému.“ Časopis tento, tištěný v Imennsu, přináší bohaté zprávy o vyslyšených prosbách a přáních českých ctitelů a zprávy o úctě divotvůrcově v našich zemích. Vedle jiné literatury zaznamenává I. roč. od nepodepsaného spisovatele povídku: „Svatý Antonín při vojenském soudě“, ze života českého vojáka.

Pěvec „Slávy dcery“ u hrobu svatého Antonína. Jan Kollár ve svém Cestopisu zmiňuje se též o zastávce roku 1842 u hrobu svatého Antonína Pad. a jako protestant domnívá se, že sv. Antonínovi Italové vzdávají větší úctu než

samému Bohu: „Mezi veřejnými stavebními pozoru hoden jest chrám svatého Antonína Padovského, v němž jest hrob a ostatky tohoto svatého. Uctivost Padovanův k tomuto svatému mění se často na modloslužebnost; prosby žebrákův na ulici, přísahy, sliby, hrozby, smluvy, lání a zlořečení, vše děje se ne ve jménu Božím, ale jménem sv. Antonína. Na jedné vyvěšené tabulce čtou se tato slova: „*Vyslyší svatý Antonín, koho neslyší Bůh.*“ Kaplice toho svatého v tomto chrámě oslepuje oko bleskem zlata, stříbra hořících svíc a opisy divův a zázrakův ním učiněných. Jeho pod oltářem, v serpentinovém hrobě ležící tělo vydává ustavičně příjemnou vůni, kterou však naše chřipě necítily. ačkoliv jeden z našich spolupocestných tam mši sv. sloužil a my tedy velice blízko jsme stáli. Jazyk tohoto svatého chová se v sakristii ve zvláštní sklenici a zde se prodávají tištěné modlitby, které se pouze k tomuto jazyku říkati mají...“

Vzácné projevy úcty k svatému Antonínu. U Družiny Petra Klaverského v Brně, Petrov 7, skládají věřící dárky ve prospěch vykoupení černochoů a jiných pohanů z otroctví a na pokřtění pohanských dítek. Často se mi stalo, že takový krásný dárek složený ve prospěch pokřtění dětí byl provázen přáním, že věnují dáreček ten pohanskému dítěti na jméno sv. Antonína Paduánského. Jistě to dar neocenitelný, kterého moderní vzdělavatelé mládeže a „zachránci“ společnosti lidské neznají. — P. Antonín M. Kostelka.

Úcta sv. Antonína u amer. Čechů. Zajímavost jest, že naši vystěhovalci

úctu k sv. Antonínovi vzali s sebou i za oceán a kult jeho šíří na druhé polokouli světové. Pod jeho ochranou nalézají se tyto osady českých emigrantů: Osada svatého Antonína Pad. v Brně, stát Nebraska, osada sv. Antonína (česko-německo-polská) v Highlandu, Iowa, stát Wiskonsin a osada sv. Antonína v Okkende, stát Okla. V Breslavě, stát Texas, jest kaple sv. Antonína Pad., při níž jest hudební škola, kdež vyučuje jedna ctihodná sestra 48 žáků; duchovní dojíždí sem ze St. Mary's Hallettsville. (Pramen: Soupis katol. osad českých v Americe v kalendáři „Hlasu“ na rok 1923.) V osadě sv. Prokopa v Chicagu vedle různých spolků sv. Ludmily, sv. Rosalie, vedle různých Dvorů sv. Prokopa, katolických lesnic, Spolku kadetů sv. Václava, Odvětví sv. Augustina, Spolku alumnů obchodní školy sv. Prokopa, Spolku svatého Vincence atd., existuje i „*Katolické družstvo sv. Antonína Pad. čís. 266. I. Ú. I.*“ Spolek založen dne 20. listopadu r. 1899. Spolek čítá nyní 75 členů. Mladenecké oddělení čítá 50 členů. — Vyňato z bohatě illustrované knihy: „Památník zlatého jubilea osady sv. Prokopa“. Chicago 1925.

Kostel svatého Antonína Paduánského v Dačicích na Moravě. Řádový kostel ke cti svatého Antonína Paduánského jest v Dačicích na Moravě, založený roku 1659 od měšťana Jana Kapety, primatora. Vysvěcen byl roku 1729. Na hlavním oltáři jest vzácný obraz od italského mistra, kterak sv. Antonín uzdravuje useknutou nohu mladíkovu. — P. Kl. Minařík.

V *Jilové* v museu mají krásné dvě sošky barokní, svatého Františka seraf. a svatého Antonína Pad. z bývalého minoritského kláštera jílovského. Dobře tyto práce české z XVIII. stol. pocházející zobrazeny jsou v Soupise památek okresu vinohradského, sestaveného drem Ant. Podlahou, strana 56.

Svatý Antonín v protest. kostele. Zajímavou zprávu ze života Čechů za oceánem přináší chicagský „Katolík“: Shledati se se sv. Antonínem v protestantském kostele je věc opravdu překvapující, a přece jeden episkop. kostel na Long Islandu má oltář tomuto světcovi zasvěcený. Oltář jest dílem mistrovským, prací proslaveného architekta Rafaela Adama Crama, jehož schopností také dělá čest. Socha v životní velikosti světce, zároveň s krásným baldachýnem z lilií a zvonků, vše je vyřezáno z jediného dubu; kterýž musil být neobyčejné velikosti. Také oltář je ze dřeva a jednotlivé jeho části jsou spojeny spolu dřevěnými kolíky, nikoliv hřebíky. Je to zajímavé, proč sv. Antonína ctí ti, kteříž mají Řím v takové ošklivosti. Možná, že jim vymohl dar víry, o kterýž je reformace připravila. — „Čech“, ze dne 10. srpna 1922.

Tři dotazy ctitelům sv. Antonína Pad. — I. Prosím o laskavé sdělení, kteří ctitelé sv. Antonína by si přáli, aby kalendář, jenž vychází pod jménem „Svatý Antonín“, měl také rubriku, jež by byla spiata k úctě sv. Antonína, buď v našich zemích nebo v křesťanském světě vůbec? Račte to sdělit autoru tohoto Sborníku s poznám-

kou, že by jste se stali jeho odběrateli. (Cena kalendáře asi 5 Kč.) — II. Kterí ctitelé sv. Antonína Pad. by si přáli, aby každoročně byla vydána „*Ročenka sv. Antonína Pad.*“, jež by přinášela postupně další materiál, který nebyl zařazen do tohoto sborníku? Cena byla by 2 až 3 Kč. Kdyby se přihlásilo přes 1000 odběratelů, mohla by býti tato ročenka i s obrázky. III. Kterí ctitelé sv. Antonína si přejí a odebrali by místo ročenek II. díl Sborníku sv. Antonína v rozměrech a za výhodnou cenu, jako jest tato kniha? Odpovědi si vyprošuji od abonentů co nejdříve, od čtenářů, kteří budou tuto knihu čísti, kdykoliv. Račte svoje zprávy zodpovědět na adresu: Ant. Šorm, bank.

úředník, Praha II., Národní třída číslo 8.

Na omluvu a doslovem. Při sbírání látky k tomuto Sborníku rozrostl mi pod rukama materiál tak do šíře, že vše nebylo možno do tohoto Sborníku zařaditi, ač na druhé straně i opětované dotazy a prosby ohledně některých otázek zůstaly nezodpověděny. Autor tohoto Sborníku však tímto svoje studie a sběrací akci na kulturní české líše o Padovánském Divotvůrci neuzavírá, ale s povděkem přijímá každý další pokyn, zprávy a příspěvky a doufá, že i Slovensko mu tyto zprávy neodepře, aby do II. dílu Sborníku mohl zahrnouti i úctu sv. Antonína, tolik rozšířenou na Slovensku. — A. Š.

BIBLIOGRAFIE ČESKÉ LITERATURY O SVĚTCI ANTONÍNU Z PADOVY.

A n o n y m: *Hodiny swaté Márie.* Český překlad latinských hodiněk mariánských. Rukopis Karlovy University, signatura XVII. A. 18. Pochází z konce 14. století.

Hymnus k Laudes, překlad „O gloriosa domina“. Viz i Jungmann, Historie 1849, 43. a Konrád, Dějiny 1881, 186.

František z Rozdražova: *Život a zázrakové Svatého Antonína Paduánského.* S mnohým duchovním naučením. K potvrzení v nově obrácených v víře katolické a k vzbuzení pobožnosti k svatým Božím. Též na některé otázky náležitě odpověď se dává. Item zpráva o slavné každoroční processí při památce téhož svatého Antonia v Městě Padua. Tož Capucin zavírá. S povolením vrchnosti. Vytištěný v Starém Městě Pražském u Jiříka Šípaře Léta 1646.

Předmluva, 5 stránky. — Život a zázrakové, kapitol 70, str. 1 — 259. Čtyři otázky, 260 — 308. Krátká zpráva o procesí, kteréž se každoročně 13. Juní, na den světce Antonína v Městě Padui slavně drží a vykonává, 308 — 315. Rejstřík, 340 — 351. — Viz i Jungmann, Historie 1849, 324. 621.

Capoleon Chelfucius z Castellu: *Capucin.* Anebo: O životě, stavu a skutcích jak duchovních tak i tělesných pravého kapucína. Od urozeného pana . . . složeno a na světlo v jazyku vlašském vydáno. Ke cti pak a chvále Svatého Františka na česko

od P. Samuela z Pilsenburku, Capucina, obráceno. — Připojeno k dílu kapucína Františka z Rozdražova „Život a zázrakové Svatého Antonína Paduánského, Praha 1646, stran 325-339.

Báseň obsahuje 368 čtyřstopých veršů trochejských, sdružených v rýmovaná dvojverší. Viz i Jungmann, Historie 1849, 266.

Samuel z Pilsenburku: *Modlitba k blahoslavenému Otci, svatému Antonínu Paduánskému.* Připojeno k dílu kapucína Františka z Rozdražova „Život a zázrakové . . .“, Praha 1646, strana 317 — 321.

Samuel z Pilsenburka: *Responsorium o swatém Antonyowi Paduanském od swatého Bonawentury.* Přeložil z latiny . . . Připojeno k dílu kapucína Františka z Rozdražova „Život a zázrakové svatého Antonína Paduanského“, Praha 1646, strana 316 n.

A n o n y m: *Novena k svatému Antonínu.* Modlitba ze 17. století, přetisk viz v tomto sborníku, strana 30.

Jan Ignác Libertin: Svatý Antonín Paduanský, muž mnohých titulův vznešených hodný. Kázání v Plzni od . . . Praha 1722, K. J. Hraba. — Viz i Jungmann, Historie 1849, 305, 593.

Antonín Koniáš: *Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající . . .* Vytištěný v Hradci Králové u Jana Kli-

menta Tybély, léta 1729. — Dedicován je „Klíč“ svatému Antonínu Paduánskému.

Anonym: *Měsíčné Lilium* w Českopaduanské Duchowní Zahradě, to jest: Některý Lístek, w němž k Lilium wšy Čzistoty Swatému Antonínowi Weleslawné Bratrstwo w Pitschyně swé Měsíčné Conwentní Modlení a na každý Měsýc, skrze celý Rok, nějakou Prosbu k témuž Swatému obsahuje: Ku potěšení těm, ale až posawáde nezapsaným k Duchowní Žádosti, by pod Jménem celýho Swěta Diwotworného Swatýho se přiwtěliti dali. Wytištěno w Královském Horním Městě Příbrami u Františka Augustýna Höchenbergra, Léta 1758.

Předmluva z roku 1737. Conwentní pobožnost Přímluvná modlitba. Litanie. Růženec. Píseň. Modlitby na každý měsíc Paduanského roku. Modlitba před oltářem světce.

Anonym Kapucín: *Zlatý Nebeský Klíč*, neb Wraucné katolické Modlitby na šestnáct dílů rozvržené, Ranní a Wečerní, při Mšy a Nešporní, Spowědlní a k Přijímání Modlitby . . . A to k obzvláštnímu Užíwání a Potěšení Pobožného Ženského Pohlawí, od jednoho kněze Řádu Kapucínského w německým jazyku složené, od jiného téhož Řádu v Češtinu uwedené. Nyní pak s obzvláštním Powolením a Dobrořečením c. k. Cenzury co nejbedlivěji oprawené a wytištěné. W Praze, k dostání u Františka Jeřábka, Impressora w Železných Dweřích Roku 1778.

Hymnus k Laudes, překlad „O gloriosa domina“, 279 n. — Novena, Outerní Devítidenní pobožnost k Svatému Antonínu Paduanskému, 395 — 402. — Modlitba k Svatému Antonínu za nalezení ztracených věcí, 402 n. Modlitba k Svatému Antonínu při Mši svaté, 404 — 409. — Pobožné poroučení Svatému Antonínu dobrého přítele přes pole jdoucího, 409 n. — Litanie k Svatému Antonínu, 411 nn.

Anonym: *Píseň o swatém Antonínu z Páduie*. Blatnickým Poutníkům obětovaná. Se starým dřevorytem světce s Jezulátkem, jemuž líbá ručičku. Slok 21, pětiveršové, chatrné asonance. Tisk: letáček. Sbírky faráře Karla Procházky, Žižkov. .

Při Blatnicy šťastné místo,
Blahoslawené zajisto . . .

Anonym: *Historická píseň* k svatému Antonínovi na Blatnici. Stará slovenská jarmareční písnička.

Anonym: *Píseň ke cti swatýmu Antonínu Paduánskému*. Lidová píseň jarmareční z roku 1833. Sborníček duchovních písní, knihovna kapituly na Vyšehradě.

Jan Kollár: *Cestopis* obsahující cestu do horní Italie . . . roku 1841 konanou a sepsanou od . . . Peš 1843, Trattner Karoly. Vydání druhé, 1863. Kritické vydání od Jana Jakubce, Praha 1907, je zde citováno:

Padova a Arqua, 233 — 262; o světcích a jeho chrámu. 246 n.

František Doucha: *Výkřik svaté Gertrudy k svatému Antonínovi*. Sappické strófy z roku 1845. Z rukopisného sborníčku přetištěno v revui „Eva“ 22, 1925, č. 12.

František Sušil: *Hymny církevní*. Převodl a vyložil . . . Brno 1846, František Wimmer.

Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 133. Pod čarou pět poznámek.

František Sušil: *Svatý Anton Paduanský*. Báseň ve sbírce „Básně“, Brno 1847, strana 60 n.

Tomáš Bečák: *Katolický Kancionál*. Dle Fryčaje vzdělal, mnohými písněmi a pobožnostmi rozmnožil a vydal . . . Olomouc 1847, Antonín Halouzka.

Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 460 n. — Modlitba na den svatého Antonína, 554.

František Sušil: *Svatý Antonín Paduanský*. Báseň ve sbírce „Růže a trní“, Brno 1851, strana 65 n.

František Dědek: *Kapla svatého Antonína v Dolních Kounicích*. Stat historická. Hlas 6, 1854, 111.

Anonym: *Píseň k svatému Antonínu Paduanskému*. V knížečce vydané na paměť stoletého vzniku kaple svatého Antonína u Dolních Kounic. Brno 1857.

• Popis dějepisný kaple. Dvě listiny starodávné. Modlitby. Píseň. — Viz Hlas 9, 1857, 113, 117. (Dvě zprávy Františka Dědka.)

Jan Bílý, *Na slavnost svatého Antonína Paduanského*. Kázání v kapli světce Antonína na hoře u Dolních Kounic. Hlas 10, 1858, 106. 107-110.

František Sušil: *Hymny církevní*. Převodl a vyložil . . . Vydání druhé opravené a rozmnožené. Brno 1859, Nitsche a Grosse.

Překlad hymnu, trochejský, „O gloriosa domina“, 125 (pozměněný překlad z roku 1846); druhý překlad, jambický, 125 (nový).

Anonym: *Pobožnost devitiouterní k svatému Antonínu Paduanskému*, obsahující životopis atd. od jednoho kněze. Praha 1859. Rohlíček.

František Řezáč: *Svatý Antonín Paduanský*. Riegrův Slovník naučný 1, 1860, 262.

Vincenc Bradáč: *Kancionál* čili Kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost. Díl druhý. Praha 1864, Svatojanské Dědictví.

Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 44. — O svatém Antonínu z Paduy, duchovní píseň, 105 n.

Josef Pohořelý: *Slavnost svatého Antonína Paduanského*. Vysvětlení obrazu. Posvátná Kazatelna 2, 1865, 521.

Anonym: *Život svatého Antonína Paduanského*. Škola Božského Srdce Páně 2, 1868, 176.

Jan Bílý: *Láska divy tvoří*. Kázání na slavnost svatého Antonína Paduanského. Posvátná Kazatelna 7, 1870, 529.

Pavel Josef Pelikovský: *Dvou svatých sester Gertrudy a Mechtildy Modlitby*. Sestavil . . . Praha 1873, Bedřich Stýblo.

Ó trojjediný Bože! Modlitba k světci Antonínu, 308 n. Modlitba k světci za nalezení ztracených věcí. 309 n.

Václav Lhota: *Budiček*. Doživotní kalendář aneb: Životopisy svatých a světců Božích, s dodatkem 365 nábož-

ných a poučných básní. Sepsal . . .
Praha 1875.

Antonín Paduánský, život, 50; báseň 50.

Vladimír Š t a s i n ý : *Marné kázání*.
Dle Abrahama a Santa Clara. Báseň
ve sbírce „Kytka z Moravy“, Brno
1879, str. 133 n.

A n o n y m : *Smrt a pohřeb* svatého
Antonína Paduánského. „Blahověst“
30, 1880, 255.

A n o n y m : *Svatý Antonín, ochránce*
věcí ztracených. „Blahověst“ 32, 1882,
269.

Bohumil H a k l : *O gloriosa domina*.
Překlad hymnu Svatého Antonína.
„Blahověst“ 32, 1882, 571.

František E k e r t : *Posvátná místa*
královského hlavního města Prahy. Sva-
zek první. Praha 1883, Dědictví Sva-
tojanské.

K a p l e u Svatého Víta, 54. K a p l e v Lo-
retě, 160. Oltáře, 152. 154. 160. 394, 416.
446. 463. Socha na Karlově Mostě, 281.

František E k e r t : *Posvátná místa*
královského hlavního města Prahy. Sva-
zek druhý, Praha 1884. Dědictví Sva-
tojanské.

K a p l e u Panny Marie Sněžné, 68.
Oltáře, 43. 68. K a p l e v arcib. špitále,
325 n. K a p l e ve dvoře arcib. 328—340.
K o s t e l v Podskalí, 184.

Pavel Josef P e l i k o v s k ý : *Regulní*
knížka. Serafinského otce svatého Fran-
tiška z Assisi Třetího řádu příruční
regulní knížka. Pro kněze a lid v mě-
stě a na venkově dle nové konstituce
Lva XIII. Praha 1884, Bedřich Stýblo.
Vyšlo sedm vydání.

Bartoloměj K o c h á ň, *Kterak se stal*
svatý Antonín Paduánský patronem ne-
apolským. „Zahrádka svatého Františka“
1. 1887, 94.

A n o n y m : *Pobožnost devítiouter-*
ková ke cti svatého Antonína Paduán-
ského. „Zahrádka svatého Františka“
1, 1887, 127.

A n o n y m : *Svatý Antonín ve škole*
Ducha Svatého. „Zahrádka svatého
Františka“ 1, 1887, 180.

A n o n y m : *Smrt svatého Antonína*
a jeho prohlášení za svatého. „Zahrádka
svatého Františka“ 2, 1888, 185.

Karel Štěpán V o d i č k a : *Svatý An-*
tonín Paduánský. Část první. Životopis
svatého Antonína, jeho zázraky a jeho
uctívání. S barvotiskem a několika dře-
voryty. „Nová knihovna ascetická“,
svazek 2. Krnov 1888, „Zahrádka sva-
tého Františka“.

Předmluva, 5 n. Životopis světcův, 7.

František K r y š t ů f e k : *Svatý An-*
tonín Paduánský. Ottův Slovník naučný
2, 1889, 481 n.

Čeněk Z i b r t : *Stáročeské výroční*
obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy pro-
stonárodní . . . Příspěvek ke kulturním
dějinám českým sepsal . . . Praha 1889,
Vilímek.

Světec Antonín vzýván, ztratí-li se něko-
mu něco, 244; viz i poznámku 15.

Bohumír H e n d l : *Svatý Antonín*
veliký Divotvorce. „Škola Božského
Srdce Páně“ 24, 1890, 171.

Vojtěch P a k o s t a : *Ryby svatého*
Antonína. Báseň ve sbírce „Růže a
ostny“, Praha 1890, str. 86 nn.

Vilém Auer: *Obrázkový život svatých* pro školu a dům. S obrazem, životopisem světcovým, poučením a modlitbou na každý den v roce. Volný překlad s přiměřenými změnami věcnými upravil František Ehrmann, Mnichov 1892.

Životopis, 328 n. Poučení světce Antonína, 329. Modlitba církevní, 329.

Anonymous: *Apoštolát svatého Antonína* a naše doba. „Zahrádka svatého Františka“ 8, 1894, 21.

Anonymous: *Úterní pobožnost* k svatému Antonínu. Jeho Svatostí Lvem XIII. znova schválena a odpustky obdařena. „Zahrádka svatého Františka“ 8, 1894, 54.

Beneš Method Kulda: *Legendy*. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Veršem národním sepsal . . . Díl první. Praha 1894.

Svatý Antonín Padovanský, báseň, 494 n. Vyzývání svatého Antonína Padovanského, báseň, 496.

František Ekert: *Církev vítězná*. Životy svatých a světic Božích. Pořadem roku občanského sepsal . . . Svazek druhý. Praha 1894, Dědictví Svatojanské.

Životopis, 560–568. Portret dřevorytem, příloha.

Jaroslav Vrchlický: *Kraj byl pustý* . . . Báseň ve sbírce „Písně Poutníka“, Praha 1895, str. 8.

Alfons Pryč: *Svatý Antonín Padovanský*. Krátký životopis, modlitby a pobožnosti k uctění svatého Antonína. K 700letému jubileu jeho narození

sestavil . . . Olomouc 1896, Marie Nedomová. Šesté vydání, Olomouc 1918.

Předmluva, 3. — Život svatého Antonína, 4-30. — Překlad hymny „O gloriosa domina“, 31. — Responsorium, 31 nn. — Novena, 33-46. — Litanie, 46-49. — Modlitba, 49. — Církevní modlitba, 49 n. — Hodinky ke cti svatého Antonína, 50-62. — Různé modlitby, 63-67. — Píseň k svatému Antonínu, 67 nn.

Antonín Bulant: *Doma*. Báseň ve sbírce „Písně a legendy“, Praha 1896, str. 25.

Jaroslav Vrchlický: *Blud umělcův*. Sonet ve sbírce „Poslední sonety samotáře“, Praha 1896, str. 88.

Vilém Bitnar: *Pout u svatého Antoníčka*. Báseň v revui „Nový Život“ 1, 1896, 97.

Jan Hurdálek: *Romancero duchovního roku*. Sborník duchovních básní z let 1896 až 1900. Rukopis.

Triumf mučedníkův marokánských. Báseň otištěna v tomto sborníku. 18. — Kvítek lilje z Asturie. Báseň. 21.

Šifra A. K.: *Zpráva o slavnosti jubilea 700. narozenin svatého Antonína v Padově*. „Zahrádka svatého Františka“ 10, 1896, 135.

Bohumír Hendl: *Chléb svatého Antonína*. „Škola Božského Srdce Páně“ 30, 1896, 166.

Bohumír Josef Hendl: *Chléb svatého Antonína*. Brno 1896, Benediktini rajhradští.

Jiří Minarčík: *Na hrobě sv. Antonína v Padově*. „Náš domov“ 5, 1896, 213.

Marie Ranková: *Chléb svatého Antonína*. „Večer. noviny“ 9, 1896, 67.

František Křivohlávek: *Životopis světce Antonína Padovanského*. Nákladem a jako prémie „Zahrádky svatého Františka“ a „Lilie svatého Josefa“. Brno 189.

Bonaventura Wilhelm: *Divo-tvůrce Paduánský*. Modlitební kniha, obsahující mimo rozličné modlitby a pobožnosti k svatému Antonínu Paduánskému i krátký nástin jeho života a spolu poučení o prostředcích, jimiž lze úctu a důvěru k němu šířiti. Vroucím ctitelům svatého Antonína sepsal... Praha 1897, Bedřich Stýblo. — Vy-dání třetí, Praha 1909.

Předmluva, V. n. — Život světce Anto-nína, 1-11. — Modlitby a pobožnosti, 15-67. — Zvláštní modlitby a pobožnosti ke cti světce Antonína, 68-138. — Novena, 70-93. — Litanie, 76 nn. — Tři prosby před milostným obrazem světcovým, 94-99. — Responsorium, 99 nn. — Kratší novena, 110-113. — Pobožnost na den světcův, 115-120. — Litanie pro soukromou pobož-nost, 121 nn. — Vzdechy k světcu, 138. — O kultu světce Antonína, 139-147. — Chléb svatého Antonína, 148-156. — Soupis cizí literatury, 139 n. 156.

Šifra V.: *Chléb chudých*. Dílo sva-tého Antonína. Katolické listy 1, 1897, 200 n.

A n o n y m: *Chléb chudých*. Dle článku v „Katolických listech“, „Kříž“ 4, 1897, 114.

Bonaventura Wilhelm: *Svatý An-tonín a kapitalismus*. Přeložil z „Voce di Sant Antonio“. Růže dominikánská 10, 1897, 157.

Étienne Jouve: *Svatý Antonín Tou-lonský a Chléb chudých*. Vypravuje očitý svědek. Autorisovaný překlad

Fr. Žáka. Praha 1898. Gustav Franc.

Arnošt Hello: *Podobizny svatých*. Přeložil a vignety kreslil Sigismund Bouška. „Vzdělávací knihovna kato-lická“, svazek 5. Praha 1898, Kotrba.

Svatý Antonín Paduánský, 156-164. Re-produkce obrazu Murillova, 159.

Václav Maria Bubeník: *Svatý Antonín a chléb chudých*. Růže Domi-nikánská 11, 1898, 284.

Eduard Kasal: *Chléb svatého An-tonína*. Původ a význam jeho, krátký životopis světce Antonína Paduánského a pobožnost k jeho uctění. Ctitelům svatého Antonína sestavil... Praha 1899, Kotrba.

Poučení o chlebě sv. Antonína, 3-13. Responsorium, 14 n. Litanie, 15 nn. Novena, 17-20. Životopis světcův, 20 nn.

Jan Tagliaferro: *Pobožnost k sva-tému Antonínu Paduánskému*. Kní-žečka věnovaná všem ctitelům svatého Antonína a zvláště poutníkům na Pra-šivou. Frýdek 1899, Frant. Orel. Vy-dání druhé, 1905.

Prašivá, 3 n. Krátký životopis, 5-8. Úcta světce, 9. Chléb světce Antonína, 10 n. Modlitby, 12 nn. Responsorium, 14 n. Překlad antifony sv. Bonaventury „O lingua benedicta“, 15 n. Povzdechy k světcu, 16 n. Litanie, 17-21. Novena, 22-36. Překlad mod-litby Martina Kochema „Prosba před obra-zem světce Antonína“, 36-39. Překlad písně sv. Bonaventury „Modlitba k světcu Anto-nínu ve všech potřebách“, 40 n. Modlitby, 39-48. Písně k světcu Antonínu: Úzkostí ztrápený, 49-52. Mysl mne táhne k tobě, 52-55. Ústa má k tobě otvírám, 55 nn. Lá-skou moje srdce, 57-60.

Jan Drápal: *Kaple svatého Anto-nína u Laškova*. Stať a obrázek v revui „Náš domov“ 8, 1899, 464 n.

Václav D a v í d e k: *Několik zázračných událostí* ku zvýšení úcty svatého Antonína Paduánského. „Škola Božského Srdce Pána“ 53, 1899, 85.

Bonaventura W i l h e l m: *Svatý Antonín Paduánský*. Životopisný náčrtek. Všem ctitelům svatého „Divotvůrce Paduánského“ sepsal a věnuje . . . Brno 1900, Benediktini rajhradští.

Předmluva, 5 nn. Životopis, 8-187. Poklad padovský, 188-197. Zamilovaná místa světcova, 198-208. Obrazy světce a jich úcta, jeho spisy, 209-218. Úcta svatého Antonína, 219-224. Pomůcky k šíření úcty, 225-239. Responsorium, 235 nn. Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 237 n. Překlad antifony „O proles Hispaniae“, 238. Modlitba sv. Bonaventury „O jazyku požehnaný“, 238 n. Chléb chudých, 240-253. Překlad modlitby kardinála Parocchiho „Přeslavný divotvůrce“, 253. Závěrek, 254.

A n o n y m: *Památka na posvěcení kaple* světce Antonína Padovanského při kostele Svěbohovském. Zábřeh, Frant. Kormann.

P í s e ň k světcí Antonínu (přesný otisk z Bradáčova Kancionálu 2, 1864, 105), 1 n. Litanie, 2-6.

Sigismund B o u š k a: *Kázání svatého Antonína*. Báseň v „Obrázkové Revui“ 2, 1901, str. 393 n. Po druhé se změnami jednotlivých veršů ve své sbírce „Legendy“, Brno 1904, str. 37 n. Připojena krásná kresba Zdeňky Vorlové, str. 37.

Hugolin de Monte Giorgio: *Fiorretti di San Francesco*. Kvítka svatého Františka. Z italského přeložili Karel Dostál Lutínov a Alma Gelata. Nový Jičín 1902. Edice „Nový Život“.

O podivuhodném kázání, které v konsistoři měl menší bratr svatý Antonín z Pa-

dovy, 107. O zázraku, ježž Bůh učinil, když svatý Antonín za pobytu svého v Rimini kázal rybám mořským, 108 nn.

Bonaventura W i l h e l m: *Úcta svatého Antonína Paduánského*. Volně přeložil . . . „Růže Dominikánská“ 16, 1903, 34.

Rudolf Z h á n ě l: *Na hrobě* svatého Antonína Paduánského. „Květy Mariánské“ 20, 1903, 131.

A n o n y m: *Výroční zpráva* Spolku pro vystavění chrámu Páně v Praze VII. Vydávány v Praze od 1903 do 1916.

Bonaventura W i l h e l m: *Regulní knížka* Třetího Řádu Serafinského Otce svatého Františka z Assisi. Dle nejlepších pramenů upravil . . . Jako osmé vydání „Regulní knížky“ Pelikovského, Praha 1904, Bedřich Stýblo. — Desáté, úplně přepracované vydání, Praha 1922.

Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 247 n. (Jana Hejčla) -- Tři prosby před milostným obrazem svatého Antonína, 361 — 365 Responsorium, 365 n. Píseň k svatému Antonínu Padovánskému. Nápěv Karla Eichlera, 461 n.

Václav D a v í d e k: *Svatý Antonín Divotvůrce Paduánský*. Modlitební kniha, obsahující mimo rozličné modlitby a pobožnosti k světcí Antonínu Paduánskému i krátký životopis jeho. Dle autentických pramenů v roucho české přioděl . . . Praha a Vimperk 1905, Steinbrener.

Předmluva, 3. Krátký životopis, 4 — 44. Zázraky po smrti světcově, 46 — 82. Novena, 83 — 121. Responsorium, 116 — 119. Litanie, 125 — 126. Rozmanité vroucí modlitby svatého Bonaventury, 127 — 132. Denní modlitby, 133 — 142. Mše svatá ke cti

světce Antonína, 161 — 180. Píseň k svatému Antonínu, 225 n. (s nápěvem).

Karel Procházka: *Lid český s hlediska prostonárodně náboženského*. Napsal . . . Praha 1910, Dědictví Svatojanské.

Mše svatá na počest světce, 10. Obrázky světce v lidových modlitbách, 104.

Kryštofek a Podlaha: *Svatý Antonín Paduánský*. Český Slovník bohovědný 1. 1912, 501. Reprodukce obrazu Murillova, 501.

Josef Svatopluk Machar: *Ezzelino*. Báseň ve sbírce „Barbaři“, Praha 1912, strana 196.

Jan Hejčl: *Hodinky Mariánské* dle obřadu římského se zřetelem k bulle Pia X. „Divino afflatu“, vydané dne 1. listopadu 1911. Z latinského znění přeložil a stručným úvodem, jakož i poznámkami opatřil . . . Praha 1913, Svatojanské Dědictví.

Překlad hymnu „O gloriosa domina“, 68.

José Severiano de Rezende: *Můj Flos Sanctorum*. Se svolením autorovým z portugalštiny přeložil Antonín Ludvík Stráž. Dobré Dílo, svazek 14. Stará Říše, květen 1914.

Svatý Antonín Paduánský, 141 — 145.

Jacinto Verdaguer: *Zázrak s rybami*. Báseň ve sbírce „Eucharistie“, přeložil Sigismund Bouška, Prostějov 1914, strana 83.

Antonín Matula: *Bezkydské Besedy*. Měsíčník vycházející v Raškovicích ve Slezsku. Číslo 4, červen 1914.

Prokop Mohyla, Kostelíček na Prašivé. báseň, 49. Totěf, Pověsti o hoře Pra-

šivé, 49 — 54. Obrázky kostelíčka, příloha. J. L. P., U svatého Antoníčka, 61 nn.

Anonym: *Svatý Antonín z Padue a Chléb chudých*. Nový pramen milosti a pomoc ve všech nesnázích. Holešov 1914. J. Tuček.

Svatý František Serafinský: *List k svatému Antonínu Paduánskému*. Přeložil Leandr Brejcha ve spise „Spisy a myšlenky světce Františka z Assisi“, Praha 1915, strana 10.

Matěj Kolařík: *Kult světce Antonína* v lidovém podání. Článek v Zibrtově revui „Český Lid“ 24, 1915, 236.

Vavřinec Surius: *Život svatého Antonína* vyznavače z řádu bratří menších, řečeného Paduánského. Přeložil Bedřich Konařík. „Nova et Vetera“ 20, červenec 1916, Stará Říše na Moravě.

Antonín Šorm: *Antonín Paduánský* v podání lidu slezského. Článek v Zibrtově revui „Český Lid“ 25, 1916, 348 n.

František Odvalil: *Kázání svatého Antonína*. Báseň ve sbírce „Kvetoucí meze“, „Dobré Dílo“, svazek 39, Stará Říše 1917, strana 95 nn.

Karel Slavík: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník první, České Budějovice 1918.

Prokop Holý, Zachránění. povídka, 38 — 44 (obrázek světce, 43). Jan Chalupecký, Na přímluvu světce, hornická povídka, 94 nn. Anonym, U svatého Antoníčka (s reprodukcí Úprkova obrazu), 97. Anonym, Svatý Antonín uctíván jest i na vysokých horách a v samotách lesních,

97. Reprodukce obrazu „Památný prašivský kostelíček“, 98. Karel Slavík, Chléb svatého Antonína“, 99 n. Strýc Antonín, Svatý Antonín pomohl, povídka, 103 nn.

Karel Slavík: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník druhý. České Budějovice 1919.

Strýc Antonín, Svatý Antonín Padovanský, stať s třemi obrázky, 17 nn. Strýc Antonín, Svatý Antonín pomohl, povídka, 19 — 22. Ludmila Grossmannová Brodská, Pod ochranou svatého Antonína, obrázek ze skutečnosti, 46 — 56 (s obrázkem světce, 55). Šifra L. Píseň ztrápené duše k světci Antonínu, 69. Jan Staněk, Důvěra v pomoc světce Antonína nezklame, povídka, 75 — 83.

Karel Slavík: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu českoslov. Roč. třetí, České Budějovice 1920.

František Libor, Prosba k světci Antonínu, báseň, 17.

Karel Slavík: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu českoslov. Roč. čtvrtý, České Budějovice 1921.

Josef Šmejkal, Svatý Antonín Paduánský a svatý Jan Nepomucký, stať, 17 nn. Ludmila Grossmannová - Brodská, Starý obraz, povídka ze skutečnosti, 20—28. Jan Staněk, Ztracený syn, povídka, 29—41.

Jan Urban: *Svatý Antonín* pomocník ve všech potřebách. S dovolením církevních i řeholních představených sepsal . . . Uherské Hradiště 1921. Nákladem „Studentské koleje svatého Antonína“.

Předmluva, 3 n. Život a zázraky světce Antonína, 5-24. Modlitby a pobožnosti, 25-89. Responsorium, 26 nn. Gaudentiova „Litanie“, 28-31. Růženec ke cti světcově, 31. Modlitby při Mši svaté ke cti světcově, 32-39. Novena, 39-63. Úterní pobožnost, 63 n. Modlitby v různých potřebách, 64-89. Vzde-

chy k světcí, 86. Duchovní svaz světce Antonína, 122-127. Chléb svatého Antonína, 127-131. Studentská kolej svatého Antonína a Rusko, 131 nn. Hudební doprovod k Responsoriu, 132 nn. Píseň k světci Antonínu, 135-138 (s doprovodem).

Hugolin de Monte Giorgio: *Kvítky* slavného pána svatého Františka a jeho bratří. Z italštiny přeložil Karel Vrátný. Praha 1921. Ladislav Kuncíř.

Jak svatý Antonín Padovský kázal jednou z Boží milosti mnoha pokolením lidským a každé slyšelo jazyk svůj, jakoby mluvil řečí každého z nich, 89. Jak svatý Antonín kázal rybám, a jak veliké množství jich ho poslouchalo, 89 nn.

Karel B. Mádl: *Sochy na Karlově mostě v Praze*. Praha 1921. Jan Štenc.

Mayerova socha světce Antonína z roku 1707, text, 28 nn; obrázek 29.

Karel Slavík: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník pátý. České Budějovice 1922.

Ludmila Grossmannová-Brodská, Farský Antoníček, obrázek ze skutečnosti, 34-39 (s obrázkem, 37). Josef Šmejkal, Sociální působnost světce Antonína, stať 40 n.

Antonín Šorm: *Svatoantonínská mo-saika*. „Lidové Listy“ 1, 1922, 136.

Lubor Hněvkovský: *Návštěvou v Padově*. Feuileton v deníku „Lidové Listy“ 1, 1922, 136.

Antonín Šorm: *Ke dni 13. června*. Z cestopisných poznámek v Padově roku 1912. Článek v deníku „Čech“, 1922, 158.

Kaple Svatoantonínská v basilice Padovské. Relikviář s jazykem světce Antonína.

Anonym: *Plastická práce v Padově* na hrobě světce Antonína, velikého orodovníka opuštěných. Stať v „Časopise Vincentina“ 1, 1922, 1.

Jan Urban: *Svatému z Padovy*. Článek v revui „Serafinský Prapor“ 2, 1922, 33.

Karel Slavíček: *Historie o kapli světce Antonína u Krakovče*. Podává . . . „Naše Domovina“, knihovna pro vzdělání a poučení, ročník 5, Olomouc 1923.

Úvodem, 5-9. Obrázek zříceniny kaple v Krakovči, 10. Miloš Milkovský, Pozastav, poutníče, své kroky, báseň, 11. Historie kapličky, 12-36.

Ludvík Kopáček: *Památník obce Pičína*. Příbram 1923.

Článek „Paměti a památky zaniklého chrámu a klášterce světce Antonína Paduánského v Pičíně“, 15-22.

Emanuel Žák: *Patron hledajících*. Feuileton v deníku „Čech“, 48, 1923.

Emanuel Žák: *Populární světec*. Feuileton v deníku „Čech“ 48, 1923.

Antonín Šorm: *U hrobu Divotvůrce Padovanského*. Článek v deníku „Čech“, 1923.

Antonín Šorm: *Padova a Češi*. Feuileton, Lidové Listy 2, 1923, 152.

Ant. Dohalský: *Patron věcí ztracených*. Článek v deníku „Lid. Listy“, 2, 1923.

Josef Borůvka: *Píseň mešni k světcu Antonínu Paduánskému*. Báseň v revui „Škola Božského Srdce Páně“ 57, 1923, 15 nn.

Karel Kolísek: *U hrobu Světcova*. Článek v deníku „Našinec“, 59, 1923.

Anonymous: *Svatý Antonín Paduanský*, vyznavač Prvního řádu. „Serafinský Prapor“ 3, 1923, 82.

Vilém Bitnar: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník šestý. Praha 1923.

Antonín Podlaha: *Bibliografie české katolické literatury náboženské* 1923. 370. 908. 946. 2299.

Rudolf Pavelčák: *Poutní knížka čili Pobožnost k svatému Antonínu Paduánskému*. Věnována poutníkům na horu Prašivou. Frýdek 1924, Pavelčák.

Obsahuje většinou statě a písně z knížek Tagliaferrovy, Frýdek 1899. — Nové jsou: Úvodem, 5. Popis hory Prašivé, 6-9. Píseň „Kostelíček na Prašivé“, 9 n. U svatého Antoníčka na Prašivé, 10-16. Modlitby, 20 nn. Píseň „Na Prašivské hoře“, 52 nn.

František Odvalil: *Rozmluva se svatým*. Báseň v revui „Archa“ 12, 1924, 177 nn.

Alois Kolísek: *Hymnus k svatému Antonínu Paduánskému*. Přeložil . . . „Růže Lurdská“ 16, 1924, 92.

Anonymous: *Píseň k světcu Antonínu Paduánskému*. Na titulu obraz světce s kostelem na hoře Prašivé. Letáček o 4 stránkách. Frýdek 1924, Rudolf Pavelčák.

Píseň o 11 slokách pětiveršových s asonancemi. Viz její otisk ve sborníčku „Poutní knížka“ 1924, str. 52.

Bitnar a Šorm: *Karlův kamenný most v Praze*. Článek v kalendáři „Třebízský“ 8, 1924, 124 nn.

Popis sochy světcovy, její reprodukce, báseň Kuldova, 131.

Ludvík Kopáček: *Z památek Bratrstva svatého Antonína Paduánského v Pičíně na Podbrdsku*. Článek v revui „Časopis katolického duchovenstva“ 90, 1924, 629-636.

Obrázek oltáře s obrazem světcovým v Pičíně, 631. Obrázek světce Antonína v Pičíně s pohledem na Pičín, 634. Zprávy o sborníku památek „Bratrstva“, uloženém

v museu na Svaté Hoře: *Modlitba k světcům o ztracených věcech*, 630. *Měsíční Liliu m w Českopaduanské Duchovní Zahradě*, obsah spisku z roku 1758, 631 nn. *Modlitba k světcům za šťastnou smrt*, 633.

Jan Bartoš: *U svatého Antoníčka*. Článek v deníku „Lid Listy“, 3, 1924.

Anonym: *U hrobu Il Santo v Padově*. Článek v deníku „Našinec“, 60, 1924, 227.

Albert Mrázek: *Seznam dárců kapličky světce Antonína v lese*. Výkaz ode dne 20. července 1917 do 1924. Brožurka o 40 stránkách. Královo Pole 1924, farní úřad.

Alfred Fuchs: *Svatý Antonín*. Kalendář katol. lidu českoslov. Roč. sedmý. Praha 1924.

Alfred Fuchs: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník osmý. Praha 1925. (Neobsahuje námětů svatoantonínských.)

Vavřinec Surius: *Život svatého Antonína*, slavného kazatele a divotvorce, řečeného Paduánského. Přeložil Ludvík Vrána. Praha 1925, Kuncíř.

Vladimír Hornov: *Proslav k svěcení Vosmikovy sochy svatého Antonína Paduánského dne 13. června 1925 v Pardubicích*. Báseň v deníku „Lidové Listy“ 4, 1925.

Rudolf Stupavský: *Svatý Antonín*. Báseň v revui „Náš Domov“ 34, 1925, 123 n.

František Strážovský: *Divotvůrce svatý Antonín*. Báseň, otištěná

v tomto „Sborníku úcty sv. Antonína Pad v českých zemích“, 28 n.

Quido Maria Vyskočil: *Pout v Padově*. K svátku světce Antonína. „Národní Politika“, 1925, 162.

Antonín Šorm: *Chrám svatého Antonína Paduánského v Praze*. Článek v deníku „Lidové Listy“ 4, 1925.

Antonín Šorm: *Vrch Prašivá*, poutní místo svatoantonínské ve Slezsku. Článek v deníku „Lid“, 1925.

Leopold Reček: *Marnotratník zázraků*. Článek v časopise „Naše Slezsko“ 1925.

Josef Brožek: *Kostel světce Antonína v Loučkách u Železného Brodu*. Článek v časop. „České Listy“, 1925, 41.

Emanuel Masák: *Petrík putuje do Říma*. Část sedmá: *U hrobu světce Antonína*. Článek v revui „Anděl Strážný“ 45, 1925, 86.

Antonín Polednice: *K svatému Antonínu*. Báseň v příloze kalendáře „Přítel opuštěných“ 1926, 1.

Václav Voborský: *Svatý Antonín*. Kalendář katolického lidu československého. Ročník devátý. Praha 1926.

Poznámka. V této bibliografii nejsou vyčerpány ani *sbírky duchovních písní*, ani známé *sbírky legend*, jež vydali: Pohořelý (1844), Karlík (1845), Klinkáč (1862), Bílý (1862), Kulda (1880) a jiní.

OBSAH:

	Str.		Str.
<i>Úvodem</i>	7	líček svatého Antonína nad Blatnicí.	
<i>Vilém Bitnar</i> : Svatoant. živly v české lyrice		<i>Dr. František Příkryl</i> : Kaple svatého	
O gloriosa domina. Si quaeris mira-		Antonína na Světíně u Krakovce. <i>A. Š.</i> :	
cula Touha po mučednictví. Lili- um panictví. Fialkový kvítek pokory. Je- zulátko svatého Antonína. Marnotrat- ník zázraků. Kázání rybám	9	Kaplička svatého Antoníčka v lese u Králova Pole. <i>František Dědek</i> : Kapla sv. Antonína v Dolních Kounicích. <i>A. Š.</i> : Prašivá, pout. místo ve Slezsku. <i>A. Š.</i> : Svatý Antonín v podání a účtě prostonárodní	43
<i>A. Š.</i> : Památná místa zasvěcená účtě sv. Antonína Paduánského. <i>L. Kopáček</i> : O zaniklém chrámu svatého Antonína P. v Pičíně. <i>A. Š.</i> : Kostel sv. Antonína P. v Milešově pod Milešovkou pomníkem Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic. <i>P. František Pospíšil</i> : Kaple sv. Antonína v Ouhrově. <i>A. Š.</i> : Chrám sv. Antonína P. v Praze. <i>N. N.</i> : Domov sv. Anto- nína pro opuštěné v Praze. <i>P. Kl. Mi- nařík</i> : Data kaple sv. Antonína P. u P. Marie Sněžné v Praze. <i>Alois Černý</i> : Kaple sv. Antonína v Plzni. <i>N. N.</i> : Kaple sv. Ant. v mariánském pout. kostele v Chotěšově na Podřipsku. <i>A. Š.</i> : Koste-		<i>Karel Procházka</i> : Obrázky svatého Anto- nína Paduánského	95
		<i>A. Š.</i> : Svatý Antonín Paduánský a svatý Jan Nepomucký	102
		<i>Prof. Michael Ludvík</i> : Jezulátko v náručí svatého Antonína	107
		<i>A. Š.</i> : Arcibiskup Antonín Cyril Stojan zvláštním ctitelem sv. Antonína P.	112
		<i>A. Š.</i> : Padova a Čechy	115
		<i>P. J. Šmejkal</i> : Svatý socialista	119
		<i>A. Š.</i> : Mosaika	121
		<i>Vilém Bitnar</i> : Bibliografie	125

Obrázky v textu.

	Str.		Str.
<i>Olga Runtová</i> : Reliquiařík s ostatky sv. Antonína Paduánského ze sbírek dp. Aloise Černého	8	<i>Arch. Jaroslav Major</i> : Medailonek se sv. Antonínem	101
<i>J. Köhler</i> : Svatý Antonín Paduánský. (Zapůjčil Ikona - Dolanský Olomouc)	9	Starý dřevoryt sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nepom.	102
<i>K. Rélink</i> : Svatý Antonín P. na Karlově mostě v Praze	43	Rytinka sv. Antonína Pad. se znakem hraběte Sporka ze sbírek biskupa dra Ant. Podlahy	107
<i>Čeněk Vosmík</i> : Socha svatého Antonína P. pro chrám v Pardubicích	45	<i>Birckhartova</i> rytinka ze sbírek sv. Anto- nína ze sbírek biskupa dra Antonína Podlahy	109
Titulní list staré knihy: „Měsíčné Li- lium v českopaduánské duchovní zahradě“	49	Kaple sv. Antonína zřízená arcibisku- pem drem Ant. Stojanem	112
<i>Antonín Jemelka</i> : Zříceniny kaple svaté- ho Antonína u Laškova	79	<i>K. Rélink</i> : Belveder v Praze	115
Svěcení kapličky svatého Antonína P. v lese u Králova Pole	81	<i>K. Rélink</i> : Basilika svatého Antonína v Padově	117
<i>O. Runtová</i> : Reliquiařík sv. Antonína P. ze sbírek dp. Černého	87	Chléb sv. Antonína. Stará socha u Ka- pucínů v Brně	119
Novoroční obrázek se svatým Antoní- nem ze sbírek dp. Al. Černého	95	Socha sv. Antonína v Mýtě (text str. 121)	124